

1821: επανάσταση ή πανεθνικός εμφύλιος;

του Βαγγέλη Λιγάση

Τέτοιες μέρες κάθε Μάρτη, τα «επετειακά» κείμενα ή άρθρα αναμασάνε συνήθως τις εθνικές πλαστογραφίες της επανάστασης του 1821. Ο μαρξιστής ιστορικός Χάουαρντ Ζιν, στον πρόλογό του για την «Ιστορία του Λαού των Ηνωμένων Πολιτειών», παραδέχτηκε πως για να γράψει την πραγματική ιστορία των ΗΠΑ έπρεπε να ξεχάσει διαπαντός όσα είχε διδαχτεί από το σχολείο έως και το διδακτορικό του. **Κάθε νεωτερικό κράτος νιώθει άβολα με την ιστορία του.** Γιατί εμπεριέχει τυραννία και φόνους, νικητές και ηττημένους-και οι πρώτοι γράφουν την ιστορία κατά πως τους βολεύει, οι δε δεύτεροι υπομένουν την πλαστογράφηση και την επανάληψή της.

Η «εθνική μυθολογία» για το 1821.

Το πώς ερμηνεύει την Ελληνική Επανάσταση η πατριωτική αφήγηση στις διάφορες εκδοχές της, από τις πιο λαϊκές ως τις «ακαδημαϊκές», είναι σχετικά γνωστό και θα αρκεστούμε σε μια κωδικοποιημένη αφήγηση:

Η Ελληνική Επανάσταση ήταν η κορυφαία στιγμή της διαρκούς αντίστασης του «γένους» στους ανά τους αιώνες κατακτητές του. Ήταν λοιπόν η πραγμάτωση της «παλιγγενεσίας» και η επιβεβαίωση της τρισχιλιετούς ιστορικής του συνέχειας. Μάλιστα, επ' αυτού δεν υπάρχει καλύτερη απόδειξη από το γεγονός ότι για την αφύπνιση του γένους των Ελλήνων-κληρονόμων ενός ένδοξου παρελθόντος και την αποτίναξη του τυραννικού ζυγού των «βάρβαρων κατακτητών» κάνουν λόγο οι ίδιοι οι πρωταγωνιστές της Ελληνικής Επανάστασης. Όπως σημειώνει και ο στρατηγός Μακρυγιάννης στα Απομνημονεύματά του, «γι' αυτά (τα αρχαία μνημεία) πολεμήσαμε».

Στην «εθνική» μας ιστορία, η Επανάσταση του 1821 δεν ήταν παρά η αποφασιστική στιγμή της αντίστασης των Ελλήνων στον τουρκικό ζυγό, που συνεχιζόταν σε ολόκληρη την περίοδο των «τεσσάρων αιώνων σκλαβιάς». Και η μόνη διαφορά της Επανάστασης από τις άλλες υποτιθέμενες αντιστάσεις είναι, ότι αυτή ήταν νικηφόρα.

Στο πλαίσιο ενός τέτοιου αφηγήματος, η Ελληνική Επανάσταση έχανε μεγάλο μέρος της αξίας της, αφού δεν θα μπορούσε να θεωρείται γενέθλια πράξη του νεοελληνικού έθνους, στον βαθμό που το έθνος υπήρχε από την εποχή του Ομήρου...

Αυτό όμως ήταν το αναγκαίο τίμημα προκειμένου να είναι δυνατόν να εορτάζονται/ μνημονεύονται ως σταθμοί της Ιστορίας του Έθνους (υπό μορφή παρωδίας), η Ναυμαχία της Σαλαμίνας, η Άλωση της Πόλης κ.λπ.

Μια τέτοια πρόσληψη της ιστορίας, είναι απόλυτα συμβατή με τη **λειτουργία του έθνους σαν ενιαίας και διιστορικής οντότητας** υπέρτερης των όποιων κοινωνικών αντιθέσεων εκδηλώνονται στους κόλπους της. Η οντότητα αυτή διασφαλίζει την συνοχή του κοινωνικού σώματος (υπό την ηγεμονία της αστικής τάξης).

Στο πλαίσιο αυτής της αφήγησης, ό,τι δεν είναι συμβατό με αυτήν, όπως π.χ. οι αγριότητες της σφαγής των Οθωμανών (και όχι μόνον των Οθωμανών, των Εβραίων επίσης...) ή οι συχνές συμφωνίες εκχειρίδας που συνήπταν στερεοελλαδίτες οπλαρχηγοί με τις οθωμανικές αρχές (τα καπάκια) και **οι αιματηρές εμφύλιες συγκρούσεις που επέφεραν περισσότερους νεκρούς απ' ό,τι οι μάχες με τουρκικά στρατεύματα**, απλώς υποβαθμίζεται ή και αποσιωπάται.

Η ίδια μεταχείριση επιφυλάσσεται απέναντι στους **εθνικούς μύθους του κρυφού σχολειού, της Αγίας Λαύρας** κ.ο.κ., τους οποίους ναι μεν η επίσημη ιστοριογραφία δεν αποδέχεται, ωστόσο τους «ανέχεται» στο πλαίσιο της σχολικής «εθνικής διαπαιδαγώγησης».

Το αρχικό αστικό αφήγημα – σχέδιο, βασίστηκε στο ότι όλοι οι χριστιανοί της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας είναι Έλληνες, τους

οποίους η Επανάσταση πρέπει να απελευθερώσει. Σε μια από τις τρεις προκηρύξεις που εξέδωσε στη Μολδαβία ο Αλέξανδρος Υψηλάντης στις 24/2/1821, δηλαδή αμέσως μετά την κήρυξη της Επανάστασης, διαβάζουμε: «Ο Μωρέας, η Ήπειρος, η Θεσσαλία, η Σερβία, η Βουλγαρία, τα Νησιά του Αρχιπελάγους, εν ενί λόγω η Ελλάς άπασα έπιασε τα όπλα, δια να αποτινάξη τον βαρύν ζυγόν των Βαρβάρων».

Εντούτοις, το σχήμα αυτό έπαψε να είναι αποτελεσματικό όταν διαμορφώθηκαν πλέον, από τα μέσα του 19ου αιώνα και μετά, ο βουλγαρικός, ο σερβικός και οι άλλοι βαλκανικοί εθνικισμοί. Έτσι, στον βαθμό που στα διεκδικούμενα από το ελληνικό κράτος εδάφη δεν κατοικούν μόνο (ούτε κατά κύριο λόγο) ελληνόφωνοι πληθυσμοί, πολύ δε περισσότερο πληθυσμοί με ελληνική εθνική συνείδηση, **ζητούμενη ήταν πλέον η προαιώνια ελληνικότητα του εδάφους, και αυτό μπορούσε να το εξασφαλίσει μόνο η ιδέα της ελληνικότητας της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας.**

Με αυτόν τον τρόπο «νομιμοποιούνταν» η «μεγάλη ιδέα» διεκδίκησης οθωμανικών εδαφών από το ελληνικό κράτος στον επόμενο αιώνα...

Μάλιστα, ο θεμελιωτής της παραπάνω «επίσημης» ιστοριογραφίας Κων. Παπαρρηγόπουλος, απαξιώνει τους πολιτικούς της Επανάστασης, για να καταλήξει ότι τα Συντάγματα και το δημοκρατικό θεσμικό πλαίσιο του επαναστατικού κράτους ήταν «ξενόφερτα» και «ανεφάρμοστα».

Η εργαλειακή χρήση της ιστορίας της Ελληνικής Επανάστασης, έφτασε στο απόγειό της κατά τη μεταπολεμική περίοδο, όταν ο αναβαθμισμένος ρόλος του στρατού- εγγυητή της «εθνικής ασφάλειας» απαίτησε την αντίστοιχη αναβάθμιση του ρόλου των οπλαρχηγών του 1821, κυρίως εις βάρος των πολιτικών στελεχών της Επανάστασης. Είναι χαρακτηριστικό ότι η παρουσίαση των πρώτων σαν αγνών αγωνιστών με τα πλέον πατριωτικά αισθήματα και των δεύτερων σαν δολοφλόκων και διεφθαρμένων, υπαίτιων των δύο εμφυλίων σπαραγμών στη διάρκεια της Επανάστασης, απέκτησε τέτοια αυταπόδεικτη πειθώ ώστε να κυριαρχήσει ακόμα και σε

μεγάλο μέρος της κατά τα άλλα «δημοκρατικής» ή αριστερής κοινής γνώμης.

Ο πρωτοπόρος σοσιαλιστής **Γεώργιος Σκληρός**, ασκώντας κριτική το 1908 προς τους «νατσιοναλίστες» που αρνούσαν ότι το 1821 ήταν κοινωνική (αστική) επανάσταση, έγραφε: «αναφορικός με την Ελλάδα έπρεπε να μας αποδείξουν: Ότι η επανάστασή μας δεν ήταν καθόλου αστική, αλλ' ότι την έκαναν ή οι φαναριώτες και λοιποί κοτσαμπάσηδες και προύχοντες ή έγινε για απλούς ιδεολογικούς εθνικούς λόγους»

Όμως, αυτές τις θέσεις που υποστήριζαν τότε οι εθνικιστές («νατσιοναλιστές») υιοθέτησε στη δεκαετία του 1930 η σταλινική Αριστερά. Πολλοί, ακόμα σήμερα, υιοθετούν την «αριστερή» ανάλυση του Γ. Ζεύγου (στη γραμμή του Ν. Ζαχαριάδη), που είχε συμπεράνει το 1933-4, ότι η αστική τάξη ήταν απύσχα από τον ξεσηκωμό του 1821, ο οποίος ήταν έργο αποκλειστικά των «λαϊκών μαζών». Το σκεπτικό του, προτάσσει το σχήμα της προδοσίας από την αστική τάξη και τους κοτσαμπάσηδες του «εθνικού αγώνα» το 1821. Τους στόχους της Επανάστασης (αστικοδημοκρατικές ελευθερίες – εθνική ανεξαρτησία), που παρέμεναν έκτοτε σε εκκρεμότητα, θα τους πραγματοποιούσε το «σύγχρονο επαναστατικό κίνημα»...

Τελευταία, στην επίσημη ιστοριογραφία (με επιφανέστερους εκπροσώπους τον Στάθη Καλύβα, την Λένα Διβάνη και τον θάνο Βερέμη) επανέρχεται ο υποβιβασμός της Ελληνικής Επανάστασης σε μια εξέγερση ανάλογη με όσες σημειώθηκαν σε όλη την ιστορική διάρκεια της οθωμανικής περιόδου, από την οποία απουσιάζει κάθε αναφορά στον αστικό – ριζοσπαστικό χαρακτήρα της.

Η ανάγκη εκδυτικισμού της χώρας (ή **το ξεπέραςμα της μόνιμης καθυστέρησης, που σύμφωνα με μια ορισμένη λαϊκή αντίληψη, μας κληροδότησαν τα 400 χρόνια «τουρκοκρατίας»**) για το σύνολο των «εκσυγχρονιστών» αστέρων, είναι παραπάνω από επείγουσα...

Η εθνική – αστική επανάσταση του 1821

Η **υλική αφετηρία** της, σύμφωνα με ένα κείμενο του Ένγκελς: «...αντίθετα το εμπόριο των Ελλήνων άνθιζε τόσο γρήγορα και είχε γίνει τόσο σημαντικό... ώστε να μην μπορεί πλέον να ανεχθεί την τουρκική κυριαρχία. Πραγματικά η τουρκική και όπως κάθε ανατολική κυριαρχία είναι ασυμβίβαστη με την καπιταλιστική κοινωνία. Η αποκτώμενη υπεραξία δεν μπορεί να διαφυλαχθεί από τους ληστρικούς σατράπες και πασάδες. Απουσιάζει η πρώτη θεμελιακή συνθήκη του αστικού κέρδους: η ασφάλεια του εμπορευόμενου προσώπου και της ιδιοκτησίας του...». Αυτή ήταν η άμεση αντικειμενική προϋπόθεση της επανάστασης.

Η κυρίαρχη στα Βαλκάνια ελληνόφωνη αστική τάξη μέσα στο πλαίσιο που ορίζει η ενοποιητική διαδικασία της ανάπτυξης του καπιταλισμού (εμπορικά δίκτυα κλπ.) διαμορφώνει «εθνική πολιτικοποίηση» και προσπαθεί να την διαχύσει με την ίδρυση πλήθους «μυστικών εταιρειών» (μασονικού τύπου).

Η πρώτη «μυστική εταιρεία» του Ρήγα Φεραίου (στην παράδοση των Γιακωβίνων της Γαλλικής Επανάστασης) καταστέλλεται το 1797 με ενέργειες πρακτόρων του Πατριάρχη Γρηγόριου Ε' (επισήμως «Εθνομάρτυρας») 8 ημέρες μετά τον αφορισμό του και ο Ρήγας με άλλους 13 συντρόφους του «... βρήκε τον καλύτερο θάνατο κι έγινε ψάρι στον Δούναβη και μαζί με τους άλλους συνωμότες θα γίνει ύλη της αιώνιας κόλασης».

Το ιστορικό πλαίσιο στην συνέχεια καθορίζει η τελική ήττα του Ναπολέοντα το 1815, που οδηγεί στην κυριαρχία της «Φιλικής Εταιρείας» και μια «δημοκρατική» συμμαχία των αστών με τους τσιφλικάδες αλλά και μικροαστούς και φτωχά λαϊκά στρώματα. Χαρακτηριστικά, οι οικονομικοί πόροι της Φιλικής εταιρείας ήταν οι εισφορές των μεγαλεμπόρων της διασποράς, των αρβανιτών караβοκύρηδων της Ύδρας-Σπετσών και Ψαρών, των μοραϊτών «μπέηδων» (αρβανίτες τσιφλικάδες και φοροεισπράχτορες) αλλά και των «Δεκεμβριστών» στην Ρωσία (αντιτσαρικοί δημοκράτες) και πλήθος άλλους ριζοσπαστικούς κύκλους (των «φιλελλήνων»).

Επιπλέον, η **κρίση στην ναυτιλία** που εγκαινιάστηκε από την επιστροφή των ευρωπαϊκών εμπορικών στόλων στην Μεσόγειο το 1815 και η αδράνεια όχι μόνο ναυτιλιακών κεφαλαίων και ναυτικών, αλλά και μαστόρων, μισθοφόρων κλπ. πιέζουν για την επαναστατική «εθνική» απόπειρα.

Η **ευνοϊκή συγκυρία**, που διαμορφώνει ο Περσο-τουρκικός πόλεμος και η αποστασία του Αλή Πασά στην Ήπειρο, οδηγεί την Φιλική Εταιρεία να αποφασίσει (Βεσσαραβία, Νοέμβρης 2020) την έναρξη της επανάστασης το 1821.

Στις 22 Φλεβάρη του 1821 ημέρα που ο Φαναριώτης πρίγκιπας Αλέξανδρος Υψηλάντης, τσαρικός αξιωματικός και αρχηγός της Φιλικής Εταιρείας πέρασε με 2000 μισθοφόρους τον Προύθο ποταμό, άρχισε ουσιαστικά η Ελληνική επανάσταση του 1821.

Ξεκινά στην Μολδοβλαχία, γιατί ο τοπικός Οθωμανός ηγεμόνας είναι σύμμαχος Φαναριώτης (φεουδάρχης) με την στρατολόγηση Αλβανών, Ελλήνων κλπ. μισθοφόρων. Για θέματα εθνικής συνείδησης των γλωσσικά ανάμεικτων πληθυσμών δεν γινόταν καν λόγος. Χαρακτηριστικά, οι επιφανέστεροι οπλαρχηγοί ήταν ο Γεωργάκης Ολύμπιος (παντρεμένος στην Σερβία), ο Γιάννης Φαρμάκης, ο Ντιμίτρι Μακεντόντσκι (σλαβομακεδόνας, μετέπειτα ηγέτης του ...Ρουμανικού εθνικισμού) και ο **Τουντόρ Βλαντιμιρέσκου** αρχηγός των Ρουμάνων πανδούρων (κάτι σαν τους «δικούς μας» αρματωλούς).

Ο στρατός του τελευταίου, διεγερμένος από το «μανιφέστο» του για διανομή τσιφλικιών, κοινωνική δικαιοσύνη κλπ. θα φτάσει τους 6.000 στρατιώτες και 2.500 ιππείς και θα καταλάβει το Βουκουρέστι τον Μάρτιο. Η εύθραυστη ισορροπία ανάμεσα σε βογιάρους (τσιφλικιάδες) και ακτήμονες θα διαρραγεί, ο Βλαντιμιρέσκου θα εκτελεστεί στις 27 Μαΐου από τον Υψηλάντη για να λήξει ουσιαστικά η επανάσταση στην Μολδοβλαχία λίγες μέρες μετά στις 8 Ιουνίου, όπου στην μάχη του Δραγατσανίου θα εξολοθρευτούν τα μισθοφορικά απομεινάρια της στρατιάς του, μαζί και ο εθελοντικός «Ιερός Λόχος», («ο ανθός» της ελληνικής αστικής τάξης – 500 φοιτητές ευρωπαϊκών πανεπιστημίων).

Στην Πελοπόννησο και στα νησιά, παρά την σύσκεψη τον Γενάρη των στελεχών της «Φιλικής», η αναποφασιστικότητα των «προυχόντων» μελών της, οδήγησε «άσημα» στελέχη, ηγέτες της φτωχολογιάς σε ασυντόνιστες τοπικές εξεγέρσεις από τις 16/3.

Η πιο μαζική άρχισε στις 21/3 στην Πάτρα και ο ηγέτης των επαναστατών, ο τσαγκάρης Παναγιώτης Καρατζάς, δολοφονήθηκε τελικά από τους κοτζαμπάσηδες (έκτοτε και ως το 1827 η Πάτρα θα μείνει κάτω από την αδιάλειπτη κυριαρχία των Οθωμανών).

Στις 23/3 οικουμενική σύνοδος με 21 επίσκοπους και 2 «πατριάρχες», Ιεροσολύμων και Κωνσταντινουπόλεως (που ήταν μέλος του Διβανίου, δηλαδή του «υπουργικού» συμβουλίου του σουλτάνου, και ανώτατος φοροεισπράχτορας των ορθόδοξων υπηκόων) **αφόρισε συλλήβδην τους εξεγερμένους.**

Στην Αττική, ο οργανωτής της εξέγερσης, Μελέτης Βασιλείου, έφυγε κυνηγημένος από τους προκρίτους για να ξεσηκώσει τους ακτήμονες στην Εύβοια, όπου και δολοφονήθηκε.

Στην Ύδρα στις 1/4 ο λοστρόμος Αντώνης Οικονόμου κηρύσσει τον διπλό, επαναστατικό αγώνα – ενάντια στον σουλτάνο και ενάντια στον αρβανίτη πλοιοκτήτη. Υψώνουν την μαυροκόκκινη «καρμπονάρικη» σημαία στα πλοία. Οι Κουντουριώτηδες με πρώτον τον Λάζαρο, φρίττουν. Μέσα στην εβδομάδα, που ακολουθεί, δολοφονούν την επαναστατική ομάδα του Οικονόμου ενώ το πτώμα του ίδιου του πρωτοεπαναστάτη ρίχνεται στη θάλασσα να το φάνε τα ψάρια.

Στην Άνδρο, οι ξεσηκωμένοι χωρικοί ίδρυσαν «κομούνα», καλλιεργώντας όλοι μαζί τη γη. Μάλιστα πέρασαν τους πλούσιους από λαϊκά δικαστήρια, επειδή κάλεσαν τον οθωμανικό στόλο να τους σώσει... Επικεφαλής στην Άνδρο ήταν ο αγρότης Δημήτρης Μπαλής, ο οποίος δολοφονήθηκε την επόμενη χρονιά με εντολή του «Αρμοστή των Νήσων» Κ. Μεταξά, θείου του μετέπειτα δικτάτορα.

Στη Νάξο, ηγέτης της επανάστασης ήταν ένας επίσκοπος, ο Ιερόθεος. Μέλος κι αυτός της Φιλικής Εταιρείας, οργάνωσε μεθοδικά καταλήψεις των μεγάλων κτημάτων από τους ακτήμονες. Τα επόμενα

χρόνια βρέθηκε φυλακισμένος στην Πελοπόννησο.

Στη Σάμο υπήρξε ξεκάθαρη νίκη των ακτημόνων πάνω στους προύχοντες, που κράτησε για μια δεκαετία. Εδώ οι πλούσιοι αναγκάστηκαν να καταφύγουν όλοι απέναντι στη μικρασιατική ακτή και οι επαναστάτες, με επικεφαλής τον Λυκούργο Λογοθέτη, έφτιαξαν την πολιτική τους οργάνωση, τους «Καρμανιόλους», που κυβερνούσαν το νησί.

Με ενέργειες της ελληνικής διοίκησης στην Πελοπόννησο, το νησί ήταν αποκομμένο. Αργότερα, στις διπλωματικές διαπραγματεύσεις του Καποδίστρια, η Σάμος δεν περιλήφθηκε στο ελληνικό κράτος και οι Οθωμανοί επανέφεραν την κοινωνική τάξη και τους μεγαλοκτηματίες στις ιδιοκτησίες τους!

Ο πανικός που κατέλαβε τους προεστούς, τους κοτζαμπάσηδες και τους εφοπλιστές, μόλις συνειδητοποίησαν ότι η επανάσταση ξεκινούσε χωρίς αυτούς και κυρίως θα στρεφόταν και εναντίον τους, συμπυκνώνεται με ανατριχιαστική ειλικρίνεια σε μια φράση του Κανέλλου Δεληγιάννη : «Επετάξαμε τις ωραίες μας γούνες και εφορέσαμε την τραγόκαπα του ραγιά».

Παρά την ηγεμονία, ωστόσο, του αστικού ριζοσπαστισμού, το «παλιό» στοιχείο του «κλεφταρματολισμού» εξακολουθούσε να επιβιώνει αναφορικά με τη λαφυραγωγία, την αρπαγή Οθωμανών δούλων κ.λπ.

Το παράδειγμα της Τρίπολης τον Σεπτέμβριο του 1821, ήταν το πιο χαρακτηριστικό. Να πώς περιέγραφε ο Κολοκοτρώνης στα απομνημονεύματά του το γεγονός: «...το ασκέρι οπού ήτον μέσα, το Ελληνικό, έκοβε από Παρασκευή έως Κυριακή, γυναίκες, παιδιά και άντρες 32.000 μια ώρα ολόγυρα της Τριπολιτζάς. Ένας Υδραίος έσφαξε 90. Έλληνες εσκοτώθηκαν 100. Έτζι επήρε τέλος. Δευτέρα έκαμα Τελάλη να παύση ο σφαγμός...Το άλογο μου από τα τείχη έως τα σαράγια δεν επάτησε γη...».

Την ίδια Δευτέρα για να διανείμουν μεταξύ τους τα εναπομείναντα λάφυρα οι οπλαρχηγοί χρειάστηκαν την βοήθεια δραγουμάνων (διερμηνέων)...

Ωστόσο, από το 1821 μέχρι το 1824, που η επανάσταση νικούσε, οι θεσμοί που συγκρότησε και τα συντάγματα που καθιέρωσε, αντανakλούσαν μια ευρεία δημοκρατική συμμαχία. Κάτω από την ηγεσία των εμπόρων και των εφοπλιστών της εποχής και της φιλελεύθερης διανοήσης, η συμμαχία περιλάμβανε τους φτωχούς αγρότες (που αποτελούσαν τη συντριπτική πλειοψηφία του πληθυσμού) και τη μικρή εργατική τάξη (κυρίως ναυτικοί). Αυτά τα συντάγματα ήταν τα πιο προοδευτικά της εποχής τους και ήταν μια ανοικτή πρόκληση για το περιβάλλον μιας αντιδραστικής Ευρώπης.

Ήταν όμως επίσης αποτέλεσμα σκληρών εσωτερικών αντιπαραθέσεων και δύο γενικευμένων εμφυλίων πολέμων (υπήρξε και ο «σταφιδοπόλεμος» του 1826, εμφύλιος μεταξύ των Νοταράδων για την διανομή τουρκικών κτημάτων της Κορινθίας...).

Από το 1825, που αποβιβάζονται ο Ιμπραήμ και τα αιγυπτιακά στρατεύματα στην Πελοπόννησο, οι συνεχείς στρατιωτικές ήττες οδηγούν την επανάσταση στην υποχώρηση και την υπόκλιση της στις Μεγάλες Δυνάμεις (Αγγλία, Γαλλία, Ρωσία).

Η ναυμαχία του Ναβαρίνου είναι η στιγμή που οι Μεγάλες Δυνάμεις θα δώσουν τέλος στην αναταραχή στη Μεσόγειο, επιτρέποντας να στηθεί το ελληνικό κράτος. Τα κοινωνικά ζητήματα, που τέθηκαν και δεν λύθηκαν το 1821, θα μπουκ στην άκρη προσωρινά, για να εκραγούν το αμέσως επόμενο διάστημα...

Το «1821» (όπως και κάθε άλλη επανάσταση) ήταν ένας πανεθνικός εμφύλιος πόλεμος.

Αναλογιζόμενος την εμπειρία της Γερμανικής Επανάστασης του 1848, ο Φρίντριχ Ένγκελς έγραψε ότι οι περισσότερες επαναστάσεις ξεκινούν με την συνένωση των ανθρώπων μεταξύ των τάξεων.

Αλλά, συνέχισε, «η μοίρα όλων των επαναστάσεων είναι να μην μπορεί να βαστάξει για πολύ η ένωση αυτή των διαφόρων τάξεων, που ως ένα βαθμό είναι πάντα απαραίτητος όρος για κάθε

επανάσταση.»

Το έθνος αποτελεί μια ιστορικά πρόσφατη, ειδικά καπιταλιστική, μορφή συνοχής των ανταγωνιστικών τάξεων. Πριν την εποχή των εθνικισμών, δηλαδή πριν την Αμερικανική και τη Γαλλική Επανάσταση, οι πληθυσμοί των καπιταλιστικών κοινωνικών σχηματισμών αποτελούσαν υπηκόους, των οποίων η υπαγωγή στην εξουσία διαμεσολαβούνταν από διαφορετικούς πολιτικούς και ιδεολογικούς μηχανισμούς (θρησκεία, όρκοι στον μονάρχη ή στους άρχοντες-πατρικούς, συστήματα «προνομίων» κ.λπ.).

Με αυτή την έννοια, δεν υπάρχει «αδιάρρηκτη συνέχεια» του ελληνικού έθνους. Να γιατί το 1821, δεν είναι η Παλιγγενεσία, η Ανάσταση του Γένους, που προϋπάρχει εδώ και τρείς χιλιάδες χρόνια.

Το 1821, είναι η «στιγμή» της γέννησης του ελληνικού έθνους. Και το κράτος του 1832, που αναγνωρίζεται διεθνώς, είναι **το πρώτο έθνος-κράτος στην Ανατολική Μεσόγειο και την Ανατολική Ευρώπη!!**

Η αστική τάξη, αρχικά οι έμποροι και οι караβοκυραίοι, μαζί με τη διανόηση του Διαφωτισμού αποτέλεσαν την ηγεσία της επανάστασης. Ακολουθούσαν οι αγροτολαϊκές μάζες και εκόντες άκοντες οι προεστοί.

Το δε πρόγραμμα του αγώνα καταγράφηκε στα τρία επαναστατικά συντάγματα του 1822, 1823 και 1827. Ήταν ένα εθνικο-αστικό κίνημα, την εποχή που η αστική τάξη ήταν προοδευτική.

Τα «αστικοδημοκρατικά» καθήκοντα της ελληνικής επανάστασης του 1821, η οικονομική και πολιτική εδραίωση του αστικού τρόπου παραγωγής, ολοκληρώθηκαν έως την «επανάσταση» στο Γουδί το 1909.

Η αστική τάξη, ωστόσο, παγκόσμια είχε περάσει στο στάδιο του μονοπωλιακού ιμπεριαλισμού. Από το τσάκισμα των παλιότερων εξουσιών των «γαλαζοαίματων» και του παπαδαριού πέρασε στην «επαναχρησιμοποίησή» τους.

Από δύναμη δημιουργίας, έγινε δύναμη αναστολής και περιοδικά καταστροφής των παραγωγικών δυνάμεων.

Από δύναμη που απελευθέρωνε τους πολλούς την λάσπη και την αμορφωσιά του χωριού, προπαγανδίζει και μεθοδεύει το ρητό της θάτσερ «δεν υπάρχει κοινωνία, μόνο νοικοκυριά», δηλ. ιδιώτες καταναλωτές και ανταγωνιζόμενες για κερδοφορία επιχειρήσεις. Από δύναμη προόδου στην ιστορία έγινε δύναμη αντίδρασης στην εξέλιξή της.

Όσο για τα αστικά – δημοκρατικά δικαιώματα (ελευθερία λόγου, έστω τυπική «ισονομία», «αντιπρόσωποι του λαού» που παίρνουν τις μεγάλες αποφάσεις, διάκριση εξουσιών κλπ.) απέμεινε μόνο η «ιερότητα» της (μεγάλης και κληρονομούμενης) ιδιοκτησίας.

■ Μια ματιά μόνο στο σύγχρονο κράτος που προέκυψε από το 1821 (και όχι μόνο) αρκεί: νομοσχέδια φτιαγμένα από consortiums εταιρειών, deals (ενεργειακά, εξοπλιστικά κλπ.) για το «καλό του έθνους», «κλειστά επαγγέλματα» – κάστες και παρασιτική οικονομία για κοινωνική υποστήριξη, «δικαιοσύνη», «διανόηση», κλπ. «υπερταξικοί» θεσμοί «τυφλά» υπάκουοι στους σύγχρονους μεγαλοαστούς «αριστοκράτες» και τα τσιράκια τους. Αντί για την ελευθεροτυπία που εγκαινίασε «ο φίλος του λαού» του Μαρά, έχουμε τους μεγαλοεφοπλιστές καναλάρχες της «λίστας Πέτσα», την ομάδα αλήθειας της ΝΔ και τον «πλουραρισμό» του διαδικτύου που «πνίγει» στην πολυπλοκότητά του κάθε διαφορετική φωνή.

Ο Σκληρός το 1919 έγραφε για την επανάσταση του 1821 και το ιστορικό μέλλον της ελληνικής κοινωνίας: « Όλα τα φάρμακα που μας πρότειναν ως τα τώρα διάφοροι «ουτοπισταί» προς θεραπείαν της αστικής σαπίλας, έμειναν χωρίς κανένα αποτέλεσμα, γιατί ήταν αστικά φάρμακα κατά αστικής αρρώστειας. Μόνον «εργατικά, προλεταριακά» φάρμακα θα μπορέσουν να γιατρέψουν την αστική μας αρρώστεια...».

Ο Λένιν με τον Τρότσκυ (κυρίως) μας έδωσαν ένα τέτοιο «εργατικό φάρμακο», το διεθνές κόμμα της εργατικής τάξης, που πρέπει, επειγόντως, να ξαναφτιάξουμε.

Ρόζα (Ροζαλία) Λούξεμπουργκ

Του Βαγγέλη Λιγάση

Ρόζα (Ροζαλία) Λούξεμπουργκ

Γεννήθηκε στην Βαρσοβία το 1871 και μόλις στα 15 της έγινε μέλος του «Προλετάριου», μιας επαναστατικής εργατικής οργάνωσης.

Η σύλληψη της ηγεσίας του «Προλετάριου», η εκτέλεση 4 ηγετών του και η καταδίωξη της Ρόζας την οδηγούν να φύγει από την Βαρσοβία και να πάει στη Ζυρίχη. Εκεί σπούδασε φυσικές επιστήμες, μαθηματικά και οικονομία.

Συμμετέχει στο σοσιαλιστικό κίνημα της Πολωνίας ως εξόριστη και επιστρέφει στην Πολωνία.

Το **1889**, όταν γίνεται φανερό ότι θα συλληφθεί, σύντροφός της εργάτης πηγαίνει σε έναν καθολικό παπά και του μιλάει για μια εβραιοπούλα που «καίγεται από την επιθυμία να γίνει χριστιανή αλλά φοβάται την οικογένειά της». Ο παπάς φροντίζει η Ρόζα να περάσει λαθραία τα σύνορα προς την Γερμανία... Πηγαίνει στο Βερολίνο, όπου γίνεται μέλος στο SPD. Το SPD είναι το μεγαλύτερο σοσιαλδημοκρατικό κόμμα του κόσμου με εκατοντάδες χιλιάδες μέλη, 80 ημερήσιες εφημερίδες, αθλητικούς – μορφωτικούς συλλόγους κλπ.

Ο Μπερνστάιν -ηγετική μορφή του SPD- υποστηρίζει πως το κόμμα πρέπει να μετατραπεί από κόμμα της σοσιαλιστικής επανάστασης σε κόμμα του κοινοβουλευτικού δρόμου. Οι εργάτες δεν χρειαζόταν να κάνουν επανάσταση για να καλυτερέψουν τη ζωή τους αλλά μπορούν να το πετύχουν μέσα από σοσιαλιστές υπουργούς και με νόμους που θα ψήφιζε η Βουλή. Η Ρόζα υψώνεται στον πόλο της αριστερής αντιπολίτευσης στο κόμμα

(μπαινοβγαίνοντας στις φυλακές μέχρι τον θάνατό της) με το βιβλίο «**Κοινωνική Επανάσταση ή Μεταρρύθμιση;**» (1899).

«Στην αστική κοινωνία ο ρόλος της Αριστεράς είναι ο ρόλος του κόμματος αντιπολίτευσης. Σε κόμμα εξουσίας επιτρέπεται να υψωθεί μόνο πάνω στα ερείπια του αστικού κράτους» .

Η Ρόζα όντας στη Γερμανία είχε από πολύ νωρίτερα σαφέστερη εικόνα του ρόλου της συνδικαλιστικής (και κομματικής) γραφειοκρατίας απ' ότι ο Λένιν ή ο Τρότσκι. Κατανόησε πολύ πριν απ' αυτούς ότι η δύναμη που θα μπορούσε να σπάσει τις γραφειοκρατικές αλυσίδες ήταν η πρωτοβουλία των εργατών.

Το **1904**, με την παμφλέττα «**οργανωτικά προβλήματα της ρωσικής σοσιαλδημοκρατίας**» (στα ελληνικά, σοσιαλισμός και δημοκρατία), επικρίνει τον Λένιν για το υπερσυγκεντρωτικό κόμμα «επαγγελματιών επαναστατών», ως «ιδιότυπο μπλανκισμό» (Γάλλοι συνομώτες του 19^{ου} αι.), ιδεαλιστική («βολονταριστική») παρέκκλιση, που εν μέρει δικαιολογεί σαν «ρωσική ιδιομορφία» και γράφει: «Η λογική της ιστορικής διαδικασίας έρχεται πριν την υποκειμενική λογική των ανθρώπινων όντων που συμμετέχουν στην ιστορική διαδικασία. Τίποτα δε θα υποδουλώσει σιγουρότερα ένα νεαρό εργατικό κίνημα σε μια ελίτ διανοουμένων πεινασμένη για εξουσία, από αυτόν τον γραφειοκρατικό ζουρλομανδύα που θα ακινητοποιήσει το κίνημα και θα το μετατρέψει σε αυτόματο, που χειρίζεται μια Κεντρική Επιτροπή. Ο οπορτουνισμός είναι ένα ιστορικό προϊόν και μια αναπόφευκτη φάση του κινήματος. Είναι αφελές να ελπίζεις να σταματήσεις αυτό το ρεύμα μέσω μιας φόρμουλας γραμμένης σε ένα καταστατικό»... «Ο συγκεντρωτισμός με την σοσιαλιστική σημασία θα πρέπει μάλλον να θεωρείται ως τάση που γίνεται πραγματικότητα στο μέτρο της πολιτικής διαπαιδαγώγησης των εργατών κατά τη διάρκεια του αγώνα τους».

Το **1906** γράφει το «**Μαζική Απεργία, Κόμμα και Συνδικάτα**» αντλώντας από την εμπειρία της πρώτης Ρώσικης Επανάστασης το 1905. Αποκαθιστά την εργατική τάξη σαν το υποκείμενο της

επαναστατικής αλλαγής. Αποδεικνύει πως η μαζική απεργία είναι ο δρόμος που γεφυρώνει τους αγώνες του σήμερα με τη σοσιαλιστική επανάσταση.

Απεργίες μπορεί να ξεσπούν από φαινομενικά ασήμαντα οικονομικά ζητήματα και να εξελιχθούν σε γενικευμένη αναμέτρηση με το κράτος και αντίστροφα, μεγάλα πολιτικά κινήματα μπορούν να τροφοδοτήσουν την αυτοπεποίθηση των εργατών να παλέψουν στο χώρο δουλειάς τους.

Ταυτόχρονα, λύνει και το γρίφο που ταλανίζει και σήμερα μεγάλα κομμάτια της αριστεράς: Πώς αλλάζουν οι ιδέες των εργατών;

Όπως υποστηρίζει η εργατική τάξη συσσωρεύει εμπειρίες και χτίζει τις οργανώσεις της μέσα στους αγώνες και όχι έξω από αυτούς, ενώ τονίζει πως όσο ο καπιταλισμός εξελίσσεται «η μαζική απεργία εμφανίζεται σαν το πιο φυσιολογικό μέσο για την οργάνωση και επαναστατικοποίηση των πιο πλατιών εργατικών στρωμάτων».

Με αφορμή το συνέδριο της Β' Διεθνούς στην Στουτγκάρδη το **1907**, που μπήκε το θέμα της καταδίκης των ιμπεριαλιστικών εξορμήσεων στην Αφρική και την Ασία αλλά το συνέδριο έσπασε στη μέση, με τους μισούς συνέδρους να υποστηρίζουν ανοιχτά τους αποικιοκράτες, συγκρούεται με την κυρίαρχη στάση απέναντι στον ιμπεριαλισμό και τον πόλεμο. Στην «συσώρευση του κεφαλαίου» (σημειώσεις των μαθημάτων της στην σχολή πολιτικής οικονομίας της ΣΔ από το 1906, δημοσιεύτηκε το 1913) γράφει: «Οι μονοπωλιακοί καπιταλιστικοί οργανισμοί (καρτέλ και τραστ) και τα πιστωτικά ιδρύματα τείνουν να βαθαίνουν τους ανταγωνισμούς στον καπιταλισμό αντί να τους μετριάζουν. Το κυνήγι για μεγαλύτερα κέρδη οδηγεί σε κρίσεις. Οι ανταγωνισμοί και η αναρχία της αγοράς έχουν περάσει από το εθνικό στο διεθνές επίπεδο και άρα αντί για μια μακρόχρονη ειρήνη τα κράτη καταφεύγουν στους εξοπλισμούς και τον πόλεμο» επιχειρηματολόγησε. «Όταν ο πόλεμος ξεσπάσει είναι καθήκον

μας να αξιοποιήσουμε την οικονομική και πολιτική κρίση που προκαλεί για να επιταχύνουμε την ανατροπή της καπιταλιστικής κυριαρχίας».

Παρά τις περί αντιθέτου διακηρύξεις, το **1914**, σύσσωμοι οι σοσιαλδημοκράτες βουλευτές (πλην του Καρλ Λήμπκνεχτ) ψηφίζουν τις πολεμικές πιστώσεις, δηλ. την έναρξη του Α΄ Π.Π. Η Β΄ (σοσιαλδημοκρατική) Διεθνής είναι πλέον νεκρή.

Ωστόσο, η Ρόζα άργησε να οργανώσει την έξοδο από το Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα, αν και υποστήριξε το χτίσιμο μιας συγκεντρωτικής Διεθνούς όπως κι ο Λένιν. Πίστευε πως η έκρηξη των μαζών θα παραμέριζε τις ρεφορμιστικές ηγεσίες. «Μπορεί κάποιος να αποχωρεί από μικρές σέκτες όταν δεν του ταιριάζουν πια, ώστε να ιδρύσει καινούργιες σέκτες. Δεν είναι τίποτε άλλο από ανώριμη φαντασίωση να θέλεις να απελευθερώσεις τη μάζα του προλεταριάτου από αυτόν τον τρομερό ζυγό της αστικής τάξης με μια απλή αποχώρηση, πιστεύοντας ότι έτσι θέτεις ένα τολμηρό παράδειγμα. Η απόρριψη από κάποιους των καρτών μέλους σαν μια ψευδαίσθηση απελευθέρωσης δεν είναι τίποτε άλλο από μια ψευδαίσθηση που έχει δημιουργηθεί στο κεφάλι του, ότι ενυπάρχει δύναμη σε μια κάρτα μέλους. Και τα δύο είναι διαφορετικοί πόλοι του οργανωτικού κρετινισμού».

Το **1915** γράφει στην φυλακή την «Μπροσούρα του Γιούνους (ψευδώνυμο)» που δημοσιεύεται το 1916 (στα ελληνικά Σοσιαλισμός ή Βαρβαρότητα) «*Λασπωμένη, ατιμασμένη, βουτηγμένη μέσα στο ίδιο της το αίμα, στάζοντας πύον: να πώς παρουσιάζεται η αστική κοινωνία, να ποιο είναι το πραγματικό της πρόσωπο. Δεν είναι πια όπως κάποτε, που φτιασιδωμένη και φορώντας το πέπλο της εντιμότητας επιδιόταν στην κουλτούρα και στη φιλοσοφία, στην ηθική και στην τάξη, στην ειρήνη και στο δίκαιο. Τώρα μοιάζει με θηρίο αρπαχτικό, όργιο αναρχίας, μάστιγα του πολιτισμού και της ανθρωπότητας. Η αστική κοινωνία φανερώνεται ολόγυμνη, όπως πραγματικά είναι.*»

Από τον Γενάρη του **1916** μαζί με τους συντρόφους της (Κλάρα Τσέτσκιν, Φραντς Μέρινγκ, Καρλ Λήμπκνεχτ κλπ.) κυκλοφορούν παράνομα φυλλάδια με την υπογραφή «Σπάρτακος» (από το όνομα του θράκα μονομάχου που οργάνωσε τον στρατό των σκλάβων ενάντια στην Ρώμη).

Το **1918** γράφει και δημοσιεύει την «Ρωσική Επανάσταση» (6 μόλις μήνες μετά). Αφού κριτικάρει αυστηρά το Μπολσεβίκικο κόμμα για την διανομή της γης, δημιουργώντας μικροιδιοκτήτες, για την διάθεση του δικαιώματος αυτοδιάθεσης που εγείρανε αστικές – μικροαστικές μειοψηφίες, για την συνθήκη του Μπρεστ-Λιτοφσκ και περισσότερο απ' όλα για την κατάργηση της συντακτικής συνέλευσης και ευρύτερα δημοκρατικών ελευθεριών γιατί πρακτικά καταργούνταν η «δημόσια ζωή» και η μόρφωση ευρύτερων λαϊκών στρωμάτων (λούμπεν και όχι μόνο), καταλήγει:

«Οι Μπολσεβίκοι έδειξαν ότι είναι ικανοί για όλα όσα ένα αυθεντικά επαναστατικό κόμμα μπορεί να συνεισφέρει μέσα στα όρια των ιστορικών δυνατοτήτων... Δεν είναι ζήτημα αυτού ή του άλλου προβλήματος τακτικής, αλλά της ικανότητας του προλεταριάτου για δράση, της θέλησης για την ισχύ του σοσιαλισμού ως τέτοια. Σε αυτό ο Λένιν κι ο Τρότσκι και οι φίλοι τους ήταν οι πρώτοι, εκείνοι που τράβηξαν μπροστά ως ένα παράδειγμα για το παγκόσμιο προλεταριάτο• **είναι ακόμη οι μόνοι ως τώρα που μπορούν να κραυγάζουν «Εγώ τόλμησα».**

Με αυτή την έννοια τους ανήκει η αθάνατη ιστορική υπηρεσία ότι μπήκαν επικεφαλής του διεθνούς προλεταριάτου με την κατάκτηση της πολιτικής εξουσίας και την πρακτική τοποθέτηση του προβλήματος της υλοποίησης του σοσιαλισμού και του προχωρήματος στο ξεκαθάρισμα λογαριασμών μεταξύ κεφαλαίου και εργασίας σε ολόκληρο τον κόσμο. **Στη Ρωσία το πρόβλημα μπορούσε μόνο να τεθεί. Δε μπορούσε να λυθεί στη Ρωσία.** Και με αυτήν την έννοια, το μέλλον ανήκει παντού στον Μπολσεβικισμό».

Λίγο μετά από τη συγγραφή αυτών των λέξεων, η Λούξεμπουργκ δεσμεύτηκε στην πιο χειροπιαστή μορφή πρακτικής αλληλεγγύης, πρωταγωνιστώντας στην ίδρυση του Γερμανικού Κομμουνιστικού Κόμματος. Αποδείχτηκαν όμως πολλοί λίγοι και πολύ άπειροι. Μετά από λίγες ημέρες μαχών στο Βερολίνο και στις μεγάλες Γερμανικές πόλεις η 1^η στην ιστορία σοσιαλδημοκρατική κυβέρνηση (Έμπερτ) θα καταφέρει συγκεντρώνοντας δυνάμεις και στρατολογώντας τα κατακάθια της κοινωνίας (freikorps) να τσακίσει την 1^η Γερμανική επανάσταση. Η Λούξεμπουργκ και ο Λήκμπνεχτ, επικηρυγμένοι για 100000 μάρκα ο καθένας, θα βρουν τραγικό θάνατο στις 15 Γενάρη του 1918. Αφού τσάκισαν το κρανίο της με τους υποκόπανους των όπλων θα πετάξουν το πτώμα της σε ένα κανάλι. 4 μήνες μετά οι Βερολινέζικοι υπόνομοι θα ξεβράσουν ότι απέμεινε από το σώμα της. 150000 σύντροφοί της εργάτες θα την συνοδέψουν στην κηδεία της. Το απόγευμα της δολοφονίας της πρόλαβε να γράψει:

«Η ηγεσία απέτυχε. Ακόμα κι έτσι, η ηγεσία πρέπει να δημιουργηθεί εκ νέου, από τις μάζες και μέσα από τις μάζες. Οι μάζες είναι το αποφασιστικό στοιχείο, είναι ο βράχος πάνω στον οποίο θα κτιστεί η τελική νίκη της επανάστασης. ...η μελλοντική νίκη θα ανθίσει από αυτή την ήττα...»

Τάξη επικρατεί στο Βερολίνο! Ηλίθιοι δήμιοι! Η τάξη σας είναι χτισμένη στην άμμο. Αύριο κιόλας η επανάσταση θα ανυψωθεί με μια βροντή και θα ανακοινώσει στον τρόπο σας: Ήμουν, Είμαι, θα είμαι!»

Δεκέμβρης 1944: «σε αυτούς τους δρόμους, σε αυτή την κοινωνία, μια μέρα η εξέγερση δεν θα 'ναι ουτοπία».

Του Βαγγέλη Λιγάση

Υπήρξε ένα ιστορικό «παράθυρο ευκαιρίας», που στην χώρα μας έγινε εξέγερση «στα ίσια» (ένοπλα) ενάντια στην αστική εξουσία και ηττήθηκε. Συνέβη τον Δεκέμβρη του 1944, λιγότερο από 1 μήνα μετά την «απελευθέρωση» της χώρας από τους Γερμανούς και αυτός είναι ο βασικός λόγος που το ελληνικό κράτος, θέλοντας να επιβάλλει την λησμονιά των γεγονότων, είναι το μόνο που δεν γιορτάζει επισήμως την απελευθέρωση – λήξη του Β'.Π.Π., παρά την έναρξή του (το «Όχι»).

Ωστόσο, η αντίσταση στην λήθη, για την κατανόηση του «γίγνεσθαι» που φτάνει ως τις μέρες μας, για την μη επανάληψη λαθών κλπ., είναι απαραίτητη σε όσους/ες θέλουν να αποτινάξουν τα δεσμά της σημερινής καπιταλιστικής δυστοπίας.

Πριν τον Δεκέμβρη

Την άνοιξη του 1941, ο στρατηγός Τσολάκογλου υπογράφει αυθαίρετα συνθήκη παράδοσης στους Γερμανούς, δίνεται εντολή στον στρατό να σταματήσει την αντίσταση και διορίζεται «Πρωθυπουργός» της κατεχόμενης από Γερμανούς, Ιταλούς και Βουλγάρους χώρας.

Ο Βασιλιάς (που υποστήριξε την δικτατορία Μεταξά) και ένα κομμάτι του παλιού αστικού πολιτικού προσωπικού φόρτωσαν τα αποθέματα χρυσού στα αγγλικά καράβια, επιβιβάστηκαν και αυτοί,

για να καταφύγουν τελικά στο Κάιρο και να σχηματίσουν «εξόριστη κυβέρνηση» με την άμεση εποπτεία των Άγγλων.

Το μεγαλύτερο όμως τμήμα των αστών έμεινε πίσω και συνεργάστηκε με τους ναζί. Στην Ελλάδα οι Μποδοσάκηδες, τα παλιότερα δηλαδή «τζάκια», οι Λάτσηδες και οι Λαναράδες, δηλαδή οι νεόπλουτοι, στην Κατοχή έφτιαξαν ή γιγάντωσαν τις περιουσίες τους.

Κάτω από την 3πλή κατοχή, με τις επιτάξεις της σοδειάς, το πλιάτσικο των κατακτητών και των συνεργατών τους, το κατοχικό δάνειο κλπ. η ζωή των φτωχότερων λαϊκών στρωμάτων έγινε με μιας κόλαση. Τον φριχτό χειμώνα του 1941-42, ιδιαίτερα στην Αθήνα και τον Πειραιά όπου κάθε πρωί κάρα του Δήμου περισυνέλλεγαν τους νεκρούς για να τους θάψουν σε μαζικούς τάφους (64.000), αυτή καθαυτή η επιβίωση έγινε δύσκολος αγώνας για τους πολλούς. Σε όλη την Ελλάδα (κυρίως στα αστικά κέντρα) υπολογίζεται ότι περίπου 100.000 άνθρωποι πέθαναν από την πείνα. Φόρος θανάτου μεγαλύτερος του πολέμου που προηγήθηκε (που η Δ/νση Ιστορίας Στρατού προσδιορίζει σε 14.000 περίπου οπλίτες και αξιωματικούς).

«Υπάρχουν χρόνια που περνάν για μέρες και μέρες που περνάν για χρόνια» (Λένιν).

Όταν συμβαίνουν τέτοιες αλλαγές στην ζωή των ανθρώπων (συνήθως μετά από καταστροφές – πολέμους) γίνεται φανερό σε όλους ότι το «προσωπικό» είναι και πολιτικό. Το ΚΚΕ ήταν το μόνο κόμμα που επιβίωσε στις φτωχογειτονιές, αν και οργανωτικά διαλυμένο από την δικτατορία στην αρχή του πολέμου (1000 φυλακισμένα μέλη που «παραδόθηκαν» στους κατακτητές και μόνο 200 περίπου στρατευμένα μέλη ελεύθερα). Κατόρθωσε έτσι, χτίζοντας αρχικά την «Εθνική Αλληλεγγύη» και το «Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο», να συσπειρώσει γύρω του την αλληλεγγύη και την διάθεση αντίστασης. Τέλη του 1941, στέλνει τον θανάση Κλάρα – «Άρη Βελουχιώτη» (έμπιστο και ικανό στέλεχος του) «στο βουνό» να διερευνήσει την δυνατότητα συγκρότησης αντάρτικων ομάδων και αρχές του 1942 ιδρύεται ο Ελλ. Λαϊκός Απελευθερωτικός Στρατός

(ΕΛΑΣ).

Από τότε και μέχρι το τέλος του πολέμου, σε συνδυασμό με το κίνημα στις πόλεις (Γενική Πολιτική Απεργία, η μόνη στην κατεχόμενη Ευρώπη, ενάντια στην υποχρεωτική επιστράτευση εργατών, με εκατοντάδες νεκρούς τον Μάρτη του 43) και τις πολεμικές εξελίξεις (συνθηκολόγηση Ιταλών τον Σεπτέμβρη του 43 – λαφυραγώγηση σημαντικών πολεμικών εφοδίων), ο ΕΛΑΣ θα κατακτήσει πρακτικά την εξουσία στα $\frac{3}{4}$ της Ελλάδας.

Τον Μάρτη του 44 το ΚΚΕ-ΕΑΜ-ΕΛΑΣ θα συγκροτήσει την λεγόμενη «κυβέρνηση του Βουνού» – ΠΕΕΑ. Τον Απρίλη θα διεξάγει εκλογές, φανερές στην «ελεύθερη Ελλάδα» – κρυφές στις πόλεις, για «εθνοβούλιο» (όπου ψήφισαν και για πρώτη φορά γυναίκες).

Στον «ελληνικό εκστρατευτικό σώμα» που συγκρότησαν οι Άγγλοι στην Αίγυπτο με ντόπιους Έλληνες και φυγάδες από την Ελλάδα, με πρωτοβουλία ντόπιων κομμουνιστών ξεσπά ένοπλη εξέγερση με αίτημα να αναγνωριστεί ως πολιτική ηγεσία του στρατού η ΠΕΕΑ. Η καταστολή από την μεριά των Άγγλων είναι αμείλικτη. Τα ελληνικά πολεμικά πλοία βομβαρδίζονται στην Αλεξάνδρεια, οι φαντάροι κλείνονται «στα σύρματα» μεσ' την έρημο και οι πρωταγωνιστές εκτελούνται. Τον Μάη αντιπροσωπεία του ΚΚΕ – ΕΑΜ φτάνει στον Λίβανο για διευθέτηση του «ζητήματος» με τους Άγγλους και την «κυβέρνηση» – μαριονέτα τους. Η αντιπροσωπεία αποκηρύσσει το κίνημα της Μ.Ανατολής («άφρονες») και συμφωνεί σε κυβέρνηση «Εθνικής Ενότητας», όπου το ΕΑΜ θα είναι μειοψηφία...

Τον Ιούλη του '44 ο 30χρονος Σοβιετικός συνταγματάρχης Γκριγκόρι Ποπώφ (παιδί του σταλινισμού, μετέπειτα και επίσημα στέλεχος της GPU) θα προσγειωθεί στην «ελεύθερη Ελλάδα» κοντά στην Καρδίτσα. Μετά από συζητήσεις με την ηγεσία και με την εμπειρία των «λαϊκών συνελεύσεων – δικαστηρίων» που συναντά, θα γράψει στους προϊσταμένους του με φρίκη «ένα μάτσο κατσαπλιάδες, δεν αξίζουν καμίας υλικής υποστήριξης».

2 βδομάδες πριν την απελευθέρωση η ηγεσία του ΚΚΕ-ΕΑΜ

υπογράφει στην Καζέρτα της Ιταλίας νέα συμφωνία όπου μειώνεται ακόμη περαιτέρω η ποσόστωση της στην μελλοντική κυβέρνηση και υπάγεται ο ΕΛΑΣ στις διαταγές του Βρετανού στρατηγού Σκόμπυ.

Στις 12 Οκτώβρη του '44, τα ναζιστικά στρατεύματα αποχωρούν από την Αθήνα και οι δρόμοι της Αθήνας γεμίζουν για μέρες από χαρούμενα πλήθη, σε τεράστιες διαδηλώσεις του ΕΑΜ που περιμένουν (με περιφρούρηση του ΚΚΕ) τους «απελευθερωτές» Άγγλους.

Γράφει ο (αστός) συγγραφέας Γιώργος Θεοτοκάς «...Στον αέρα υπάρχει Ρώσικη Επανάσταση, μα και Γαλλική Επανάσταση και Κομμούνα του Παρισιού και απελευθερωτικός εθνικός πόλεμος και ποιος ξέρει τι άλλα θολά στοιχεία που δεν τα ξεχωρίζουμε ακόμα ... Ο λαός βρήκε μια λέξη και την πιπιλίζει ολοένα: «**Λαοκρατία**». ... Ο λαός ν' ανέβει, ο λαός να γίνει αφέντης, να πάψουν οι κακοί ν' αδικούν το λαό – αυτό είναι το γενικό αίτημα».

Σε κάθε περίπτωση, όταν η κυβέρνηση «εθνικής ενότητας» έφτασε στην Αθήνα, διέθετε τόση εξουσία, όση είχε την καλή θέληση να της παραχωρήσει η ηγεσία του ΚΚΕ. Ο ΕΛΑΣ διέθετε 75.000 παρατακτή δύναμη, το ΚΚΕ είχε φτάσει τα 450.000 μέλη, το ΕΑΜ το ακολουθούσαν εκατομμύρια.

Από τον Οκτώβρη της απελευθέρωσης ως τον αναπόφευκτο Δεκέμβρη, οι υπουργοί του ΕΑΜ θα υπογράψουν όλες τις αποφάσεις που μειώνουν δραστικά τους μισθούς, «για να ισοσκελιστεί ο προϋπολογισμός» και για να δοθούν κίνητρα στους βιομήχανους να ανοίξουν τα εργοστάσια.

Ο πληθωρισμός κάλπαζε, οι τιμές των τροφίμων ήταν απλησίαστες, οι μαυραγορίτες εξακολουθούσαν να πλουτίζουν και οι δοσίλογοι έμεναν ατιμώρητοι. Οι λιγνιτωρύχοι της Καλογρέζας επιβάλλουν την επαναλειτουργία τους απόντων των «νόμιμων» ιδιοκτητών. Το παράδειγμά τους ακολουθούν οι εργάτες στην «Επιουργική» και σε δεκάδες άλλες επιχειρήσεις. Μάταια, τα στελέχη του εργατικού ΕΑΜ προσπαθούσαν να συμμαζέψουν τις «απειθαρχίες».

Στον ΕΛΑΣ ο αρχικαπετάνιος Βελουχιώτης οργανώνει αυτοβούλως

σύσκεψη καπεταναίων των μεγάλων μονάδων στις 17/11/44 για τη λήψη μέτρων ενόψει της επερχόμενης σύγκρουσης..

Από την άλλη, η κυβέρνηση «εθνικής ενότητας» είχε ως μοναδικό μέλημα τον αφοπλισμό των ανταρτών και την αποκατάσταση του αστικού μηχανισμού, καθώς τότε, **στα τέλη του 1944, η αστική τάξη της Ελλάδας βρέθηκε να παλεύει (για πρώτη και μοναδική φορά στην ιστορία της) για να μη χάσει την εξουσία.** Με την απελευθέρωση, όλα τα κομμάτια της ενώθηκαν.

Το ίδιο και οι στρατοί τους. Στο Γουδί θα στρατωνιστεί η Ορεινή Ταξιαρχία, (2.400 άντρες ,ο πρώην «Ιερός Λόχος» που ανασυγκροτήθηκε και στελεχώθηκε κυρίως με πρώην αξιωματικούς). Στο Γουδί «κρατούνται» (και εξοπλίζονται) οι 1.200 άντρες των Ταγμάτων Ασφαλείας (γερμανοτσολιάδες, από την στολή τους – ή ράλληδες, από τον ιδρυτή τους Ιωάννη Ράλλη, κατοχικό «πρωθυπουργό» και πατέρα του πρώην πρωθυπουργού-αρχηγού της ΝΔ Γεώργιου Ράλλη), που παρέδωσε ο ΕΛΑΣ στην κυβέρνηση «εθνικής ενότητας», προκειμένου να δικαστούν για εγκλήματα κατά του πληθυσμού.

Ο συνδυασμός της μαχητικής αυτοπεποίθησης των από κάτω με την προφανή αδυναμία των από πάνω επιτάχυνε την σύγκρουση.

0 Δεκέμβρης

Ο Αρχιστράτηγος (και του ΕΛΑΣ) Σκόμπυ έστειλε τελεσίγραφο την 1η Δεκέμβρη 1944, απαιτώντας την άμεση διάλυση του ΕΛΑΣ.

Ακολουθεί παραίτηση των υπουργών του ΕΑΜ στις 2 Δεκέμβρη. Το ΚΚΕ και το ΕΑΜ απαντούν με γενική απεργία και τεράστια ειρηνική διαδήλωση την Κυριακή 3 Δεκέμβρη στο Σύνταγμα. Ο Άγγελος Έβερτ (πατέρας του πρώην αρχηγού της ΝΔ Μιλτιάδη Έβερτ), διορισμένος από τους Γερμανούς αστυνομικός διευθυντής Αθηνών, κατ' εντολή του Γεωργίου Παπανδρέου (του «γέρου της δημοκρατίας»), διατάζει πυρ «στο ψαχνό». Σκοτώνονται 33 άτομα και τραυματίζονται 150. Την επόμενη μέρα το ΚΚΕ ξανακαλεί σε γενική απεργία. Οι μαρτυρίες λένε για 400 ίσως και 500 χιλιάδες κόσμο στους δρόμους. Στην επιστροφή της πορείας από την κηδεία των νεκρών της προηγούμενης μέρας αρχίζουν ξανά πυκνοί πυροβολισμοί εναντίον του πλήθους, κυρίως από μέλη της ακροδεξιής οργάνωσης «Χ» και δοσίλογους. Ο απολογισμός είναι 100 νεκροί και τραυματίες.

Μόνο μετά τη διπλή σφαγή των διαδηλωτών από τις «δυνάμεις της τάξεως» σύρεται το ΚΚΕ στην σύγκρουση.

Περιγράφει ένας βρετανός αξιωματικός την απεργία της 4ης Δεκέμβρη «...η Αθήνα είναι μια παραλυμένη πόλη. Δεν υπάρχει νερό, γκάζι, ηλεκτρικό. Όλα τα καταστήματα είναι κλειστά. Ούτε σινεμά, ούτε θέατρα, ούτε δημόσιες συγκοινωνίες. Τα τραμ έχουν μείνει στη μέση του δρόμου, στο σημείο που βρέθηκαν όταν ξεκίνησε η απεργία. Οι υπάλληλοι του Δημαρχείου των Υπουργείων και των Τραπεζών έχουν εγκαταλείψει τα πόστα τους. Μόνο λίγα τηλέφωνα λειτουργούν. Το προσωπικό των ξενοδοχείων που οι υπηρεσίες μας χρησιμοποιούν σαν καταλύματα κατέβηκαν αμέσως στην απεργία».

Ο ΕΛΑΣ της Αθήνας («Α εφεδρικό σώμα»), 20.000 άντρες, γυναίκες (και παιδιά), εξοπλισμένοι με μόλις 6.000 τουφέκια, σε δύο μέρες κατέλαβε τα 23 από τα 25 αστυνομικά τμήματα και χτύπησε τη φωλιά των Χιτών δολοφόνων στο Θησείο. Ο Γρίβας, επικεφαλής της φασιστικής οργάνωσης Χ, και ελάχιστοι συνεργάτες του σώζουν τη ζωή τους χάρη στο αγγλικό τανκ στο οποίο καταφεύγουν.

Ο ΕΛΑΣ δεν χτυπάει τον αγγλικό στρατό, παρόλο που εκείνος επιχειρεί σταθερά στο πλευρό της κυβέρνησης Παπανδρέου και της αστικής τάξης. Έτσι το 2ο Σύνταγμα του ΕΛΑΣ, 1.200 αντάρτες, που κατευθύνεται στο Γουδί για να χτυπήσει τους ταγματασφαλίτες, συναντά αγγλικά στρατεύματα και αφήνεται να αποπλιστεί από αυτά. Στις 7 Δεκέμβρη τα αγγλικά τανκς ξεκινούν επίθεση κατά του ΕΛΑΣ στην οδό Μάρνης. Ο ΕΛΑΣ και το ΕΑΜ απαντούν με... εκκλήσεις στους Άγγλους να μείνουν ουδέτεροι. Τα ανακοινωθέντα της Κ.Ε. του ΚΚΕ έχουν σταθερό μοτίβο «Τα επεισόδια στην Αθήνα έχουν τοπικό χαρακτήρα και θα διευθετηθούν».

Την ίδια μέρα που το ΚΚΕ ζητούσε από τους Άγγλους να μείνουν ουδέτεροι, αυτοί ξεκινάν να βομβαρδίζουν τις λαϊκές γειτονιές της Αθήνας. Οι πρώτες βόμβες πέφτουν στην Καισαριανή. Από την επόμενη μέρα στους βομβαρδισμούς μπαίνει και η αγγλική

αεροπορία, και ο στόλος που βρισκόταν στον Φαληρικό Όρμο. Οι περιοχές που δοκιμάζονται πιο σκληρά είναι ο Πειραιάς, η Δραπετσώνα, η Κοκκινιά, το Περιστέρι, η Καισαριανή και ο Βύρωνας. Σε απάντηση ο ΕΛΑΣ δεν έχει καθόλου βαρύ οπλισμό για να προστατέψει το λαό της Αθήνας. Σε όλη την πρωτεύουσα υπάρχουν 2 πεδινά πυροβόλα, όταν μόνο από τις μάχες του Οκτώβρη στη Μακεδονία είχε κερδίσει 100! Οι σημαντικότερες μάχες διεξάγονται σε δύο σημεία. Στο Γουδί και στου Μακρυγιάννη. Οι Βρετανοί θα ρίξουν εκεί τα τανκς και προκαλούν μεγάλες απώλειες στους αντάρτες. Σε αυτά τα δύο σημεία καθηλώνεται η έφοδος των ανταρτών μπροστά στα βρετανικά θωρακισμένα. Αλλά ούτε οι Βρετανοί μπορούν να «εκκαθαρίσουν» το πεδίο της μάχης.

Οι «Έφεδροι» του ΕΛΑΣ, γυναίκες και νέοι, μαζί με 1.500-3.000 μάχιμους ΕΛΑΣίτες από Βοιωτία και Κόρινθο-Μέγαρα, στήνουν οδοφράγματα στους δρόμους της πόλης και συγκρούονται με τα τανκς κι αεροπλάνα των Άγγλων (που είχαν αποβιβάσει αρχικά 15.000 εμπειροπόλεμους άντρες). Ταυτόχρονα αντιμετωπίζουν τις συμμαρίες των δοσίλογων (3.000 χωροφύλακες, 1.200 ταγματαλήτες και 2.500 της οργάνωσης Χ (μαζί με αυτούς της ΕΔΕΣ, ΡΑΝ, ΠΕΑΝ)).

Η «εξουσία» της κυβέρνησης και των Άγγλων, μέχρι τα Χριστούγεννα περιορίζεται στο τρίγωνο Σύνταγμα, Ομόνοια, Κολωνάκι.

Για την πλούσια Αθήνα ο Δεκέμβρης ήταν μια μεγάλη δοκιμασία, «ο Μεγάλος Φόβος». Θυρωροί έμπαζαν ελεύθερους σκοπευτές σε πολυτελή διαμερίσματα πολυκατοικιών και υπηρέτριες περνούσαν όπλα μέσα από τις βρετανικές γραμμές στους φίλους τους στον ΕΛΑΣ. Οι περιγραφές ανθρώπων που έζησαν τα γεγονότα από την άλλη πλευρά είναι αποκαλυπτικές. Λέει, χρόνια μετά, η 15χρονη τότε Κολωνακιώτισσα Διόνη Δώδη «Υποφέραμε στην κατοχή, είχαμε λίγα τρόφιμα, αλλά στην διάρκεια της εξέγερσης κυριολεκτικά πεινάσαμε... δεν υπήρχε ούτε ηλεκτρικό, ούτε γκάζι, ούτε υπηρέτριες...». Και κάποιος Gerolymatos περιγράφει «...το απόγευμα καθώς έφευγαν κάποιοι Άγγλοι αξιωματικοί από το σπίτι της Mary

Henderson, μια ριπή από σφαίρες χτυπάει το πεζοδρόμιο. Ο ελεύθερος σκοπευτής στην στέγη ήταν ο μάγειράς μας. Δεν τον ξανάδαμε ποτέ».

Την ίδια στιγμή. οι κύριες στρατιωτικές δυνάμεις του ΕΛΑΣ, με επικεφαλής τους Άρη Βελουχιώτη και Στέφανο Σαράφη, αντί να κατέβουν στην Αθήνα παρά τις εκκλήσεις όλων των ανταρτών, στέλνονται στο Βορρά, για να αποπλίσουν τις δυνάμεις του Ζέρβα στην Ήπειρο και του Τσαούς Αντόν στην Ανατολική Μακεδονία.

Με εντολή Σιάντου (αναπληρωτής Γ.Γ. ΚΚΕ) και ενός εκ των 2 «Πολιτικών Επιτρόπων» του ΕΛΑΣ απελευθερώνονται στην Ελευσίνα και στην Λειβαδιά εχθρικοί σχηματισμοί που κατευθύνονται στην Αθήνα («αφήστε τους συντρόφους της Αθήνας να τους περιποιηθούν»)...

Ωστόσο, από τις 20 Δεκέμβρη και μετά οι Άγγλοι θα ενισχυθούν με δυο πλήρεις θωρακισμένες μεραρχίες (οι δυνάμεις τους έφτασαν τις 90.000, περισσότεροι από όσους είχαν σταλεί για την απόκρουση της επίθεσης του Άξονα) και θα περάσουν στην αντεπίθεση. Τα (4) σμήνη της RAF έκαναν βομβαρδισμούς ακριβείας και τα κανόνια των βρετανικών πολεμικών πλοίων (2 ναυτικές μοίρες) καίνε τις φτωχογειτονιές του Πειραιά και της νότιας Αθήνας για να «ανοίξουν» την δίοδο της Λεωφόρου Συγγρού απ' όπου θα περάσουν τα τεθωρακισμένα που αποβιβάζονται στο Φάληρο. Μόνο μετά τις 27/12 και μόνο στο Περιστερί καταγράφηκε η ρίψη 4.000 τόνων βομβών.

Τα Χριστούγεννα του 1944, κι ενώ οι μάχες στους δρόμους της πρωτεύουσας είχαν κορυφωθεί με εκατοντάδες νεκρούς καθημερινά, ο Τσόρτσιλ έφτασε στην Αθήνα για συνομιλίες με τους στρατηγούς του και τους «ηγέτες» της ελληνικής άρχουσας τάξης. Κατέλυσε στο ξενοδοχείο «Μεγάλη Βρετανία». Κάτω από αυτό, ο ΕΛΑΣ είχε τοποθετήσει μια τεράστια ποσότητα εκρηκτικών υλών. Επί μέρες το επιτελείο της αντίδρασης συζητούσε πάνω σε μια μπαρουταποθήκη, που το ΚΚΕ επέλεξε να μην πυροδοτήσει ποτέ.

Ενώ η αστική τάξη δεν δίσταζε μπροστά σε κανένα έγκλημα για να σωθεί, η ηγεσία των εξεγερμένων δίσταζε συνεχώς. Αυτή η εικόνα αποδίδει το χαρακτήρα της σύγκρουσης των Δεκεμβριανών.

Από τις 5 Γενάρη 1945 στην Αθήνα και τις 7 Γενάρη στον Πειραιά, οι δυνάμεις του ΕΛΑΣ αποσύρονται. Όπως με την έναρξη της σύγκρουσης, έτσι και η υποχώρηση δεν έγινε μετά από κάποια διαταγή του ΚΚΕ – ΕΛΑΣ, αλλά επειδή τελειώσανε τα πολεμοφόδια. Είχε μάλιστα χαρακτήρα μαζικής εξόδου πληθυσμού, καθώς πολλές δεκάδες χιλιάδες ανθρώπων, μαχητές αλλά και οι οικογένειές τους κατευθύνοντας προς τα βόρεια (κοντά στην θήβα είχε στρατοπεδεύσει ο Βελουχιώτης με αξιόμαχες δυνάμεις).

Η μάχη του Δεκέμβρη, η μάχη της Αθήνας είχε κριθεί.

Οι νικητές είχανε νεκρούς 275 Βρετανούς στρατιώτες, 900 χωροφύλακες και 2.500 «χίτες» και «ταγματαλήτες». Επίσημα, περί των 3.500 ανδρών. Ο ΕΛΑΣ δήλωσε 3.000 νεκρούς, αλλά ο λαός της Αθήνας πλήρωσε βαρύ τίμημα (πολεμώντας δίπλα στον ΕΛΑΣ, από τους βομβαρδισμούς και σε «ομηρείες» θανάτου). Υπολογίζεται το πλήθος των νεκρών στις 33 ημέρες που κράτησε ο «Δεκέμβρης» από 17 έως 20 χιλιάδες.

—

Μετά τον Δεκέμβρη – η συμφωνία της Ντροπής.

Στις 11 Γενάρη 1945 η ηγεσία του ΚΚΕ συμφωνεί και υπογράφει ανακωχή με την κυβέρνηση Πλαστήρα, τον οποίο οι Βρετανοί είχαν φέρει για να αντικαταστήσει τον δυσφημισμένο πλέον Γ. Παπανδρέου. Ως τις 2 Φλεβάρη που αρχίζουν οι διαπραγματεύσεις στην Βάρκιζα, στην βίλα του τσιμεντοβιομήχανου (TITAN) Πέτρου Κανελλόπουλου ο ΕΛΑΣ έχει ανασυγκροτήσει τις δυνάμεις του, εξακολουθώντας να κυριαρχεί στα 4/5 της χώρας (ακόμη και η Θεσσαλονίκη, που με πρωτοβουλία του Σαράφη απελευθερώθηκε στις 3-10-1944, ήταν πρακτικά υπό την εξουσία του).

Πάνω απ' όλα όμως, η ηγεσία του ΚΚΕ, αγωνιωδώς αναζητά κάποιο σήμα στήριξης από την Σοβιετική Ένωση. Μάταια! Κατά την

διάρκεια των Δεκεμβριανών, ο (γνωστός μας) σοβιετικός απεσταλμένος Ποπόφ επέμενε να συγκατοικεί με το στρατιωτικο-πολιτικό επιτελείο της αντίδρασης στο ξενοδοχείο Μ. Βρετανία. Στις 29 Δεκέμβρη 1944 κι ενώ τα αγγλικά κανόνια καίγανε την Αθήνα ο υπουργός εξωτερικών Βισίνσκι, ο παλιός μενσεβίκος που καταδίωκε τον Λένιν το καλοκαίρι του 1917 σαν πράκτορα των Γερμανών, γενικός εισαγγελέας στις δίκες της Μόσχας 1935-1937 που εξόντωνε την «αριστερή αντιπολίτευση» σαν πράκτορες των Αγγλοαμερικανών και Ναζιστών ταυτόχρονα,... ανακοίνωσε επισήμως την αναγνώριση της κυβέρνησης Παπανδρέου.

Άλλωστε, ταυτόχρονα με τις συζητήσεις στην έπαυλη του τσιμεντοβιομήχανου, διεξάγονται ακόμα πιο σημαντικές διευθετήσεις στην Γιάλτα μεταξύ Στάλιν και Αγγλοαμερικάνων...

Κι έτσι, ενώ μέχρι τις 6 Φλεβάρη η αντιπροσωπεία του ΕΑΜ, Σιάντος, Παρτσαλίδης και Τσιριμώκος (που «ενημέρωνε» απευθείας τον «αντιβασιλέα» Δαμασκηνό και αργότερα θα χρηματίσει πρωθυπουργός «αποστασίας» σε μια από τις κυβερνήσεις του Παλατιού). είναι άκαμπτη τουλάχιστον στο θέμα της αμνηστίας, στην συνέχεια υποχωρεί σε όλα. Ο Σιάντος, ως επίσημος εκπρόσωπος του ΚΚΕ, μία μόλις ημέρα πριν την υπογραφή της συμφωνίας κάνει την παρακάτω απίστευτη δήλωση: «Εφόσον οι μεγάλοι σύμμαχοι αποφάσισαν πως η παρουσία του βρετανικού στρατού στην Ελλάδα είναι χρήσιμη, σημαίνει πως είναι. Πιστεύουμε πως η σύγκρουση ΕΛΑΣ και Βρετανών ήταν αποτέλεσμα μιας θλιβερής παρεξήγησης, η οποία ελπίζουμε θα ξεχαστεί».

Στις 12 Φλεβάρη, υπογράφεται, δημοσιεύεται και κατόπιν τυπώνεται στο Εθνικό Τυπογραφείο η Συμφωνία της Βάρκιζας, που θα έλυσε την όποια παρεξήγηση...

Το ΕΑΜ απέσυρε την αξίωσή του για συμμετοχή στην κυβέρνηση, αυτοδιέλυσε τον ΕΛΑΣ και λοιπούς ένοπλους σχηματισμούς και παρέδιδε τα όπλα του.

Μετά την επιλογή του ΚΚΕ, να παζαρέψει για να μοιραστεί (ως μειοψηφία) με τους εκπροσώπους της αστικής τάξης (που ήταν στο

εξωτερικό) την εξουσία που είχε κερδηθεί με τα όπλα (καθηλώνοντας για 2 χρόνια 11 εχθρικές μεραρχίες), η συμφωνία της Βάρκιζας, επιμένοντας να παραβιάζει κάθε στοιχειώδη συνείδηση του συσχετισμού δυνάμεων, χωρίς μέσα πλέον επιβολής και αόριστη για τους αντιπάλους, δεν ήταν απλά «κακή», ήταν ανήθικη.

Το άρθρο 3 της συνθήκης αναφερόταν στην Αμνηστία: Οι «ηθικοί αυτουργοί» – «τα πολιτικά αδικήματα» αμνηστεύονται, αλλά οι «αυτουργοί» – «τα συναφή» δεν τυγχάνουν αμνηστίας και διώκονται. Ήταν η πρόφαση για τους δικαστές και παρακρατικούς για τις δεκάδες χιλιάδες διώξεις, εκτελέσεις, βασανιστήρια και βιασμούς που υπέστη ο «λαός της αριστεράς» την επόμενη διετία. **Αρκετές φορές ένας στρατός αναγκάστηκε (ακόμη και από κακή εκτίμηση της συγκυρίας) να παραδώσει τα όπλα του. Ποτέ όμως, η ηγεσία ενός στρατού δεν εξασφάλισε για τον εαυτό της το ακαταδίωκτο, παραδίδοντας τους στρατιώτες της για σκύλευση.**

Ωστόσο, αρκετή ποσότητα όπλων και πυρομαχικών κρύφτηκε και δεν παραδόθηκε. Μερικές μονάδες του ΕΛΑΣ, και πρώτα απ' όλα ο πρωτοκαπετάνιος του, ο Άρης Βελουχιώτης, αρνήθηκαν να παραδώσουν τα όπλα και παρέμειναν στα βουνά. Ο Βελουχιώτης προσπαθούσε έστω και τελευταία στιγμή να αφυπνίσει την ηγεσία του ΚΚΕ και ήλπιζε ότι με την επιστροφή του Ζαχαριάδη στην Αθήνα θα άλλαζε η κατάσταση. Όμως η ηγεσία του ΚΚΕ είναι αμείλικτη: αποκηρύσσει όσους αρνούνται να πειθαρχήσουν, και βέβαια και τον ίδιο τον Βελουχιώτη.

Η πιο μεγάλη επαναστατική ευκαιρία που γεννήθηκε ποτέ στην Ελλάδα, συντρίφτηκε. Το πιο τραγικό κεφάλαιο στην ιστορία της ελληνικής Αριστεράς σφραγίστηκε με τη συμφωνία της Βάρκιζας τον Φλεβάρη 1945 και κλείνει οριστικά στα πεδία μάχης στο Γράμμο-Βίτσι και στα κολαστήρια στη Μακρόνησο, στο Τρίκερι κλπ. Οι δοσίλογοι των ταγμάτων ασφαλείας ξανάγιναν οι κυρίαρχοι των δρόμων και των γειτονιών.

Οι εργάτες, οι μάγειρες, οι λούστροι και οι υπηρέτριες έπρεπε να γυρίσουν στις θέσεις τους, να πάρουν ένα μάθημα που δεν θα το ξεχνούσαν ούτε αυτοί ούτε και τα παιδιά τους.

—

Οι αιτίες της ήττας

Υπάρχουν οι ερμηνείες που αναφέρονται στις προσωπικότητες, τα λάθη, τους «διπλούς» πράκτορες κλπ. Αγαπημένες δικαιολογίες των σταλινικών, που με χαρακτηριστική ευκολία καταγγέλλουν παλιούς τους πιστούς συντρόφους όταν διαφωνούν (της εποχής παραδείγματα ο Βελουχιώτης και ο Παρτσαλίδης).

Επισήμως, στα ντοκουμέντα του το ΚΚΕ, γνωστοί διανοούμενοι που προέρχονται από τις τάξεις του (Γρ. Φαράκος, Φιλ, Ηλιού) και όχι μόνο (Γ. Μαργαρίτης) προβάλλουν την άποψη πως το ενθουσιώδες εργατικό και λαϊκό κίνημα του ΕΑΜ ήταν αδύνατο να αντιμετωπίσει τους «αρνητικούς συσχετισμούς» της εποχής του. Το συμπέρασμα όλων αυτών, προφανές: Το ΕΑΜ δεν μπορούσε να πάρει την εξουσία. Κάπως η Αριστερά έπρεπε να υποχωρήσει και να βρεθεί ένας συμβιβασμός με τους αστούς. Και, εν τέλει, η Βάρκιζα ήταν -λίγο πολύ- αναπόφευκτη.

Ωστόσο, δεν είναι αλήθεια ότι το ΚΚΕ και το ΕΑΜ δεν μπορούσαν να νικήσουν τους Άγγλους και την αστική τάξη το 1944-45. Η συντριπτική πλειοψηφία των δυνάμεων του ΕΛΑΣ δεν ενεπλάκησαν στη μάχη των Δεκεμβριανών για να «αποφύγουν να προκαλέσουν» τον αγγλικό στρατό. Αλλά ακόμη και αν ο ΕΛΑΣ έπρεπε υποχρεωτικά να αποχωρήσει από την Αθήνα και να περιοριστεί στην άμυνα στα βουνά, θα είχε τη δυνατότητα -κρατώντας τον οπλισμό και τους σχηματισμούς του- να υπερασπίσει πολύ καλύτερα τον λαό και τους αγωνιστές του από το μαχαίρι της αντεπανάστασης. Τον εμφύλιο πόλεμο το ΚΚΕ δεν μπόρεσε να τον αποφύγει. Μόνο που αναγκάστηκε να τον δώσει κάτω από τις πιο δυσμενείς συνθήκες, όταν ο ταξικός εχθρός είχε οργανωθεί σε κράτος και ο οργανωμένος κόσμος της Αριστεράς στις πόλεις τραβούσε για τα εκτελεστικά αποσπάσματα και τα ξερονήσια.

Όσο για τους «διεθνείς συσχετισμούς» και την υπεροπλία των Άγγλων: Μεγάλο κομμάτι του αγγλικού στρατού στην Αθήνα το 1944 ήταν Ινδοί στρατιώτες. Μια ζύμωση υπέρ της ανεξαρτησίας της Ινδίας, μόνο προβλήματα θα προκαλούσε στον στρατό του Σκόμπυ. Αλλά και οι «καθαροί» Άγγλοι φαντάροι σε συντριπτικό ποσοστό σιχαίνονταν τον Τσώρτσιλ και λίγους μήνες μετά, τον πέταξαν μαζί με τους Τόρηδες, από την εξουσία.

Παρά τα αγοραία επιχειρήματα για το αναπόδραστο από τις συμφωνίες των ισχυρών της γης (Γιάλτα κλπ.), η διαφορά της εξέλιξης των ένοπλων κινημάτων αντίστασης στον ευρωπαϊκό νότο καθοριζότανε και αλληλεπιδρούσε ανάλογα με την πραγματικό συσχετισμό δύναμης και τις επιλογές των ηγεσιών (π.χ. η Γιουγκοσλαβία).

Αλλά δεν υπάρχει καμιά δύναμη που να μπορεί ποτέ να αλλάξει τους «αρνητικούς συσχετισμούς» χωρίς πολιτική ανεξαρτησία και ξεκάθαρους στόχους.

Στην πραγματικότητα, τα «Δεκεμβριανά» ήταν μια μάχη του λαού της Αθήνας, όχι του ΚΚΕ. Σύρθηκε από τις αγανακτισμένες εαμικές μάζες σε μια σύγκρουση που έκανε το παν δυνατό για να χαθεί.

Η (λανθασμένη) πολιτική σκέψη που όριζε τις αντιφάσεις της πολιτικής του ΚΚΕ ήταν ήδη από το 1934 «η θεωρία των σταδίων»: ...η Ελλάδα είναι «αστικοτσιφλικάδικος» σχηματισμός και άρα ο χαρακτήρας της επανάστασης θα είναι αστικοδημοκρατικός. Στόχος είναι η «Λαϊκή Δημοκρατία», ένα απαραίτητο στάδιο για την ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων... **Κουτολογίς, δεν είναι «ώριμες» οι συνθήκες για να αμφισβητήσουμε την εξουσία της αστικής τάξης.**

Ακόμη και όταν η εργατική τάξη και οι σύμμαχοί της (αγροτιά και μικροαστικά στρώματα των πόλεων) με τον αγώνα τους την κατέκτησαν την εξουσία κατά 90%, έπρεπε να τη μοιραστούν στο πλαίσιο μιας «εθνικής» συμμαχίας. Που στην πράξη σημαίνει να

τη μοιραστούν με την αστική τάξη. Οι εθνικές συναινέσεις, που ξεκινούν με πατριωτική ρητορεία, και κλιμακώνονται με πατριωτικές συμμαχίες με πολιτικά κόμματα της αστικής τάξης, στο τέλος καταλήγουν στη ρεβανσιστική ή και τρομοκρατική παλινόρθωση της αστικής εξουσίας. ...

Χωρίς την ταξική αναφορά στις «δύο πατρίδες» ..., που το ένστικτο του Άρη απέδωσε με τα γνωστά λόγια, τα παιχνίδια με τον πατριωτισμό είναι υποταγή στην αστική πολιτική και την αστική τάξη!

Το άμεσο πρόταγμα του ΚΚΕ, δεν ήταν η «λαοκρατία» που ονειρεύονταν τα καταπιεσμένα κοινωνικά στρώματα στις πόλεις και τα χωριά, αλλά «ο γνήσιος εκδημοκρατισμός» (αστικός), «η ανόρθωση της οικονομίας» (καπιταλιστική), «η συμμαχία με το πατριωτικό κομμάτι της αστικής τάξης»... Αυτή ήταν η κεντρική ιδέα που εξηγεί την αλληλουχία των γεγονότων Λίβανος – Καζέρτα – Δεκέμβρης – Βάρκιζα και όχι μόνο.

Το ΚΚΕ αντίθετα με τις κατηγορίες που του προσάπτουν δεν θέλησε ποτέ να πάρει την εξουσία παρά αποζητούσε έναν «έντιμο συμβιβασμό» αντίστοιχο των ομογάλακτων του σε Γαλλία – Ιταλία (που και εκεί «δεν ήταν ώριμες οι συνθήκες» για κοινωνική επανάσταση), αλλά **έπρεπε και να αποδεικνύει (στους από κάτω) την δυνατότητά του να απαντάει.**

Ο ριζοσπαστισμός και η αυτοπεποίθηση της εργατικής τάξης σήμαινε, για παράδειγμα, ότι οι οργανώσεις του ΚΚΕ στην Αθήνα έπρεπε ταυτόχρονα να οργανώνουν τις απεργίες και τις διαδηλώσεις ενάντια στα μέτρα της κυβέρνησης και άλλα στελέχη να επιχειρηματολογούν για την αναγκαιότητά τους. Να καλωσορίζουν τους «Άγγλους συμμάχους» και να κρατάνε σε ετοιμότητα τον εφεδρικό ΕΛΑΣ. Να προστατεύουν τους ταγματαλήτες από τη «δικαιοσύνη του πεζοδρομίου» και ταυτόχρονα να αναμετρούνται καθημερινά σε αμέτρητα μικρά επεισόδια με τις «εθνικιστικές» οργανώσεις.

Αργότερα, (επί Ζαχαριάδη) το κίνημα έπρεπε να υποταχτεί σε όλο και πιο περίπλοκους και αντιφατικούς τακτικούς ελιγμούς: Με το πρόσχημα της «προλεταριοποίησης» απομαζικοποίησε το Κόμμα (1945, συνέδριο με 50.000 μέλη), «μεταγράφοντας υποχρεωτικά» 200-250 χιλιάδες αγρότες στο ανύπαρκτο «Αγροτικό Κόμμα» και διαγράφοντας – εξοντώνοντας τους «απείθαρχους», καλούσε το κίνημα που βασανιζότανε στα νύχια των αδίστακτων εχθρών του σε αυτοσυγκράτηση και ταυτόχρονα υποκρινόμενο λεονταρισμούς κήρυσσε «επιθέσεις» (π.χ. προσεταιρισμός στην κυβέρνηση Σοφούλη και «σχέδιο Λίμνες», ανακήρυξη της «κυβέρνησης του βουνού» και καλέσματα «εκδημοκρατισμού», μετά την τελική στρατιωτική ήττα «το όπλο παρά πόδα» κλπ.).

Όμως, κανένα κόμμα δεν διαθέτει αρκετή δύναμη για να ξεγελάσει την Ιστορία. Μπροστά σε δύο ένοπλα κοινωνικά στρατόπεδα με εντελώς αντίθετα συμφέροντα, που έχουν να λύσουν άμεσα το θέμα της εξουσίας, το ΚΚΕ κράτησε αυτοκτονική στάση. Προσπάθησε να παίξει κρυφτούλι με την πάλη των τάξεων και να συμβιβάσει τα ασυμβίβαστα.

—

Στο σήμερα

Ο Δεκέμβρης και στην συνέχεια η Βάρκιζα, σφράγισε την ένοπλη ταξική σύγκρουση 1943-1949 δίνοντας την νίκη στους πρόγονους της τάξης που έχει την εξουσία και σήμερα.

Από τότε, έχουμε υποστεί αρκετές φορές την καραμέλα «περί μη ώριμων συνθηκών», «δεν υπάρχει εναλλακτική» κλπ.

Την πρώτη φορά συμμετοχή υπουργών του ΚΚΕ σε κυβέρνηση «εθνικής ενότητας» (δηλ. καπιταλιστική), ακολούθησε η πρώτη φορά συμμετοχή παλιών καπετάνιων και απογόνων των Χιτών στις συγκυβερνήσεις «κάθαρσης», η «πρώτη φορά αριστερά» του Σύριζα κλπ. Ακόμη είναι «της μοδός» απόψεις περί «καθαρών προσώπων από όλα τα κόμματα», (σίγουρα «πατριωτών»), πολιτικές πρωτοβουλίες «απόδοσης δικαιοσύνης» (αστικής) για τα Τέμπη, τον ΟΠΕΚΕΠΕ κλπ. Ακόμη, λανσάρονται παραμύθια για «επικράτηση

της λογικής», «μεταρρύθμιση της Ευρώπης» «win-win situation», «70% μνημόνια – 30% ανακούφιση του λαού», δηλαδή ταξική συνεργασία και αυτοπεριορισμός της απληστίας των ιμπεριαλιστών, μονοπωλίων κλπ.

Αντ' αυτών, εμείς θα προκρίνουμε μία φράση του Τρότσκι, γραμμένη το 1940 : «...σε συνθήκες που η παλιά ηγεσία αποκαλύπτει τον εκφυλισμό της, η τάξη δεν μπορεί να αυτοσχεδιάσει άμεσα μια νέα ηγεσία αν την προηγούμενη περίοδο δεν έχει κληρονομήσει έναν ισχυρό επαναστατικό πυρήνα, ικανό να αξιοποιήσει την χρεοκοπία του παλιού ηγετικού κόμματος».

Για αυτόν τον ισχυρό επαναστατικό πυρήνα αξίζει να μοχθήσουμε...

1917 : πραξικόπημα ή επανάσταση;

Του Βαγγέλη Λιγάση

Η κυρίαρχη προπαγάνδα των αστών αρέσκεται να διαδίδει ότι η εξέγερση της 7ης Νοέμβρη 1917 (25 Οκτώβρη με το παλιό ημερολόγιο) ήταν έργο μιας μειοψηφίας συνωμοτών, του μπολσεβίκικου κόμματος (πλειοψηφούντες, στα ρώσικα, του ρωσικού σοσιαλδημοκρατικού κόμματος από την διάσπαση του 1903, με τους τότε μειοψηφούντες να ονομάζονται μενσεβίκοι). Τίποτε δεν είναι πιο αντίθετο με τα πραγματικά γεγονότα.

Η ποικιλομορφία, η δύναμη, η ανθεκτικότητα της λαϊκής αυτενέργειας ήταν αυτά που ωθούσαν τους μπολσεβίκους. Η αγροτική αναταραχή εξαπλώνοταν σε όλη τη Ρωσία. Οι ανούσιες ανθρωποσφαγές στα μέτωπα του πολέμου φέρανε ανυπακοή στον

στρατό και εκμηδένισαν την παλιά πειθαρχία. Μόνο η παρέμβαση του Τρότσκι στο σοβιέτ (συμβούλιο στα ρωσικά) της Κροστάνδης (ναύσταθμος στη Βαλτική) απέτρεψε μια πρόωρη ένοπλη σύγκρουση με την «Προσωρινή κυβέρνηση» (αστική κυβέρνηση που προέκυψε από την επανάσταση του Φλεβάρη του 1917 που κατέργησε την απολυταρχία του Τσάρου). Τα σοβιέτ της Τασκένδης και του Τουρκεστάν είχαν πάρει ήδη την ευθύνη της εξουσίας. Στον Βόλγα μια στρατιά 40.000 ανδρών αρνιόταν να υπακούσει. Στα προάστια της Μόσχας και της Πετρούπολης δημιουργούνταν οι εργατικές κόκκινες φρουρές. Η φρουρά της Πετρούπολης πέρασε στις διαταγές του σοβιέτ. Στα σοβιέτ εργατών-αγροτών-στρατιωτών η πλειοψηφία μετακινούνταν ολοένα από τους μετριοπαθείς σοσιαλιστές στους μπολσεβίκους (αιφνιδιάζοντας και τους ίδιους).

Ο Κερένσκι (πρωθυπουργός της Προσωρινής κυβέρνησης) έμεινε με μοναδικό στήριγμα τους λαομίσητους πρίγκιπες-στρατιωτικούς.

Η στρατιωτική οργάνωση του κόμματος ήδη αριθμούσε παραμονές της επανάστασης πάνω από 100.000 στρατιώτες και αρκετούς αξιωματικούς. Από αυτό το δυναμικό θα συγκροτούνταν παντού οι Επαναστατικές Στρατιωτικές Επιτροπές, με τις επικοινωνίες και την επιμελητεία τους, όργανα που θα διευθύνανε την εξέγερση.

Τόσο η διεύθυνση της εξέγερσης, όσο και ο χρόνος αυτής δίχασαν προσωρινά την ηγεσία των μπολσεβίκων. Στην πρώτη περίπτωση οι Κάμενεφ – Ζηνόβιεφ διαφώνησαν ανοιχτά (με επιστολή στον κομματικό τύπο!), στην δεύτερη ο Λένιν βιαζόταν (καθώς μια ενέργεια που αναβάλλεται θα μπορούσε να γίνει μια ενέργεια χαμένη για την Ιστορία), ενώ ο Τρότσκι επέμενε να περιμένουν την νομιμοποίηση από το 2ο Πανρωσικό Συνέδριο των Σοβιέτ που επρόκειτο να συνέλθει στην Πετρούπολη στις 15 Οκτωβρίου. Οι μενσεβίκοι κατάφεραν να το μεταθέσουν για τις 27 (7 Νοεμβρίου με το νέο ημερολόγιο), δίνοντας μια ανάσα μερικών ημερών στην Προσωρινή Κυβέρνηση της αστικής τάξης. Κανείς δεν αμφέβαλλε ότι το συνέδριο, στο οποίο οι μπολσεβίκοι θα είχαν σίγουρα την πλειοψηφία, θα ψήφιζε υπέρ της κατάληψης της εξουσίας.

Την μπολσεβίκικη «συνωμοσία» την πήρε κυριολεκτικά στη ράχη του ένα εξεγερσιακό τσουνάμι.

Επίσης, οι διαφορές ανάμεσα στις εξεγέρσεις στην Πετρούπολη και την Μόσχα είναι εντυπωσιακές. Η εξέγερση στην Πετρούπολη μας προσφέρει το υπόδειγμα ενός μαζικού κινήματος με τέλεια οργάνωση. Αυτός ήταν ο λόγος που η εξέγερση νίκησε γρήγορα σχεδόν χωρίς να τρέξει μια σταγόνα αίμα, μέσα στον ενθουσιασμό.

Στην Μόσχα ο αυθορμητισμός των μαζών επισκίασε την οργάνωση. Η πρόκληση έπαιξε σημαντικό ρόλο και το κίνημα, παρότι υπέρτερο, αφέθηκε να συρθεί ξεκάθαρα σε σφαγή.

ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ Ή ΑΥΤΟΑΜΥΝΑ;

Από τις πρώτες μέρες της επανάστασης ο Λένιν πίεζε για τη λήψη σκληρών μέτρων και είχε αντιπαλέψει τις «πασιφιστικές» αυταπάτες του περιβάλλοντός του. Παραήταν ρεαλιστής για να αποφύγει την διατύπωση «ότι στην επανάσταση περισσότερη ενεργητικότητα σημαίνει περισσότερο ανθρωπισμό» (Τρότσκι). Πράγματι, η επιείκεια των Μπολσεβίκων αμέσως μετά την επανάσταση έμοιαζε περισσότερο με αφέλεια... Τσαρικοί στρατηγοί αφέθηκαν ελεύθεροι, δίνοντας «τον λόγο της τιμής τους» ότι δεν θα σηκώσουν ξανά το όπλο ενάντια στην επανάσταση για να οργανώσουν στην συνέχεια τον εμφύλιο, απολαμβάνοντας τον θάνατο δεκάδων χιλιάδων προλεταρίων. Οι 200-300 «ευέλπιδες» της αστικής τάξης, που «υπερασπίστηκαν» τα χειμερινά ανάκτορα, αφού αποπλίστηκαν αφέθηκαν ελεύθεροι με παρόμοιο τρόπο και παρόμοια αποτελέσματα. Οι μόνοι ευεγερτηθέντες από τους μπολσεβίκους που δεν πρόδωσαν (τουλάχιστον άμεσα) την υπόσχεσή τους στο δίκιο των πολλών, ήταν οι ποινικοί κρατούμενοι που απελευθερώθηκαν με δάκρυα χαράς την επομένη της επανάστασης...

Ωστόσο, 10 μόλις μέρες μετά την νικηφόρα εξέγερση, κόντρα στην παράλυση των υπηρεσιών και την δολιοφθορά, ο Λένιν καλεί τους εργάτες και τους αγρότες «να αναλάβουν οι ίδιοι επιτόπου πλήρεις εξουσίες». «Εσείς οι ίδιοι διοικείτε το κράτος.

Στρωθείτε στην δουλειά γύρω από τα σοβιέτ σας χωρίς να περιμένετε διαταγές. Επιβάλετε αυστηρή επαναστατική τάξη, τσακίστε τις αναρχικές εξαλλοσύνες των πιωμένων, των αλητών, των αντεπαναστατών κλπ. Αυστηρό έλεγχο στην παραγωγή και την απογραφή των προϊόντων. Παραδώστε στα επαναστατικά δικαστήρια όποιον σηκώνει το χέρι του ενάντια στα συμφέροντα της πλειοψηφίας».

Όσο πιο αποφασιστικά κάνεις τον αγώνα τόσο πιο σύντομος θα είναι, τόσο μικρότερο το κόστος του και τόσο μεγαλύτερες οι πιθανότητες της νίκης. «Βαρβαρότητα είναι η επιείκεια που συνθηκολογεί με τη τυραννία» έλεγε ο Ροβεσπιέρος στην Συμβατική Συνέλευση. Οι εργαζόμενες μάζες χρησιμοποιούν την τρομοκρατία ενάντια σε τάξεις που είναι μειοψηφία στην κοινωνία και αυτός είναι ο βαθύτερος λόγος που η «Κόκκινη» τρομοκρατία είναι πάντα πολύ λιγότερο αιματηρή από την «Λευκή».

Τελικά, η Κόκκινη τρομοκρατία εξαπολύεται ως αυτοάμυνα και όπως ακριβώς η γιακωβίνικη τρομοκρατία έτσι και η μπολσεβίκικη, ήταν άμεση απόρροια της ξένης επέμβασης.

Οι μπολσεβίκοι πήραν την εξουσία γιατί, μέσω της φυσικής επιλογής που έγινε ανάμεσα στα επαναστατικά κόμματα, αποδείχτηκαν οι πιο κατάλληλοι να εκφράσουν με συνοχή, οξυδέρκεια και δύναμη της θέλησης τις προσδοκίες των μαχόμενων μαζών. Κράτησαν την εξουσία και κέρδισαν τον εμφύλιο πόλεμο γιατί οι λαϊκές μάζες τελικά τους στήριξαν παρά τις άπειρες αμφιταλαντεύσεις και συγκρούσεις από την Βαλτική ως τον Ειρηνικό.

ΔΙΚΤΑΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ = ΜΟΝΟΚΟΜΜΑΤΙΣΜΟΣ;

Ένας άλλος διαδεδομένος μύθος είναι ότι οι μπολσεβίκοι επιζήτησαν αμέσως να μονοπωλήσουν την εξουσία. Η αλήθεια είναι ότι φοβόντουσαν την απομόνωση στην εξουσία. Τάχθηκαν υπέρ μιας σοσιαλιστικής κυβέρνησης συνασπισμού αλλά οπωσδήποτε όχι με τα

μετριοπαθή σοσιαλιστικά κόμματα που αρνούσαν να αναγνωρίσουν και αντιμάχονταν το de facto καθεστώς των εργατικών συμβουλίων. Συγκυβέρνησαν από τον Νοέμβριο του 1917 ως τις 6 Ιούλη 1918 με το κόμμα των αριστερών εσέρων, ενός αγροτικού κόμματος με ιδεαλιστές ηγέτες. Οι τελευταίοι αρνούμενοι την συνθήκη Μπρεστ-Λιτόφσκ (συνθήκη ειρήνης/ήττας με την αυτοκρατορική Γερμανία, με τεράστιες εδαφικές παραχωρήσεις – όπως και το 1/3 των γνωστών μπολσεβίκων κόντρα στην πλειοψηφία που «παραχωρούσε χώρο για να κερδίσει χρόνο») στις 6/7/1918 προχώρησαν σε ένοπλη εξέγερση στη Μόσχα, διακηρύσσοντας την πρόθεσή τους να «κυβερνήσουν μόνοι» και να «επαναλάβουν τον πόλεμο εναντίον του γερμανικού ιμπεριαλισμού». Το ραδιοφωνικό τους μήνυμα εκείνη την ημέρα υπήρξε η πρώτη διακήρυξη μονοκομματικής κυβέρνησης! Ηττήθηκαν και οι μπολσεβίκοι αναγκάστηκαν να κυβερνήσουν μόνοι. Από την άλλη οι αναρχικοί εφάρμοσαν όπου μπορούσαν (π.χ. στις περιοχές της Μαύρης Στρατιάς του Νέστορ Μάχνο) μια γνήσια δικτατορία με κατασχέσεις εκτελέσεις κλπ. (ο Μάχνο αποκαλούνταν «μπάτκο», νονός, αρχηγός).

Το μπολσεβίκικο κόμμα δεν κουβαλούσε κανέναν φετιχισμό αφηρημένης δημοκρατίας, αλλά σεβόταν και (ιδιαίτερα) στις πιο κρίσιμες στιγμές τους κανόνες εσωτερικής δημοκρατίας. Έβαλε πολλάκις τον αναγνωρισμένο αρχηγό του στην μειοψηφία. Τα πιο σημαντικά ζητήματα κρίνονταν συχνά με ισχνές πλειοψηφίες στις οποίες οι μειοψηφίες υποτάσσονταν χωρίς να εγκαταλείπουν τις απόψεις τους. Το γεγονός ότι η αντιπολίτευση δεν αποδοκιμάζονταν (πολύ περισσότερο με προσωπικές σπερμολογίες και ίντριγκες, όπως εκπαίδευσε η σταλινική αντίληψη «δημοκρατίας»), επέτρεπε στο κόμμα να διατηρεί τον αναγκαίο βαθμό ψυχραιμίας για να αναθεωρεί τόσο η πλειοψηφία όσο και η μειοψηφία άμεσα τις άκαιρες αποφάσεις της. Ήταν μια αληθινά συλλογική ηγεσία σφυρηλατημένη στην συνήθεια της συλλογικής σκέψης, την μαρξιστική παιδεία και στην λειτουργία του δημοκρατικού συγκεντρωτισμού.

Ο ΚΑΤΗΦΟΡΟΣ ΤΗΣ ΑΠΟΜΟΝΩΣΗΣ

Οι Μπολσεβίκοι έβλεπαν σωστά τη σωτηρία της Ρώσικης επανάστασης στην ενδεχόμενη νίκη μιας γερμανικής επανάστασης. Η αγροτική Ρωσία και η βιομηχανική Γερμανία με επαναστατικά καθεστώτα εξασφάλιζαν μια ειρηνική ανάπτυξη του σοσιαλισμού. Ήταν η μη επιτευχθείσα προϋπόθεση για την αποφυγή του στραγγαλισμού της σοβιετικής δημοκρατίας από την γραφειοκρατία και της ναζιστικής φρίκης και καταστροφής στην Γερμανία.

Τη στιγμή που ξέσπασε η Ρωσική Επανάσταση, τα οργανωμένα μέλη όλων των επαναστατικών κομμάτων δεν ξεπερνούσαν το 1% του πληθυσμού της αυτοκρατορίας. Οι οργανωμένοι μπολσεβίκοι αποτελούσαν ένα κλάσμα αυτού, λιγότερο από 0,5% του πληθυσμού (αν και με το ειδικό βάρος της εργατιάς στις μεγαλουπόλεις). Εκείνη η μικρή ανθρώπινη μαγιά έπαιξε τον ιστορικό της ρόλο αλλά αναλώθηκε κάτω από το βάρος του εμφυλίου, των επεμβάσεων, της οργάνωσης του νέου κράτους κλπ. περιμένοντας μια υποστήριξη από το εξωτερικό που δεν ήρθε τελικά.

Η επανάσταση του Οκτώβρη-Νοέμβρη του 1917 καθοδηγήθηκε από ένα κόμμα νέων ανθρώπων. Ο μεγαλύτερος, ο Λένιν, ήταν 47 χρονών, ο Τρότσκι 38, ο Κάμενεφ και ο Ζηνόβιεφ 34, ο Μπουχάριν 29 κλπ. Ωστόσο, 10 και 20 χρόνια αργότερα είναι ήδη γερασμένοι και λυγίζουν κάτω από το βάρος της νεαρής αστυνομικής γραφειοκρατίας, γραπωμένης στα προνόμια της εξουσίας και δημιουργημένης από την πολιτική παράλυση των καταπονημένων μαζών, νεοφερμένων στις πόλεις και υποσιτισμένων.

Στα 1927-1928 ένα διαρκές εσωκομματικό πραξικόπημα μετέτρεψε το επαναστατικό κόμμα και κράτος σε ένα αντιδραστικό αστυνομικό και γραφειοκρατικό μόρφωμα πάνω στο κοινωνικό έδαφος που είχε δημιουργήσει η επανάσταση. Ο κριτικός μαρξισμός των σκεπτόμενων ανθρώπων γίνεται στερεότυπα κλισέ, που μαζί με την «λατρεία του αρχηγού» και την θεωρία του «σοσιαλισμού σε μία χώρα», είναι τα διαβατήρια των τυχάρπαστων της εξουσίας που ενδιαφέρονται για την διεύρυνση και σταθεροποίηση των προνομίων τους.

Το «παραμορφωμένο εργατικό κράτος», η δυνατότητα πάλης της επαναστατικής γενιάς ενάντια στην γραφειοκρατία θα διαρκέσει 10 χρόνια, από το 1927 ως το 1937.

Οι περιπέτειες με τα πρόσωπα να εναντιώνονται τα μεν στα δε, να συμφιλιώνονται κ.λ.π. δεν πρέπει να μας μπερδεύουν. Εκατοντάδες χιλιάδες πρωτεργάτες του 1ου εργατικού κράτους εξαπατούνται, ταπεινώνονται, επαναστατούν απελπισμένα. Ο επαναστατικός-κομματικός πατριωτισμός, οι θυσίες, τα επιτεύγματα του αγώνα (εξάλειψη αναλφαβητισμού, ελεύθερη ένωση των δύο φύλων και διευκόλυνση του διαζυγίου, νομιμοποίηση των εκτρώσεων, χειραφέτηση της γυναίκας με κοινοτικούς παιδικούς σταθμούς, πλυντήρια, μαγειρεία κλπ., πραγματική ανεξιθρησκεία κλπ.), τα οράματα του μέλλοντος κλπ. αλλοίωσαν την αίσθηση της πραγματικότητας σε αποδεδειγμένα κοφτερά μυαλά.

Τελικά την αντίσταση της παλιάς επαναστατικής γενιάς χρειάστηκε το λεπίδι του 1936-1938 (οι περιβόητες δίκες της Μόσχας) για να την αφανίσει ολόκληρη. Οι μπολσεβίκοι θανατώθηκαν κατά δεκάδες χιλιάδες, σοβιετικοί πολίτες που αντιδρούσαν κατά εκατομμύρια. Μερικές δεκάδες σύντροφοι του Λένιν και του Τρότσκι, σε μια πράξη υπέρτατης αφοσίωσης στο κόμμα, δέχτηκαν να ατιμαστούν οι ίδιοι πριν στηθούν στο απόσπασμα. Πολλές χιλιάδες άλλοι τουφεκίστηκαν στα υπόγεια. Τα μεγαλύτερα στρατόπεδα συγκέντρωσης της ιστορίας ανέλαβαν την φυσική εξόντωση των υπολοίπων.

Ήταν η πιο αιματηρή αντεπανάσταση της Ιστορίας για να προκύψει ένα νεοεμφανιζόμενο καθεστώς ο «κρατικός γραφειοκρατικός καπιταλισμός». Ένα καθεστώς αποτρόπαιο όσο και ο καπιταλισμός στην εποχή του ιμπεριαλισμού, διαμορφωμένο ιστορικά διαφορετικό στην μορφή (κρατική – συλλογική ιδιοκτησία της γραφειοκρατίας νομικά μη μεταβιβαζόμενη, ανταγωνισμός μεταξύ κοινωνικών σχηματισμών όχι επιχειρήσεων κλπ.) αλλά παραπλήσιο στην ουσία του (εξατομικοποίηση εργατών, αλλοτρίωση από το προϊόν, αποξένωση από κάθε εξουσία στις παραγωγικές σχέσεις και την πολιτική, συσσώρευση για διαρκή αναπαραγωγή, ιμπεριαλισμός κλπ.).

Η ΕΣΣΔ επενέβη στον εμφύλιο της Ισπανίας για να πλήξει (με διαφθορά, εκβιασμούς και δολοφονίες) το εργατικό κίνημα που εμπνεόταν από τα δικά της αλλοτινά ιδανικά και αφού τα κατάφερε, υπέγραψε μυστική συμφωνία με το Τρίτο Ράιχ για τον διαμελισμό της Πολωνίας και την επικυριαρχία στις χώρες της Βαλτικής, επέβαλλε, μεταπολεμικά, καθεστώτα «κουίςλιγκς» της επικυριαρχίας της στην Ανατολική Ευρώπη (όπου την κήρυξη του «σοσιαλισμού» την ακούσανε κάποιο πρωινό από το ραδιόφωνο πηγαίνοντας στην δουλειά), κατέστειλε την Ουγγρική επανάσταση του 1956, επέβαλλε κατοχή στην Τσεχοσλοβακία το 1968, ...κλπ. για να καταρρεύσει κάτω από τις αξεδιάλυτες αντιφάσεις της το 1989, εν μέσω χλεύης και πανηγυρισμών για το υποτιθέμενο «τέλος της ιστορίας» των δυτικών ανταγωνιστών της.

ΤΙ ΜΕΝΕΙ;

«Από τους αξέχαστους ενθουσιασμούς του 1917 τι μένει; Πολλοί άνθρωποι της γενιάς μου, κομμουνιστές από την πρώτη στιγμή, τρέφουν μόνο αισθήματα μίσους για την Ρωσική Επανάσταση. Από τους αυτουργούς και μάρτυρες κανείς σχεδόν δεν επέζησε. Το κόμμα του Λένιν και του Τρότσκι τουφεκίστηκε. Τα ντοκουμέντα καταστράφηκαν, κρύφτηκαν ή πλαστογραφήθηκαν. Μια άθλια λογική που μας δαχτυλοδείχνει το μαύρο θέαμα της σταλινικής ΕΣΣΔ, κηρύσσει την χρεοκοπία του μπολσεβικισμού και επομένως του σοσιαλισμού. Είναι μια εύκολη λαθροχειρία στα προβλήματα που κρατούν αιχμάλωτο τον κόσμο και δεν θα τον αφήσουν τόσο σύντομα.

Κάθε γεγονός είναι συνάμα οριστικό και μεταβατικό. Το 1819, 30 μόλις χρόνια μετά, η Γαλλική επανάσταση φαινόταν να είναι η πιο ακριβοπληρωμένη ιστορική αποτυχία. Να έχουν πέσει τόσα κεφάλια; Να έχουν γίνει τόσοι πόλεμοι; Για να φτάσουμε σε μια ευτελή παλινόρθωση της μοναρχίας; Και όμως η Γαλλική επανάσταση γονιμοποίησε τον 19ο αιώνα με την επικράτηση του επιστημονικού πνεύματος και της βιομηχανίας...». Βίκτωρ Σερζ («ανιθαγενής» αναρχικός που στρατεύτηκε στους μπολσεβίκους) επίλογος στο «Έτος 1 της Ρωσικής Επανάστασης», 1947.

Σήμερα, τα αστικά συντάγματα, δικαιώματα, κοινοβούλια, κληρονομιά των αστικών επαναστάσεων, μοιάζουν με βαρίδια αν όχι με φαρσοκωμωδία. Η γκρίζα πραγματικότητα της φτώχειας και της ανημπόριας προβάλλεται απόλυτα μαύρη στο αναπόδραστο του πολέμου και της περιβαλλοντικής καταστροφής που πλησιάζει.

Ψάχνοντας διέξοδο από την δυστοπία των πολλών, διδασκόμαστε από όλους τους καταπιεσμένους που τρομοκράτησαν τους εκμεταλλευτές, επιζητώντας να γίνουν κύριοι της ανθρώπινης μοίρας με τις επιτυχίες και τα λάθη τους (για τα οποία δεν αναφερθήκαμε καθόλου).

Από τους εξεγερμένους σκλάβους του Σπάρτακου που «στολίσανε» με τα σταυρωμένα κορμιά τους την Αππία οδό, από τους κομμουνάρους του Παρισιού το 1871 που χρειάστηκε πάνω από χρόνος για να εκτελεστούν οι περισσότεροι, από τους επιζώντες των εξεγερμένων της Αθήνας τον Οκτώβρη του 1944 (τον ανθό μιας ολόκληρης γενιάς) που χρειάστηκε να ασπρίσουν τα μαλλιά τους για να ζήσουν «ελεύθεροι», βλέποντας με αποστροφή τους απόγονους των ταγματαλητών να προκόβουν στην «καλή κοινωνία».

Ωστόσο, μέχρι σήμερα, καμία «έφοδος στον ουρανό» δεν είχε τέτοια διάρκεια, έκταση και πιθανότητες επιτυχίας όσο αυτή του κόμματος των Μπολσεβίκων και γι' αυτό, η Ρωσική Επανάσταση του 1917, χωρίς να καθαγιάζεται, αποτελεί την πιο σύγχρονη και μεγάλη παρακαταθήκη για τους δρόμους που πρέπει να διαβούμε και αυτούς που πρέπει να αποφύγουμε, για την απελευθέρωση της κοινωνίας από τα δεσμά της ανάγκης και την αποτροπή της βαρβαρότητας.

Πόσο κοντά ήταν ο Τρότσκι

στον κρατικό καπιταλισμό;

Αφιέρωμα Τρότσκι και προδομένη επανάσταση – μέρος Η'

Του Αλέξη Λιοσάτου

Συνεχίζοντας από το προηγούμενο κείμενο για τα λάθη της ανάλυσης του Λ.Τρότσκι, ισχυριζόμαστε ότι ήταν κοντά στη θεωρία του κρατικού καπιταλισμού, από άλλα κομμάτια που παραθέσαμε, αλλά και από αποσπάσματα όπως τα παρακάτω:

«Το νέο σύνταγμα ακολουθεί την ίδια ιστορική πορεία που ακολούθησε η εγκατάλειψη της παγκόσμιας επανάστασης χάρη της Κοινωνίας των Εθνών, η επαναφορά της αστικής οικογένειας, η αντικατάσταση της πολιτοφυλακής με τον μόνιμο στρατό, η αναβίωση των βαθμών και των παρασήμων, και η αύξηση της ανισότητας. Ενισχύοντας πολιτικά το δεσποτισμό μιας «έξω από τάξεις» γραφειοκρατίας, το νέο σύνταγμα δημιουργεί τις πολιτικές βάσεις για τη γέννηση **μιας νέας κατέχουσας τάξης...**

«...Ο νεαρός Μαρξ έγραφε: «Μια ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων είναι η απόλυτα αναγκαία πρακτική προϋπόθεση (του Κομμουνισμού), γιατί χωρίς αυτήν, η έλλειψη αγαθών γενικεύεται, και με την έλλειψη αγαθών η πάλη αρχίζει ξανά για την επιβίωση, και αυτό σημαίνει ότι ξαναζωντανεύει **όλος ο παλιός (Αλ αστικός) κυκεώνας**», με την «πάλη για την ατομική ύπαρξη» πάνω στην ιστορική βάση της ένδειας, που επιδεινώθηκε από τις καταστροφές του ιμπεριαλιστικού και του εμφυλίου πολέμου, να παίρνει τον χαρακτήρα «ανήκουστης αγριότητας».

Για τη δουλειά με το κομμάτι: «Μια άνοδος της παραγωγικότητας της εργασίας πάνω στη βάση της εμπορευματικής κυκλοφορίας (Αλ δηλ. στη βάση του κεφαλαίου και του καπιταλισμού), σημαίνει ταυτόχρονα μια αύξηση της ανισότητας. Η άνοδος της ευημερίας του διευθυντικού στρώματος αρχίζει να ξεπερνάει κατά πολύ την άνοδο του βιοτικού επιπέδου των μαζών... Δεν ήταν οι σοβιετικοί διευθυντές εκείνοι που ανακάλυψαν το μυστικό της πληρωμής με το κομμάτι. Αυτό το σύστημα, που τεντώνει στο έπακρο τα νεύρα

χωρίς έναν φανερό εξωτερικό εξαναγκασμό, **ο Μαρξ το θεωρούσε σαν 'το πιο ταιριαστό στις καπιταλιστικές μέθοδες παραγωγής'...**»

Αλλού: «Λιμουζίνες για τους «ακτιβιστές μας» και λεπτά αρώματα για τις «γυναίκες μας», μαργαρίνη για τους εργάτες, καταστήματα «Λουξ» για τους ευγενείς, ματιές στις λιχουδιές που έχουν οι βιτρίνες των μαγαζιών για τους πληβείους –ένας τέτοιος σοσιαλισμός δεν μπορεί παρά να φαίνεται στις μάζες **σαν ένας καπιταλισμός με νέα όψη**, και δεν έχουν και πολύ άδικο. Πάνω σε μια βάση «γενικευμένης έλλειψης αγαθών», ο αγώνας για τα μέσα συντήρησης απειλεί να αναστήσει «όλο τον παλιό κυκεώνα» και εν μέρει τον ανασταίνει σε κάθε βήμα...

«...Σήμερα η οικονομία είναι σε τέτοιο στάδιο ώστε να εξασφαλίζει) σημαντικά προνόμια σε μια μειοψηφία, και να μετατρέπει την ανισότητα σε ένα σπιρούνι για να κεντρίζει την πλειοψηφία. Αυτός είναι ο πρώτος λόγος που η **ανάπτυξη της παραγωγής μέχρι τώρα έχει δυναμώσει όχι τα σοσιαλιστικά, αλλά τα αστικά χαρακτηριστικά του κράτους...**»

«... (Οι γραφειοκράτες) χρησιμοποιούν τις κλασικές μέθοδες εκμετάλλευσης, όπως είναι η πληρωμή με το κομμάτι, με τέτοιες γυμνές και χοντροκομμένες μορφές που **δεν θα τις επέτρεπαν ούτε τα ρεφορμιστικά συνδικάτα στις αστικές χώρες...**»

«Στη σοβιετική πολιτική φιλολογία δεν υπάρχει ούτε μια έρευνα «για τη γραφειοκρατία σαν κυρίαρχο στρώμα –τον αριθμό και τη δομή της, τα προνόμιά της, το μερίδιο του εθνικού εισοδήματος που καταβροχθίζει. Παρόλα αυτά, υπάρχει. Και το γεγονός ότι καλύπτει τόσο προσεκτικά την κοινωνική φυσιογνωμία της, αποδείχνει ότι **διαθέτει την ιδιαίτερη συνείδηση μιας κυρίαρχης «τάξης»...**»

Στο κομμάτι της ανάλυσης για τις υπηρέτριες των πλούσιων-γραφειοκρατών: «Στον βαθμό, που, προς όφελος ενός ανώτερου στρώματος, δίνει στους αστικούς κανόνες διανομής όλο και πιο ακραία έκφραση, προετοιμάζει μια **καπιταλιστική παλινόρθωση.**»

Για τη σταλινική-δήθεν σοσιαλιστική αρχή «ο καθένας να

πληρώνεται σύμφωνα με την εργασία που κάνει»: **«Το να δηλώνεις ότι είναι «η θεμελιακή αρχή του σοσιαλισμού» σημαίνει ότι ποδοπατάς κυνικά την ιδέα του κομμουνισμού μέσα στον βούρκο του καπιταλισμού»...**

«...Η δημιουργία μιας κάστας «ευγενών» (Αλ γραφειοκρατών) ανοίγει μεγάλες ευκαιρίες για καριέρα στους πιο φιλόδοξους βλαστούς της μπουρζουαζίας (Αλ για τους κλασικούς καπιταλιστές): δεν υπάρχει κανείς κίνδυνος στο να τους δώσουν ίσα δικαιώματα...»

Περιφραστική αποτύπωση του κρατικού καπιταλισμού!

Αλλού: «η ανάπτυξη των «σοσιαλιστικών» στελεχών συνοδεύεται από μια αναγέννηση της αστικής ανισότητας... Το σοβιετικό κράτος είναι, σε όλες τις σχέσεις του, πολύ πλησιέστερα σε έναν καθυστερημένο καπιταλισμό παρά στον κομμουνισμό ...Τηρουμένων των αναλογιών, η σοβιετική κυβέρνηση καταλαμβάνει, σε σχέση με ολόκληρο το οικονομικό σύστημα, τη θέση που ένας καπιταλιστής καταλαμβάνει σε σχέση με μια μόνο επιχείρηση. Ο συγκεντροποιημένος χαρακτήρας της εθνικής οικονομίας μετατρέπει την κρατική εξουσία σ' έναν παράγοντα τεράστιας σημασίας...». **Εδώ περιγράφει γλαφυρά, συνοπτικά και συνάμα περιφραστικά τον κρατικό καπιταλισμό, απλά χωρίς να χρησιμοποιεί τις δυο αυτές λέξεις!**

Στο κεφάλαιο για τον στρατό: «Ο αστικός Τύπος είχε εκτιμήσει αυτή την μετάλλαξη όπως της αξίζει. Η γαλλική επίσημη εφημερίδα, «Le Temps» έγραφε στις 25/9/ 1935: ««Η εξωτερική αυτή μεταμόρφωση είναι ένα από τα σημάδια μιας βαθιάς αλλαγής που γίνεται τώρα σ' ολόκληρη τη Σοβιετική Ένωση. Το καθεστώς, που τώρα έχει οριστικά παγιωθεί, σταθεροποιείται βαθμιαία. Οι επαναστατικές συνήθειες και τα έθιμα δίνουν τη θέση τους στα αισθήματα και στις συνήθειες που εξακολουθούν να κυριαρχούν μέσα στις λεγόμενες καπιταλιστικές χώρες. Τα Σοβιέτ αστικοποιούνται», γράφει ο Τρότσκι, τελειώνοντας ότι εδώ δεν

έχει να συμπληρώσει τίποτα!

«... Το καθεστώς του Στάλιν, υψωμένο πάνω από μια πολιτικά εξατομικευμένη κοινωνία, στηριζόμενο πάνω στην αστυνομία και το σώμα των αξιωματικών, και μη δεχόμενο οποιονδήποτε έλεγχο, είναι προφανώς μια ποικιλία του βοναπαρτισμού –ενός βοναπαρτισμού νέου τύπου που δεν τον έχουμε δει ξανά στην ιστορία. ... Ο βοναπαρτισμός είναι ένα από τα πολιτικά όπλα του καπιταλιστικού καθεστώτος στην κρίσιμη περίοδό του. Ο σταλινισμός είναι μια ποικιλία του ίδιου συστήματος (Αλ δηλ. του καπιταλιστικού καθεστώτος!), αλλά πάνω στη βάση ενός εργατικού κράτους που ξεσκίζεται από τον ανταγωνισμό ανάμεσα σε μια οργανωμένη και ένοπλη σοβιετική αριστοκρατία και τις άοπλες εργαζόμενες μάζες...»

Με βάση τις «προφητείες» Τρότσκι και τις εξελίξεις που ακολούθησαν

«Αν η σοβιετική γραφειοκρατία καταφέρει, με την προδοτική πολιτική της των «λαϊκών μετώπων», να εξασφαλίσει τη νίκη της αντίδρασης στην Ισπανία και τη Γαλλία –και η Κομμουνιστική Διεθνής κάνει ότι μπορεί προς αυτή την κατεύθυνση, ... στην ημερήσια διάταξη (στην ΕΣΣΔ) δεν θα είναι η εξέγερση των εργατών ενάντια στη γραφειοκρατία, αλλά μια αστική αντεπανάσταση.» Ο Τρότσκι βέβαια έπειτα είδε αυτές τις προδοσίες να γίνονται πραγματικότητα αλλά δεν «διέγινωσε» τη λογική (κατά τον ίδιο) κατάληξη που συνεπάγονταν μέχρι τον θάνατό του. Αυτά για εμάς ενισχύουν τη θεωρία του κρατικού καπιταλισμού, αλλά θεωρούμε ότι φέρνουν και τον ίδιο τον Τρότσκι κοντά στην ίδια θεώρηση, έστω κι αν δεν ολοκλήρωσε αυτή τη διαδρομή.

«... Στη λειτουργία της σαν μεσάζοντα και ρυθμιστή, ... και στην εκμετάλλευση του κρατικού μηχανισμού για προσωπικούς σκοπούς, η σοβιετική γραφειοκρατία μοιάζει με κάθε άλλη γραφειοκρατία, ιδιαίτερα τη φασιστική. ... (Ωστόσο σε αστικά και φασιστικά καθεστώτα η γραφειοκρατία βρίσκεται στο πλευρό μιας άρχουσας

αστικής τάξης, ενώ στη Σ.Ε. η γραφειοκρατία «παίζει μπάλα μόνη της», οπότε) δεν μπορούμε να αρνηθούμε ότι είναι **κάτι περισσότερο από μια γραφειοκρατία**. Με την πλήρη έννοια του όρου, είναι το μόνο προνομιούχο και διευθυντικό στρώμα στη σοβιετική κοινωνία... Η σοβιετική γραφειοκρατία έχει απαλλοτριώσει το προλεταριάτο πολιτικά, ... (ωστόσο) τα μέσα παραγωγής ανήκουν στο κράτος. Αλλά το κράτος, ας το πούμε έτσι, «ανήκει» στη γραφειοκρατία... Αν αυτές οι ακόμα εντελώς νέες σχέσεις σταθεροποιηθούν, ... θα οδηγήσουν, μακροπρόθεσμα, σε μια πλήρη εξάλειψη των κοινωνικών κατακτήσεων της προλεταριακής επανάστασης...» Όμως αυτές οι νέες σχέσεις αποδείχθηκαν υπέρ του δέοντος «σταθεροποιημένες» και κράτησαν έτσι μέχρι το 1990. Αλλά οι «κοινωνικές κατακτήσεις της εργατικής επανάστασης» είχαν σαρωθεί πολύ πριν και εν μέρει με βάση τα όσα ο ίδιος ο Λ.Τ. έγραψε... Κι αν η γραφειοκρατία είναι κάτι ... περισσότερο από γραφειοκρατία και μοιάζει με τάξη, αν το κράτος ανήκει στους γραφειοκράτες, οι οποίοι έχουν στο κράτος την ίδια θέση με αυτήν που έχει ο καπιταλιστής σε μια επιχείρηση, κι αν ζουν πολυτελώς ξεζουμίζοντας την πλειοψηφία, αλλά κι αν ανατρέπονται μόνο με εργατική επανάσταση (έστω «πολιτική»), σε συνδυασμό με όλα όσα έχουμε αναφέρει και σε προηγούμενα κείμενα, με αρκετά σημεία μάλιστα του ίδιου έργου να αντιφάσκουν με τη θεωρία του «εκφυλισμένου εργατικού κράτους», τότε είναι βάσιμο να υποθέτουμε ότι ο Τρότσκι δεν απείχε πολύ από τη θεωρία του κρατικού καπιταλισμού, ούτε καν ότι δεν το επεξεργαζόταν μέσα του, έστω κι αν δημοσίως αντέκρουε τους υποστηρικτές της μέχρι το τέλος της ζωής του (Πχ 1940, «Ο ιμπεριαλιστικός πόλεμος και η παγκόσμια προλεταριακή επανάσταση»: «Η ΕΣΣΔ παραμένει ένα εργατικό κράτος, προκαλώντας τον τρόπο στην αστική τάξη όλου του κόσμου», ενώ είδαμε και πάλι ότι σε άλλα σημεία έγραφε ότι η ΕΣΣΔ κάθε άλλο παρά φόβητρο αποτελούσε).

Έστω κι έτσι, απέδωσε πολλά στοιχεία της γραφειοκρατίας στην ομοιότητά της με τάξη και πάντως συχνά άφηνε ανοιχτό να μετατραπεί η γραφειοκρατία σε τάξη, έστω κι αν εσφαλμένα θεωρούσε το καθεστώς ασταθές που μπορούσε να πάρει «αναίμακτα»

μια σοσιαλιστική κατεύθυνση.

Πάνω απ' όλα τα γραπτά του Τρότσκι αποτέλεσαν τον «βράχο», τη «βάση της πυραμίδας» για τις μετέπειτα μαρξιστικές αναλύσεις που ολοκλήρωσαν την κριτική στον σταλινισμό. Ακόμα και οι ίδιοι άλλωστε αυτοί μαρξιστές παραδέχθηκαν ότι βασίστηκαν στη μέθοδο και το έργο του Τρότσκι, συνεχίζοντας να τον θεωρούν τον μεγαλύτερο επαναστάτη της εποχής μετά τον Λένιν...

Οι μεταγενέστερες εξελίξεις έριξαν φως

Όπως είπαμε, μπορεί ο Τρότσκι να χρειαζόταν χρόνο, μπορεί να είχε κάποιες αμφιβολίες για τις οποίες ανέμενε να σιγουρευτεί. Πιθανότατα οι εξελίξεις μετά τον Β' ΠΠ, η ιμπεριαλιστική επέκταση της Ρωσίας δια του «Ανατολικού Μπλοκ», η κατασκευή από τα πάνω «σοσιαλιστικών» απολυταρχιών καθ' εικόνα και ομοίωση στις χώρες αυτές, η σφαγή των εργατικών εξεγέρσεων κι επαναστάσεων σε Ανατολική Γερμανία, Πολωνία, Ουγγαρία, Τσεχία κλπ από τα «προλεταριακά» τανκς των γραφειοκρατών, θα οδηγούσαν τον Τρότσκι στα «σωστά» συμπεράσματα.

Αυτή η συζήτηση έχει σημασία για το λεγόμενο «ορθόδοξο τροτσκιστικό ρεύμα» (δηλαδή το τμήμα του τροτσκισμού που συνέχισε να αποκαλεί την ΕΣΣΔ «εκφυλισμένο εργατικό κράτος» μέχρι και σήμερα), μόνο και μόνο επειδή το είπε ο Τρότσκι, χωρίς να αντιμετωπίσει τη θεωρία του κριτικά αποτιμώντας κι αφομοιώνοντας τις μετέπειτα εξελίξεις. Πχ μπορεί να δικαιολογηθεί κανείς βασισμένος στον Τρότσκι αν θεωρεί ότι η ΕΣΣΔ ήταν εκφυλισμένο εργατικό κράτος, αλλά οι περισσότεροι «ορθόδοξοι» άρχισαν να αποκαλούν (ή έστω φλέρταραν με την ιδέα να το κάνουν) «εκφυλισμένα εργατικά κράτη» ακόμα και τα καθεστώτα του Ανατολικού Μπλοκ που ιδρύθηκαν με την εισβολή του ρωσικού στρατού. Τελικά ο σοσιαλισμός έρχεται από τα κάτω ως έργο της ίδιας της επαναστατημένης εργατικής τάξης, ή ως «δουλειά» των γραφειοκρατών και του στρατού τους;

Μπορεί να φρέναρε τον Τρότσκι η «δύναμη της αδράνειας» που μας καθυστερεί από το να δούμε τα πράγματα καθαρά όταν ζούμε κάτι

«από μέσα», ενώ «απ' έξω» κι εκ των υστέρων είναι πολύ απλούστερα τα πράγματα. Πχ χιλιάδες και χιλιάδες τροτσκιστών για παράδειγμα (μεταξύ των οποίων και ο γράφων!) πίστευαν ότι εφαρμόζουν πολιτικές «ενιαίου μετώπου με τους ρεφορμιστές» και εκ των υστέρων διαπιστώνανε ότι ακολουθούσαν πολιτική ουράς στον ρεφορμισμό και δεν μπορούσαν να πιστέψουν πώς είχαν κάνει τόσο λάθος. Σίγουρα εμείς δεν δικαιούμαστε να κουνήσουμε το δάκτυλο...

Μπορεί εν μέρει να έπαιξαν ρόλο πολιτικο-ψυχολογικοί παράγοντες, προσπαθώντας να αφήσει μια χαραμάδα ελπίδας ότι **'δεν πήγαν όλα χαμένα'** είτε προς τον εαυτό του είτε «προς τα έξω», δεδομένης και της επιρροής του ως επικεφαλής του διεθνούς μαρξιστικού-αντισταλινικού ρεύματος, αποσκοπώντας στο να μην απογοητευτούν οι (αυθεντικοί) κομμουνιστές. Ήταν η συζήτηση για την «υπεραισιοδοξία» που ήδη σχολιάσαμε.

Μπορεί τέλος να επηρεάστηκε από την απομόνωσή του, καθώς ζούσε εξόριστος από τα τέλη της δεκαετίας του 1920.

Αυτά ενδεχομένως είναι κάποιες υποθέσεις.

Για τον επαναπροσδιορισμό του οράματος

Σημασία έχει να καθαρίσουμε σήμερα όσοι παλεύουμε για μια καλύτερη κοινωνία το όραμα του σοσιαλισμού από τις σταλινικές λάσπες και να το επαναπροσδιορίσουμε σαν όραμα για τη χειραφέτηση όχι μόνο της χώρας «μας», αλλά κατά βάση της διεθνούς εργατικής τάξης και τελικά της ανθρωπότητας. Ο καπιταλισμός μας βυθίζει σε πολέμους, φτώχεια και φασισμό, σπέρνει τη διαίρεση μεταξύ των φτωχών και των εθνών, ζει κι αναπνέει από την υπερεκμετάλλευση και τη φτωχοποίησή μας, κλιμακώνει την καταπίεση και την καταστολή. Είναι ένα σύστημα που εκ των πραγμάτων οδηγεί σε αντιπαράθεση με εκατομμύρια εργάτ(ρι)ες, νέους-ες, φτωχές-ούς και τους βάζει σε κίνηση. Πολλοί-ές από αυτούς-ές αναζητούν ένα όραμα, έναν μπούσουλα «για ποιον κόσμο να παλέψουν». Τη στιγμή που οι από πάνω ακόμα υπερασπίζονται «το τέλος της ιστορίας», αλλά και τη στιγμή που

διανύει περίοδο διαλυτικής κρίσης ο ρεφορμισμός και ο «καπιταλισμός με ανθρώπινο πρόσωπο», είναι σημαντική ιστορικά ευκαιρία να ενισχυθεί η άποψη (και οι δυνάμεις που την υποστηρίζουν) ότι «ο καπιταλισμός δεν διορθώνεται, ανατρέπεται» και ότι όντως το δίλημμα «Σοσιαλισμός ή Βαρβαρότητα» παραμένει επίκαιρο. Άλλα καθώς οι από πάνω μας πετούν στα μούτρα κάθε τόσο «Και τι θέλετε; Να γίνουμε Ρωσία;», είναι σημαντικό να έχουμε καθαρό τι ήταν και τι δεν ήταν η Ρωσία, να ξεκαθαρίσουμε ποιος είναι ο πραγματικός σοσιαλισμός: η εργατική εξουσία κι έλεγχος του πλούτου και των μέσων παραγωγής, που προκύπτουν μέσα από εργατική επανάσταση σε κάθε χώρα και ολοκληρώνεται όχι εθνικά αλλά διεθνώς. Να εξηγήσουμε ότι ο σοσιαλισμός δεν έχει καμία σχέση με τον αυταρχισμό, τη δουλειά με το κομμάτι, την πείνα και την υπερεργασία, τους στρατιωτικούς εξοπλισμούς, την τυφλή υπακοή, τον γκεμπελισμό και το γελοίο λιβάνισμα του ηγέτη, τη λογοκρισία, τα στρατόπεδα συγκέντρωσης, τις διογκωμένες μυστικές υπηρεσίες, το φακέλωμα τον ασφυκτικό έλεγχο και τη ρουφιανιά ή τις δολοφονικές εκτελέσεις για πολιτικές διαφωνίες. Να επιχειρηματολογήσουμε μάλιστα ότι τα επόμενα σοσιαλιστικά πειράματα θα έχουν ακόμα μεγαλύτερες πιθανότητες επιτυχίας, καθώς η παραγωγική βάση σήμερα είναι ασύγκριτα μεγαλύτερη από ότι στη Ρωσία του 1917. Ότι ο σοσιαλισμός σήμερα περισσότερο από ποτέ, βάσει παραγωγικών δυνατοτήτων κι επιστημονικών και τεχνολογικών επιτευγμάτων σε παγκόσμιο επίπεδο, θα σημαίνει πλούτο για όλους, ασφάλεια, ποιότητα ζωής και άφθονο ελεύθερο χρόνο.

Σε αυτή την υπόθεση χρωστάμε άπειρα όχι μόνο στον Μαρξ και τον Λένιν, αλλά και στην «Προδομένη Επανάσταση», στον Τρότσκι, στο έργο του και στα «όπλα» μας εφοδίασε. Η δε «Προδομένη Επανάσταση» αποτελεί κορυφαίο βιβλίο που ΠΡΕΠΕΙ να διαβαστεί από όλους τους/τις αγωνιστές-τριες που παλεύουν ενάντια στον καπιταλισμό. Τα όποια «λάθη» δεν αναιρούν την υψηλού επιπέδου μαρξιστική ανάλυση της ΕΣΣΔ. Το έργο αυτό είναι χρήσιμο για τους αγωνιστές-τριες, για να επαναπροσδιορίσουν την έννοια του σοσιαλισμού και να εμβαθύνουν στο ποιόν του σταλινισμού, να

αντιληφθούν τα αίτια και τη διαδρομή της αντεπανάστασης, αλλά και για απολαύσουν έναν συνδυασμό μιας μαρξιστικής μεθόδου ανάλυσης με λογοτεχνικό ταλέντο, χιούμορ και ειρωνείες που αποστομώνουν και «κονιορτοποιούν» με επιχειρήματα (και όχι με σφαίρες...) τον Στάλιν και τους απολογητές του.

“Τρότσκι – προδομένη επανάσταση” Η’ μέρος: Τα λάθη της ανάλυσης του Τρότσκι

Του Αλέξη Λιοσάτου

Αφιέρωμα: Τρότσκι και προδομένη επανάσταση Μέρος Η’

Η ΕΣΣΔ φοβόταν τον λαό της;

Ο Τρότσκι υποτίμησε το βάθος της εργατικής τάξης στη Ρωσία και την δύναμη της σταλινικής γραφειοκρατίας. Εξέφραζε σε σημεία των κειμένων του μια βεβαιότητα ότι «μια νέα επανάσταση είναι αναπόφευκτη», ιδιαίτερα μέσα στη φωτιά του επερχόμενου Β’ΠΠ που θα σάρωνε εύκολα το «ασταθές σώμα» της γραφειοκρατίας. Έπεσε έξω.

Εξηγούσε μάλιστα ότι η επανάσταση θα είναι μόνο πολιτική και όχι κοινωνική:

«Η επανάσταση που η γραφειοκρατία προετοιμάζει ενάντια στον εαυτό της δεν θα είναι

κοινωνική, όπως η Οκτωβριανή Επανάσταση του 1917. ...Η Ιστορία έχει γνωρίσει, όχι μονάχα τις κοινωνικές επαναστάσεις που αντικατάστησαν το φεουδαρχικό καθεστώς με το αστικό, αλλά και

πολιτικές επαναστάσεις, που, χωρίς να καταστρέφουν τα οικονομικά θεμέλια της κοινωνίας, έδιωχναν το παλιό κυρίαρχο, ανώτερο στρώμα (το 1830 και το 1848 στη Γαλλία, το Φλεβάρη του 1917 στη Ρωσία, κτλ.). Η ανατροπή της βοναπαρτιστικής κάστας, θα έχει, βέβαια, βαθιές κοινωνικές συνέπειες, αλλά η ίδια θα περιοριστεί στα όρια της πολιτικής επανάστασης... Το προλεταριάτο μιας καθυστερημένης χώρας ... πρέπει, σύμφωνα με όλες τις ενδείξεις, να πληρώσει με μια δεύτερη συμπληρωματική επανάσταση –ενάντια στην γραφειοκρατική απολυταρχία...»

Όλα αυτά δεν επιβεβαιώθηκαν. Η εργατική τάξη της ΕΣΣΔ όχι μόνο δεν επαναστάτησε ενάντια στη γραφειοκρατία, αλλά το βάθος της ήττας που προέκυψε από τις αρχές της δεκαετίας του 1920 ήταν τέτοιο που έκτοτε μέχρι σήμερα, ακόμα και μετά από 30+ χρόνια «πτώσης» της ΕΣΣΔ και «κανονικού καπιταλισμού, αλλά και 24 χρόνια δικτατορίας Πούτιν, δεν έχει προκύψει καν σοβαρός εργατικός αγώνας, πόσο μάλλον εργατική εξέγερση ή επανάσταση. Η γραφειοκρατία συνέχισε να ενισχύεται πολιτικά και οικονομικά και το 1989 οι γραφειοκράτες εν μία νυκτί απέκτησαν ιδιωτικό πλούτο και τον έλεγχο της χώρας ως «κλασικοί» κυβερνήτες και καπιταλιστές.

Η ΕΣΣΔ όχι μόνο δεν οδηγήθηκε στον θάνατο «για να αναπτυχθεί», αλλά αναπτύχθηκε κι έγινε δεύτερη και πυρηνική υπερδύναμη του πλανήτη. Η γραφειοκρατία όχι μόνο δεν κλονίστηκε κατά τη διάρκεια του Β'ΠΠ, αλλά μετά το τέλος του η χώρα που ήλεγχε απέκτησε τα επόμενα χρόνια σαν σφαίρα επιρροής το «Ανατολικό Μπλοκ», δηλαδή έναν μεγάλο αριθμό χωρών που οικοδομήθηκαν από τα πάνω «καθ' εικόνα και ομοίωση» της ΕΣΣΔ και λειτούργησαν ως αποικίες της. Η δε προοπτική οποιασδήποτε διεθνοποίησης της επανάστασης προδιδόταν ξανά και ξανά από την ΕΣΣΔ και την Διεθνή που ήλεγχε, μέσα μια διαρκή πορεία αστικοποίησης και απαξίωσης τόσο των ΚΚ όσο και του οράματος του σοσιαλισμού.

Η κριτική του Τρότσκι στον κρατικό

καπιταλισμό

Η κυκλοφορία αναλύσεων που ισχυρίζονταν από τη δεκαετία του 1930 ότι η ΕΣΣΔ οικοδομεί κρατικό καπιταλισμό είχαν ξεκινήσει από την περίοδο του Τρότσκι, ο οποίος τις αντέκρουσε αφενός εσφαλμένα κατά τη γνώμη μας και αφετέρου αδύναμα. Η επιχειρηματολογία του ήταν πολύ περιορισμένη. Ένας κρατικός καπιταλισμός, εξηγούσε, θα ωθούσε σε μια μερική αυτο-άρνησή του στην πράξη. *«...θεωρητικά, βέβαια, είναι δυνατό να συλλάβει κανείς μια κατάσταση όπου η μπουρζουαζία σαν όλο αποτελεί μια μετοχική εταιρία που, διαμέσου του κράτους της, διοικεί ολόκληρη την εθνική οικονομία... Όμως, ένα τέτοιο καθεστώς δεν υπήρξε ποτέ, και, λόγω των βαθιών αντιφάσεων ανάμεσα στους ίδιους τους ιδιοκτήτες, δεν θα υπάρξει ποτέ –πολύ περισσότερο αφού με την ιδιότητά του τού καθολικού φύλακα της καπιταλιστικής ιδιοκτησίας, το κράτος θα ήταν ένα αντικείμενο πολύ μεγάλου πειρασμού για την κοινωνική επανάσταση.»*

Αναφέρθηκε επίσης σε παραδείγματα κρατικού καπιταλισμού, που υποκαθιστούσαν την ατομική με την κρατική ιδιοκτησία στα μέσα παραγωγής, όπως τα καθεστώτα Χίτλερ και Μουσολίνι, ισχυριζόμενος όμως αφενός ότι το κράτος δεν είχε απαλλοτριώσει ΟΛΑ τα μέσα παραγωγής, αφετέρου έπαιζε στην πραγματικότητα ρόλο διαχειριστή υπέρ των ιδιοκτητών. Πάνω σε αυτό παραθέτει και μια πρόταση της μουσολινικής φυλλάδας «Popolo d' Italia»: *«Το κορπορατίστικο κράτος διευθύνει και ενοποιεί την οικονομία, αλλά δεν την διοικεί, πράγμα που, μαζί με ένα μονοπώλιο παραγωγής, δεν θα ήταν παρά κολεκτιβισμός»*, (11 του Ιούνη 1936). Και αντικρούει τον ισχυρισμό του Μουσολίνι, πως αν ήθελε διέθετε όλους τους όρους για να εγκαθιδρύσει έναν κρατικό καπιταλισμό ή κρατικό 'σοσιαλισμό': *«Όλους έξω από ένα: την απαλλοτρίωση των καπιταλιστών... Η πρώτη συγκεντροποίηση των μέσων παραγωγής στα χέρια του κράτους, που έγινε στην Ιστορία, επιτεύχθηκε από το προλεταριάτο με τη μέθοδο της κοινωνικής επανάστασης, και όχι από τους καπιταλιστές με τη μέθοδο της κρατικής τραστοποίησης.»*

Δεν αμφιβάλλουμε ότι φασιστικά και σταλινικό καθεστώς είχαν διαφορές ως προς τον βαθμό απαλλοτρίωσης των καπιταλιστών ή τον τρόπο παρέμβαση του κράτους, ή ως προς το ότι για την πλήρη απαλλοτρίωσή τους επιβαλλόταν μια κοινωνική επανάσταση κι όχι η παρέμβαση από τα πάνω. Ωστόσο στην ΕΣΣΔ είχαμε όντως μια εργατική επανάσταση που είχε ήδη απαλλοτριώσει όλους τους καπιταλιστές, όπου στη συνέχεια χάθηκε η εργατική εξουσία και την ανέλαβε η γραφειοκρατία. Έτσι αιρόταν το εμπόδιο των «αντιφάσεων» που απέκλειε το σενάριο του κρατικού καπιταλισμού κι έτσι όντως μπορούσε να γίνει πραγματικότητα για πρώτη φορά στην ιστορία η κατά τον Τρότσκι θεωρητική δυνατότητα ύπαρξης ενός τέτοιου κράτους. Το δε σενάριο περί κινδύνου επανάστασης απέναντι σε ένα τέτοιο καθεστώς επειδή το κράτος θα αποτελούσε το μοναδικό «αφεντικό» δεν επιβεβαιώθηκε ποτέ. Κάθε άλλο, όπως αποδείχθηκε ιστορικά.

Άλλωστε *«είναι για πρώτη φορά στην ιστορία που υπάρχει ένα κράτος που βγήκε από μια εργατική επανάσταση. Τα στάδια μέσα από τα οποία πρέπει να περάσει δεν είναι πουθενά γραμμένα.»* Ίσως ένας από τους λόγους που διέφυγε το σενάριο του κρατικού καπιταλισμού από τον Λ.Τ. ήταν η μη ύπαρξη ιστορικού προηγούμενου.

Ο Τρότσκι υποτίμησε τη διάλυση των Σοβιετ ως οργάνων εργατικής εξουσίας και την απώλεια οποιουδήποτε εργατικού ελέγχου στην παραγωγή. Και στην οικονομία δεν υπάρχουν κενά. Αφού δεν κυβερνούσαν οι εργά(ρι)ες, έπρεπε υποχρεωτικά να κυβερνά κάποια άλλη τάξη. Αυτή η τάξη ήταν η γραφειοκρατία.

Ο Τρότσκι συνέχισε επιχειρηματολογώντας ότι η γραφειοκρατία δεν συνιστούσε άρχουσα τάξη, γιατί από τη μια πλευρά υπήρχε η κρατική ιδιοκτησία στα μέσα παραγωγής και το μονοπώλιο του εξωτερικού εμπορίου, που προσέδιδε στην ΕΣΣΔ χαρακτηριστικά εργατικού κράτους και προοδευτικό χαρακτήρα.

Ήταν κάτι παραπάνω από μια γραφειοκρατία λοιπόν, τα μέσα παραγωγής ανήκαν στο κράτος, το κράτος ανήκε στη γραφειοκρατία αλλά ο Τρότσκι αρνήθηκε τη λογική συνεπαγωγή αυτής της

αλήθειας: ότι τα μέσα παραγωγής ανήκουν στη γραφειοκρατία.

Σε όλο το υπόλοιπο βιβλίο δίνει πολυάριθμες εικόνες και επιχειρήματα υπέρ της αστικής λειτουργίας των γραφειοκρατών, την χρησιμοποίηση του κράτους και του κρατικού πλούτου ως τσιφλίκι τους, τη συμπεριφορά τους σαν ιδιώτες καπιταλιστές κ.ά. Η διοικητική ιεραρχία εξασφαλιζόταν με βάση τον βαθμό αφοσίωσης και πειθαρχίας στον μηχανισμό που εξασφάλιζε τη διαιώνιση αυτού του οικονομικού συστήματος, σε συνδυασμό βέβαια με φαινόμενα οικογενειοκρατίας και διαφθοράς που αναφέρθηκαν από τον Τρότσκι. Το δε δικαίωμα μεταβίβασης στους κληρονόμους εξασφαλιζόταν στο υπάρχον σύστημα με το μεγάλο ποσοστό των γόνων των γραφειοκρατών που ελέω οικογένειας γίνονταν επίσης γραφειοκράτες και συνέχιζαν να ζουν ως καπιταλιστές και ως κυβερνήτες (πχ «συχνά ο άντρας και η γυναίκα, και μερικές φορές επίσης ο γιος και η κόρη, κατέχουν μια θέση στον μηχανισμό... Οι νεαροί γραφειοκράτες ήταν συχνά τα παιδιά παλιών γραφειοκρατών και εκπαιδεύονταν από αυτούς...» Και σίγουρα ήταν πολύ μεγάλο αυτό το ποσοστό, όταν διακυβευόταν αν θα ζήσει ο άνθρωπος πλουσιοπάροχα ή σαν πεινασμένος σκλάβος.

Σίγουρα το κληρονομικό δικαίωμα εξασφαλίζει με μεγαλύτερη ασφάλεια τα δικαιώματα και τους γόνους των γραφειοκρατών, και ίσως αυτό εξηγεί μερικώς τη νομοτελειακή μετατροπή της ΕΣΣΔ σε κλασικό καπιταλισμό και την επικράτηση του «ανώτερου» (με αστικά κριτήρια) δυτικού καπιταλισμού. Αλλά αυτό δεν αποτελεί απόδειξη σοσιαλισμού στην ΕΣΣΔ, αντίθετα ο ίδιος ο Τρότσκι έδωσε άφθονες περιγραφές των γραφειοκρατών ως θεματοφύλακες μια ταξικής ανισότητας μεγαλύτερης από ότι στις δυτικές χώρες και του τρόπου ζωής τους ως «κανονικούς» καπιταλιστές.

Άλλωστε ο Λ.Τ. έγραψε «*Η νέα λατρεία της οικογένειας δεν έπεσε από τον ουρανό. Τα προνόμια έχουν μόνο τη μισή τους αξία, αν δεν μπορούν να μεταβιβαστούν στα παιδιά του καθένα*», αποδίδοντας στη γραφειοκρατία τον σκοπό επαναφοράς των κληρονομικών δικαιωμάτων. Κάτι για το οποίο δικαιώθηκε όψιμα κι έγινε εφικτό τελικώς στα τέλη του 20ού αιώνα.

Η αστική τάξη όλων των χωρών και τότε και σήμερα φροντίζει να κρύβει τα εισοδήματά της, ενώ δεν υπάρχει καμία αστική τάξη διεθνώς που να βροντοφωνάζει «υπάρχω και είμαι η πραγματική εξουσία», αντίθετα όλοι αυτοί που παίζουν πολύ καλά το έξυπνο θέατρο σκιών, παριστάνοντας ότι η εξουσία βρίσκεται στους Μητσοτάκηδες και κάνοντας την πλειοψηφία του κόσμου να νομίζει ότι ζούμε σε ...δημοκρατίες. Ενώ η πρόβλεψη του Λ.Τ. ότι «αν η γραφειοκρατία πέσει και δεν αντικατασταθεί από τη σοσιαλιστική εξουσία, θα σημάνει επιστροφή στις καπιταλιστικές σχέσεις» δικαιώθηκε μακροπρόθεσμα ως προς το σκέλος μετατροπής του κρατικού καπιταλισμού σε ιδιωτικό καπιταλισμό το 1989-91, αλλά στην πραγματικότητα εν απουσία εργατικής εξουσίας υφίστατο ήδη ένας καπιταλισμός, ο κρατικός καπιταλισμός. Αυτό απέδειξε και το γεγονός ότι οι κρατικοκαπιταλιστές μετατράπηκαν σε ιδιώτες καπιταλιστές και δεν υπήρξε «ανατροπή της γραφειοκρατίας» από μια νέα τάξη.

Σε αυτά τα επιχειρήματα υπέρ της θεωρίας του «κρατικού καπιταλισμού στην ΕΣΣΔ» προσθέτουν αξία άλλοι ισχυρισμοί του Τρότσκι, που αντέκρουσαν τους προηγούμενους.

Όπως ότι η εκμετάλλευση της εργατικής τάξης είναι στην ΕΣΣΔ χειρότερη από αυτή στις δυτικές χώρες, ότι «η κρατική ιδιοκτησία στα μέσα παραγωγής δεν μετατρέπει την κοπριά σε χρυσάφι» ή ότι η κυβέρνηση άλλαξε την κοινωνική της σύνθεση πιο βαθιά απ' ό,τι τις ιδέες της, που ο Τρότσκι χαρακτήριζε ήδη αστικές. Κατά τον Τρότσκι, η γραφειοκρατία ως επιχείρημα για το ότι «έφτασε στον σοσιαλισμό», χρησιμοποιούσε σαν επιχείρημα τα κρατικά τραστ «στη βιομηχανία, των κολχόζ και των σοβχόζ στη γεωργία, των κρατικών επιχειρήσεων και των κοπερατίβων στο εμπόριο. (Όμως) το ζήτημα δεν εξαντλείται με μια εξέταση των μορφών ιδιοκτησίας». Η κρατική ιδιοκτησία λοιπόν σύμφωνα με τον Λ.Τ. δεν αρκούσε για να προσδώσει «εργατικό» χαρακτήρα στο κράτος, αλλά ο ίδιος έκανε αυτό το λάθος σε άλλο σημείο, γράφοντας ότι η Οκτωβριανή Επανάσταση δεν ανατράπηκε διότι υπάρχουν (έγραφε) εγκαθιδρυμένες σοσιαλιστικές (εννοώντας κρατικές) σχέσεις παραγωγής. Αν αφαιρέσουμε λοιπόν τις

σοσιαλιστικές σχέσεις που υποτίθεται διατηρούνται λόγω κρατικής ιδιοκτησίας, αυτό που μένει από τον Τρότσκι στη συγκεκριμένη ανάλυση είναι ότι η γραφειοκρατία 'συνεχίζει να διατηρεί την κρατική ιδιοκτησία, μόνο στο βαθμό που φοβάται το προλεταριάτο' και οι αναφορές στη «μεγάλη δύναμη αντίστασης και τη ζωντανή δύναμη του προλεταριάτου». Όπως είπαμε, έστω κι αν δεχτούμε αυτόν τον φόβο (προσωπικά αμφιβάλλω), ούτε αυτός ο φόβος ούτε η αντίσταση και η δύναμη της ρωσικής εργατικής τάξης αποδείχθηκαν ποτέ.

Τέλος, σε ορισμένα σημεία ο Τρότσκι, ακριβώς εξαιτίας της άποψης περί «κάστας-μη άρχουσας τάξης» ότι ο Τρότσκι οδηγείται σε λάθος εκτιμήσεις. Πχ «*Η γραφειοκρατία δεν καταλαβαίνει ότι η σοβιετική εξουσία δεν θα μπορούσε να έχει κρατήσει ούτε για δώδεκα μήνες χωρίς την άμεση βοήθεια του διεθνούς, και ιδιαίτερα του ευρωπαϊκού, προλεταριάτου, και χωρίς το επαναστατικό κίνημα των αποικιακών λαών...*» Αυτό η γραφειοκρατία σίγουρα το καταλάβαινε, αλλά δεν την απασχολούσε, από τη στιγμή που είχε μετατραπεί σε άρχουσα αντεπαναστατική τάξη. Αντίθετα βάσιζε την εξουσία της πάνω στην καταδυνάστευση του ρωσικού λαού, την ειρηνική συνύπαρξη και τις συμμαχίες με τους ιμπεριαλιστές, χρησιμοποιώντας ως αντάλλαγμα για τα περί «σοσιαλισμού σε μια χώρα» (που εξασφάλιζε την κυριαρχία της) την προδοσία κάθε επανάστασης έξω από τα σύνορά της.

Ή για την περίοδο της δεκαετίας του 1920 «Μετά την περίοδο της επέμβασης και του αποκλεισμού, η οικονομική και στρατιωτική πίεση του καπιταλιστικού κόσμου πάνω στη Σοβιετική Ένωση, αποδείχτηκε, βέβαια, ότι είναι σημαντικά πιο αδύναμη απ' ό τι υπολογιζόταν...», ενώ σε άλλο σημείο αναφέρει (για τη δεκαετία του '30) ότι η επαναστατική δυναμική της Ρωσίας είχε ξεθωριάσει και επέτρεπε πλέον να την προσεταιριστούν οι ιμπεριαλιστές για συμμαχίες. Μα και τη δεκαετία του '20 ίσχυε ακριβώς το ίδιο: η πίεση του καπιταλισμού πάνω στη Ρωσία του 1925 (για παράδειγμα) είχε χαλαρώσει κυρίως γιατί είχε χαθεί η εργατική εξουσία και η Ρωσία πλέον δεν αποτελούσε επαναστατικό φόβητρο. Αυτό ουσιαστικά (τουλάχιστον εν μέρει) παραδέχεται

και ο Λ.Τ. όταν αναφέρεται στις απανωτές ήττες των επαναστατικών διεργασιών στη Γερμανία, τη Βουλγαρία, τη Βρετανία, την Κίνα κ.ά με ευθύνες της Κομιντέρν, γράφοντας μάλιστα ότι κάθε διεθνής ήττα εδραίωνε τη γραφειοκρατία. Μα όσο εδραιωνόταν η γραφειοκρατία τόσο αποδυναμωνόταν και το ενδεχόμενο να παίξει η ΕΣΣΔ επαναστατικό ρόλο, ενώ παράλληλα τόσο λιγότερο φοβόντουσαν οι δυτικοί καπιταλιστές την ΕΣΣΔ και τόσο περισσότερο «εμπιστεύονταν» τη γραφειοκρατία.

Αυτού του είδους η «επιείκεια» του Τρότσκι με την ΕΣΣΔ και τη γραφειοκρατία συνέχισε και τα επόμενα χρόνια της ζωής του. Στο «Η θανάσιμη αγωνία του καπιταλισμού και τα καθήκοντα της 4ης Διεθνούς», 1938) δικαιολογούσε ένα κατά περιπτώσεις « ενιαίο μέτωπο με τη θερμιδοριανή γραφειοκρατία ενάντια στην αστική αντεπανάσταση», ενώ το 1940 καλούσε σε υπεράσπιση της ΕΣΣΔ απέναντι στην αστική παλινόρθωση λόγω των εθνικοποιημένων μέσων παραγωγής. Μα το ζήτημα δεν ήταν τα κρατικά μέσα παραγωγής, αλλά μια άρχουσα τάξη που τα χρησιμοποιούσε εναντίον τους και μια αναγκαία επανάσταση απέναντί της. Η δε αστική παλινόρθωση είχε ήδη ολοκληρωθεί προ πολλού.

Στην πραγματικότητα όλα αυτά ήταν αποτέλεσμα της λάθος ανάλυσής του για την ΕΣΣΔ και τη γραφειοκρατία και καλλιεργούσαν μια υπέρ του δέοντος «εγγύτητα» με το κράτος (που θεωρούσε ακόμα «εργατικό» έστω κι εκφυλισμένο) και τη γραφειοκρατία, ενώ η γραφειοκρατία εξόντωνε μαζικά και αποφασιστικά τους επαναστάτες.

“Τρότσκι — Προδομένη

Επανάσταση” Ζ’ Μέρος: Η Αριστερή Αντιπολίτευση και η αντίσταση στο σταλινικό καθεστώς

του Αλέξη Λιοσάτου

Λαϊκή δυσaréσκεια

«Τα προνόμια της νέας αριστοκρατίας, ξυπνούν μέσα στις μάζες του πληθυσμού μια τάση να ακούνε τους αντισοβιετικούς «ψιθυριστές» (κατά τη σταλινική γραφειοκρατία)—δηλαδή, κάθε έναν που, αν και ψιθυριστά, κριτικάρει τα λαίμαργα και ιδιότροπα αφεντικά...» Η γραφειοκρατία της καταστολής και των ταξικών ανισοτήτων «...παράγει μια οξεία και εξαιρετικά επικίνδυνη δυσaréσκεια στις μάζες, και ιδιαίτερα στους νεολαίους εργάτες...»

Ο Τρότσκι εξηγούσε ότι ο κόσμος αρχίζει να διαμαρτύρεται και να αντιστέκεται για το βιοτικό επίπεδο, τους από τα πάνω διορισμούς, την κακοδιαχείριση κλπ

Αναφέρει πληθώρα ισχυρών αντιστάσεων, ιδιαίτερα με τη μορφή εργατικών σαμποτάζ και καταστροφής μηχανών στην παραγωγή, δηλαδή «στοιχεία πρωτόλειων μορφών ταξικής πάλης», αλλά αναφέρεται και στον φόβο της σταλινικής γραφειοκρατίας για την προοπτική ένωσης αγροτών-εργατών και τα μέτρα που έπαιρνε για τους διασπάσει. («Η πρώτη φροντίδα της σοβιετικής αριστοκρατίας είναι να απαλλαγεί από τα Σοβιέτ... Είναι πολύ πιο εύκολο να αντιμετωπίσει τη δυσaréσκεια του σκόρπιου αγροτικού πληθυσμού. (Άλλωστε) οι αγρότες των κολχόζ μπορούν, ακόμα και με κάποια επιτυχία, να χρησιμοποιηθούν ενάντια στους εργάτες της πόλης.») Ενώ με τον σταχανοβισμό όπως είδαμε επιδίωκε την ακραία εξατομικοποίηση της εργατικής τάξης. Οι υπερδιογκωμένοι μηχανισμοί καταστολής ποινικοποιούσαν ακόμα

και τη διαφωνία, οπότε πολύ περισσότερο δεν υπήρχε περιθώριο για απεργίες και διαδηλώσεις. Αν και ο Λ.Τ. αναφέρεται σε περιπτώσεις αγροτικών διαδηλώσεων ενάντια στο καθεστώς.

«...Η γραφειοκρατία δεν είναι μόνο μια μηχανή καταναγκασμού, αλλά και μια διαρκής πηγή προβοκάτσιας. Η ίδια η ύπαρξη μιας λαίμαργης, ψευδολόγας και κυνικής κάστας κυβερνητών, δημιουργεί αναπόφευκτα μια κρυφή αγανάκτηση... Η μεγάλη πλειοψηφία των σοβιετικών εργατών είναι ακόμα και τώρα εχθρική προς τη γραφειοκρατία. Οι αγροτικές μάζες την μισούν ... Αν, αντίθετα από τους αγρότες, οι εργάτες σχεδόν ποτέ δεν βγήκαν στους δρόμους σε μια ανοιχτή πάλη, καταδικάζοντας έτσι τα διαμαρτυρόμενα χωριά στη σύγχυση και την αδυναμία, αυτό δεν οφείλεται μονάχα στην καταπίεση. Οι εργάτες (που σήμερα βλέπουν -έστω με αργό ρυθμό- να βελτιώνεται το βιοτικό τους επίπεδο) φοβούνται μήπως, καθώς θα πετάνε τη γραφειοκρατία, ανοίξουν το δρόμο για μια καπιταλιστική παλινόρθωση... Οι εργάτες ...σε σχέση με την άρχουσα κάστα -τουλάχιστο σε σχέση με τα πιο χαμηλά στρώματά της που βρίσκονται κοντά σ' αυτούς- προς το παρόν, βλέπουν στο πρόσωπό της το φύλακα ενός ορισμένου μέρους των δικών τους κατακτήσεων. Αναμφίβολα θα διώξουν τον ανέντιμο, αναίσχυντο και ανεύθυνο φύλακα αμέσως μόλις δουν μια άλλη δυνατότητα».

Ως προς την μισοανοχή της (αστικής) γραφειοκρατίας λόγω φόβου επιστροφής των «κανονικών» αστών αμφιβάλλουμε. Πόσο χειρότερη να εκτιμούσαν την κατάσταση οι εργαζόμενοι επί «κανονικού καπιταλισμού»; Είτε καπιταλισμός, είτε 'σοσιαλισμός', ο εργάτης και η εργάτρια θέλουν να φάνε, δεν αντιμετωπίζουν το ζήτημα ιδεολογικά. Αν δεν έχουν να φάνε, τότε δεν τους νοιάζει διόλου αν είναι κρατικά ή ιδιωτικά τα μέσα παραγωγής που ούτε καν ελέγχουν οι ίδιοι, αλλά η γραφειοκρατία. Ο ίδιος ο Τρότσκι άλλωστε αναφέρει αλλού ότι ο εργαζόμενος δεν αισθάνεται διόλου ελεύθερος καθώς «στη γραφειοκρατία βλέπει τον διευθυντή, στο κράτος, τον εργοδότη.» Με αυτή την περιγραφή δεν μοιάζει ο εργάτης να νιώθει πιο ευτυχισμένος επειδή έχει

εργοδότη το κράτος. Σύμφωνα με τον Λ.Τ. η δυσαρέσκεια, η δυσπιστία, η πικρία διέβρωναν τη χώρα. Σημειώθηκαν μαζικές λεηλασίες της συλλογικής ιδιοκτησίας και κλοπές ειδών λαϊκής κατανάλωσης, αλλά και «ξαναζωντάνεψε η ατμόσφαιρα του εμφυλίου πολέμου». Οι ανυπόφορες συνθήκες δουλειάς προκαλούσαν μετανάστευση της εργατικής δύναμης (που περιορίστηκε με νόμο), απουσίες λόγω «ασθένειας», απρόσεκτη δουλειά, καταστροφή των μηχανών, ένα μεγάλο ποσοστό άχρηστων προϊόντων και, γενικά, χαμηλή ποιότητα προϊόντων.

«Τα σοβιετικά προϊόντα είναι στιγματισμένα με τη σταχτιά σφραγίδα της αδιαφορίας. Στην εθνικοποιημένη οικονομία, η ποιότητα απαιτεί δημοκρατία των παραγωγών και των καταναλωτών, ελευθερία κριτικής και πρωτοβουλία – πράγματα ασυμβίβαστα με το ολοκληρωτικό καθεστώς του φόβου, της ψευτιάς και της κολακείας.»

Για τη νεολαία: «Ένα σημαντικό στρώμα της νεολαίας υπερηφανεύεται για την περιφρόνηση που αισθάνεται για την πολιτική ... Σε πολλές περιπτώσεις, και ίσως στην πλειοψηφία των περιπτώσεων, αυτή η αδιαφορία και ο κυνισμός δεν είναι παρά η αρχική μορφή της δυσαρέσκειας και μιας κρυμμένης επιθυμίας να σταθεί κανείς στα δικά του πόδια.»

Στα σχολεία «οι πιο αθώες ομάδες σχολιαρόπαιδων που προσπαθούν να δημιουργήσουν οάσεις σ' αυτή την έρημο της πλήρους αλλοτρίωσης, αντιμετωπίζονται με άγρια μέτρα καταστολής. Μέσα από τους πράκτορές της, η Γκε Πε Ου φέρνει στα λεγόμενα «σοσιαλιστικά σχολεία» την αρρωστημένη διαφθορά του καρφώματος και των ψιθύρων. Στη σοβιετική νεολαία αρνούνται ακόμα και τη στοιχειώδη δυνατότητα να ανταλλάξει ιδέες, να κάνει λάθη, να δοκιμάσει και να διορθώσει τα λάθη, τόσο τα δικά της όσο και των άλλων. Όλα τα ζητήματα, μαζί και τα δικά της, αποφασίζονται από άλλους. Η δική της δουλειά είναι απλά να εφαρμόσει την απόφαση και να εξυμνήσει αυτούς που την πήραν.

Όλα τα διακεκριμένα και ανυπότακτα στοιχεία στις γραμμές της

νεολαίας, καταστρέφονται συστηματικά, καταπνίγονται ή εξοντώνονται φυσικά...Οι υγιείς νεαροί πνεύμονες βρίσκουν ανυπόφορο να αναπνέουν την ατμόσφαιρα της υποκρισίας που είναι αξεχώριστη από το θερμιδώρ –από την αντίδραση, δηλαδή, που είναι ακόμα υποχρεωμένη να φοράει τα ρούχα της επανάστασης. Η κραυγαλέα ασυμφωνία ανάμεσα στις σοσιαλιστικές αφίσες και την πραγματικότητα της ζωής, υπονομεύει την πίστη στους επίσημους κανόνες...»

Ατομική τρομοκρατία

«Σε μια σωστή εκτίμηση της κατάστασης, οι συχνές τρομοκρατικές πράξεις ενάντια στους αντιπροσώπους της εξουσίας έχουν μια πολύ μεγάλη σημασία. ... Από μόνες τους, οι τρομοκρατικές πράξεις, είναι λιγότερο από κάθετι άλλο ικανές να ανατρέψουν μια βοναπαρτιστική ολιγαρχία. Αν και ο μεμονωμένος γραφειοκράτης φοβάται το ρεβόλβερ, η γραφειοκρατία σαν όλο είναι ικανή να εκμεταλλευτεί μια τρομοκρατική πράξη για να δικαιολογήσει τις δικές της βιαιότητες, και παρεμπιπτόντως να ενοχοποιήσει στη δολοφονία τους δικούς της πολιτικούς εχθρούς (η υπόθεση του Ζινόβιεφ, του Κάμενεφ και των άλλων). Η ατομική τρομοκρατία είναι ένα όπλο των ανυπόμονων ή απελπισμένων ατόμων, που πολύ συχνά ανήκουν στη νεότερη γενιά της ίδιας της γραφειοκρατίας. Αλλά, όπως γινόταν και στην εποχή του Τσάρου, οι πολιτικές δολοφονίες είναι αδιάψευστα συμπτώματα μιας ταραγμένης ατμόσφαιρας, και προαναγγέλλουν την αρχή μιας ανοιχτής πολιτικής κρίσης...

Οι πιο ανυπόμονοι, θερμόαιμοι, ασταθείς, πληγωμένοι στα συμφέροντα και τα αισθήματα τους, στρέφουν τις σκέψεις τους στην κατεύθυνση της τρομοκρατικής εκδίκησης... Οι τρομοκράτες του τελευταίου κύματος έχουν στρατολογηθεί αποκλειστικά από τη νεολαία, από τις γραμμές της Κομμουνιστικής Νεολαίας και του Κόμματος... Όλα αυτά μαζί, οικονομικές περιπέτειες, επιδεικτική αδιαφορία, τρομοκρατική διάθεση, και ατομικές πράξεις τρομοκρατίας, προετοιμάζουν μια έκρηξη της νέας γενιάς ενάντια στην ανυπόφορη

κηδεμονία της παλιάς γενιάς.» Βεβαίως ξέρουμε ότι μια τέτοια έκρηξη δεν συνέβη ποτέ.

Αριστερή αντιπολίτευση

Ο Τρότσκι δίνει μια γενική εικόνα των μεγεθών της Αριστερής Αντιπολίτευσης, που μετά το 1927 κινούταν στην παρανομία ως «Μπολσεβίκοι –Λενινιστές».

«Είναι βέβαιο ότι δεκάδες χιλιάδες επαναστάτες μαχητές συγκεντρώθηκαν κάτω από τη σημαία των Μπολσεβίκων-Λενινιστών. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι οι προχωρημένοι εργάτες αντιμετώπιζαν με συμπάθεια την Αντιπολίτευση, αλλά αυτή η συμπάθεια παράμενε παθητική. ... Πόσο μεγάλη σημασία μπορούν να έχουν είκοσι ή τριάντα χιλιάδες

Αντιπολιτευόμενοι για ένα κόμμα («Μπολσεβίκοι» του Στάλιν) των δύο εκατομμυρίων;». Ο Τρότσκι αναφέρεται σε κύμα συλλήψεων εκατοντάδων χιλιάδων «οπορτουνιστών»,

«λευκοφρουρών», αλλά και «τροτσκιστών» τόσο το 1927 όσο και το 1935-36 («εκατοντάδες χιλιάδες μέλη του Κόμματος διαγράφηκαν ξανά, κι ανάμεσά τους πολλές δεκάδες χιλιάδες 'τροτσκιστές'») τονίζοντας ότι οι πηγές αριστερής και δεξιάς αντιπολίτευσης παρά την σκληρή καταστολή δείχνουν ανεξάντλητες, οδηγώντας συστηματικά σε νέα κύματα

καταστολής. «Μέσα στα δώδεκα τελευταία χρόνια, οι αρχές έχουν εκατοντάδες φορές ανακοινώσει στον κόσμο το τελικό ξερίζωμα της Αντιπολίτευσης». Ο 'τροτσκισμός'

δαιμονοποιήθηκε και ήταν ο αγαπημένος εχθρός της γραφειοκρατίας, παίζοντας τον ρόλο του «εσωτερικού εχθρού» για τη «συμμόρφωση» και των υπολοίπων δυσαρεστημένων, όπως γίνεται σε κάθε αστικό καθεστώς.

«Στη διάρκεια των δέκα πρώτων χρόνων της πάλης της, η Αριστερή Αντιπολίτευση δεν εγκατάλειψε το πρόγραμμα της ιδεολογικής κατάκτησης του Κόμματος, ... Το σύνθημά της

ήταν: μεταρρύθμιση, όχι επανάσταση. Η γραφειοκρατία, όμως, ακόμα και εκείνη την εποχή ήταν έτοιμη για μια επανάσταση για να υπερασπίσει τον εαυτό της ενάντια στη

δημοκρατική μεταρρύθμιση. Το 1927, ... ο Στάλιν δήλωσε σε μια

συνεδρίαση της Κεντρικής Επιτροπής, απευθυνόμενος στην Αντιπολίτευση: 'Τα στελέχη αυτά μπορούν να φύγουν μόνο με εμφύλιο πόλεμο!'. Η απειλή αυτή του Στάλιν έγινε, χάρη σε μια σειρά ήττες του ευρωπαϊκού προλεταριάτου, ένα ιστορικό γεγονός. Ο δρόμος της μεταρρύθμισης είχε μετατραπεί σε δρόμο της επανάστασης. Οι συνεχείς εκκαθαρίσεις στις οργανώσεις του Κόμματος και των Σοβιέτ έχουν σαν αντικείμενο να εμποδίσουν τη δυσαρέσκεια των μαζών να βρει μια συνεπή πολιτική έκφραση. Αλλά η καταπίεση δεν σκοτώνει τη σκέψη, απλά την σπρώχνει στην παρανομία. Ευρύτατοι κύκλοι κομμουνιστών και μη κομματικών πολιτών έχουν δυο συστήματα σκέψης, ένα επίσημο και ένα μυστικό. Ο χαφιεδισμός και οι ψίθυροι διαβρώνουν παντού τις κοινωνικές σχέσεις. Η γραφειοκρατία ασφαλώς παρουσιάζει πάντα τους εχθρούς της σαν εχθρούς του σοσιαλισμού. Με τη βοήθεια της δικαστικής πλαστογραφίας, που έχει γίνει μόνιμη κατάσταση, τους αποδίδει κάθε έγκλημα που την βολεύει. Με την απειλή του εκτελεστικού αποσπάσματος, αποσπάει ομολογίες που η ίδια υπαγορεύει στους πιο αδύνατους, και μετά κάνει αυτές τις ομολογίες τη βάση για κατηγορίες ενάντια στους πιο δυνατούς. 'Θα ήταν ασυγχώρητα ηλίθιο και εγκληματικό», μας δίδασκε η «Πράβντα» στις 5 του Ιούνη 1936 –σχολιάζοντας 'το πιο δημοκρατικό σύνταγμα στον κόσμο'– να θεωρούμε, παρόλη την κατάργηση των τάξεων, ότι «οι ταξικές δυνάμεις, οι εχθρικές στο σοσιαλισμό θα συμφιλιωθούν με την ήττα τους... Η πάλη συνεχίζεται'. Ποιες είναι αυτές 'οι εχθρικές ταξικές δυνάμεις'; Η «Πράβντα» απαντάει: 'Τα υπολείμματα των αντεπαναστατικών ομάδων, οι λευκοφρουροί όλων των αποχρώσεων, ιδιαίτερα οι τροτκιστο-ζινοβιεφικοί'. Ύστερα από την αναπόφευκτη αναφορά στην 'κατασκοπευτική δουλειά, στις συνωμοσίες και στην τρομοκρατική δραστηριότητα' (των τροτκιστοζινοβιεφικών!), το όργανο του Στάλιν δίνει την παρακάτω υπόσχεση: 'θα συνεχίσουμε με αλύγιστο χέρι να χτυπάμε και να εξολοθρεύουμε τους εχθρούς του λαού, τα τροτκιστικά ερπετά και ερινύες, ανεξάρτητα από το πόσο επιδέξια μεταμφιέζονται». Οι τέτοιου είδους απειλές, που

επαναλαμβάνονται καθημερινά στο σοβιετικό Τύπο, δεν κάνουν τίποτε άλλο από το να ακομπανιάρουν τη δουλειά της Γκε Πε Ου... (Ωστόσο) Ένας κάποιος Πετρόφ – μέλος του Κόμματος από το 1918, μαχητής στον εμφύλιο πόλεμο, ύστερα σοβιετικός ειδικός αγρονόμος και μέλος της Δεξιάς Αντιπολίτευσης– που δραπέτευσε από την εξορία το 1936, γράφοντας σε μια φιλελεύθερη εφημερίδα των εμιγκρέδων, χαρακτηρίζει τώρα τους λεγόμενους Τροτσκιστές ως εξής: ‘Οι αριστεροί; Ψυχολογικά, οι τελευταίοι επαναστάτες, γνήσιοι και φλογεροί. Όχι σκοτεινά παζάρια, όχι συμβιβασμοί. Πολύ αξιοθαύμαστοι άνθρωποι. Αλλά με ηλίθιες ιδέες ...μια παγκόσμια πυρκαγιά και άλλα τέτοια όνειρα’... Αυτή η ηθική και πολιτική εκτίμηση των αριστερών από τον δεξιό εχθρό τους, μιλάει από μόνη της. Είναι αυτοί οι ‘τελευταίοι επαναστάτες, οι γνήσιοι, και φλογεροί’, που οι συνταγματάρχες και οι στρατηγοί της Γκε Πε Ου κατηγορούν για ...αντεπαναστατική δραστηριότητα προς όφελος του ιμπεριαλισμού.»

Η υστερία του γραφειοκρατικού μίσους ενάντια στη Μπολσεβίκικη Αντιπολίτευση, σημείωνε ο Τρότσκι, αποκτούσε μια «περίεργη» πολιτική σημασία, όταν την ίδια ώρα οι γραφειοκράτες καταργούσαν τους περιορισμούς που ίσχυαν για ανθρώπους αστικής καταγωγής! «Τα συμφιλιωτικά διατάγματα που αφορούν την πρόσληψη, τη δουλειά και την εκπαίδευσή τους (των ανθρώπων αστικής καταγωγής), βασίζονται πάνω στην εκτίμηση ότι η αντίσταση των πρώην κυρίαρχων τάξεων σβήνει ... ‘Δεν υπάρχει πια ανάγκη γι’ αυτούς τους περιορισμούς’, εξήγησε ο Μολότοφ σε μια σύνοδο της Κεντρικής Εκτελεστικής Επιτροπής, το Γενάρη του 1936. Την ίδια στιγμή, ωστόσο, αποκαλύφτηκε ότι οι πιο μοχθηροί «ταξικοί εχθροί» στρατολογούνται από εκείνους που πάλεψαν σ’ ολόκληρη τη ζωή τους για το σοσιαλισμό, αρχίζοντας από τους πιο στενούς συνεργάτες του Λένιν, όπως ο Ζινόβιεφ και ο Κάμενεφ. Διαφορετικά από την μπουρζουαζία, οι «τροτσκιστές», σύμφωνα με την «Πράβντα», γίνονται ολοένα πιο απεγνωσμένοι, ‘όσο πιο καθαρά διαγράφονται τα χαρακτηριστικά μιας μη ταξικής σοσιαλιστικής κοινωνίας’. Το παραλήρημα αυτής της φιλοσοφίας ξεκινάει από την αναγκαιότητα να καλύψει νέες σχέσεις με

παλιές φόρμουλες. Από τη μια, η δημιουργία μιας κάστας «ευγενών» ανοίγει μεγάλες ευκαιρίες για καριέρα στους πιο φιλόδοξους βλαστούς της μπουρζουαζίας: δεν υπάρχει κανείς κίνδυνος στο να τους δώσουν ίσα δικαιώματα... Στο έδαφος της οξυμένης κοινωνικής αγανάκτησης «έχει τις ρίζες της η εκστρατεία εξολόθρευσης ενάντια «στις ερινύες και τα ερπετά», (δηλαδή) ενάντια σε κείνους που εξεγείρονται ενάντια στα προνόμια της γραφειοκρατίας. Τα χτυπήματα δεν πέφτουν πάνω στους ταξικούς εχθρούς του προλεταριάτου, αλλά πάνω στην προλεταριακή πρωτοπορία. ...Στην καταδίωξη των επαναστατών, οι θερμιδοριανοί χύνουν όλο τους το μίσος ενάντια σε εκείνους που τους θυμίζουν το παρελθόν, και τους κάνουν να φοβούνται το μέλλον. Οι φυλακές, οι απομακρυσμένες γωνιές της Σιβηρίας και της Κεντρικής Ασίας, τα γοργά πολλαπλασιαζόμενα στρατόπεδα συγκέντρωσης, περιέχουν το άνθος του Μπολσεβίκικου Κόμματος, τους πιο τολμηρούς και τους πιο ειλικρινείς. Ακόμα και στα μακρινά απομονωτήρια της Σιβηρίας, οι Αντιπολιτευόμενοι καταπιέζονται με έρευνες, ταχυδρομικούς αποκλεισμούς και πείνα. Στην εξορία οι γυναίκες χωρίζονται βίαια από τους άντρες τους, με ένα και μόνο σκοπό: να τσακίσουν την αντίστασή τους και να αποσπάσουν μια αποκήρυξη. Αλλά, ακόμα και κείνοι που αποκηρύσσουν, δεν σώζονται. Με την πρώτη υποψία ή υπαινιγμό κάποιου πληροφοριοδότη εναντίά τους, υπόκεινται σε διπλή (ακόμα βαρύτερη) τιμωρία. Η βοήθεια που δίνεται στους εξόριστους ακόμα και από τους συγγενείς τους, διώκεται σαν έγκλημα. Η αμοιβαία βοήθεια τιμωρείται σαν συνωμοσία. Το μοναδικό μέσο αυτοάμυνας, μέσα σ' αυτές τις συνθήκες, είναι η απεργία πείνας. Η Γκε Πε Ου απαντά σ' αυτό με αναγκαστική σίτιση ή με την προσφορά της ελευθερίας να πεθάνουν.

Στη διάρκεια αυτών των χρόνων, εκατοντάδες Αντιπολιτευόμενοι, τόσο ρώσοι όσο και ξένοι, έχουν εκτελεστεί, ή έχουν πεθάνει από απεργία πείνας, ή έχουν καταφύγει στην αυτοκτονία... Τους πιο δραστήριους ('τροτσκιστές') τους συνέλαβαν αμέσως και τους έριξαν στις φυλακές και στα στρατόπεδα συγκέντρωσης. Όσο για τους υπόλοιπους, ο Στάλιν, μέσα από την «Πράβντα», συμβούλεψε

ανοιχτά τα τοπικά όργανα να μη τους δώσουν δουλειά. Σε μια χώρα όπου ο μοναδικός εργοδότης είναι το κράτος, αυτό σημαίνει καταδίκη σε θάνατο από πείνα. Η παλιά αρχή: αυτός που δεν δουλεύει δεν θα φάει, έχει αντικατασταθεί από μια καινούρια: αυτός που δεν υπακούει δεν θα φάει.

Πόσοι ακριβώς μπολσεβίκοι έχουν διαγραφεί, συλληφθεί, εξοριστεί, εξοντωθεί από το 1923, που άνοιξε η εποχή του βοναπαρτισμού, θα το ανακαλύψουμε όταν ψάξουμε τα αρχεία της μυστικής αστυνομίας του Στάλιν. Πόσοι από αυτούς παραμένουν στην παρανομία, θα γίνει γνωστό όταν αρχίσει το ναυάγιο της γραφειοκρατίας...» Την ίδια ώρα

«ο Βικτόρ Σερζ έχει φέρει εκπληκτικά νέα στη Δυτική Ευρώπη από εκείνους που υποβάλλονται σε βασανιστήρια για την πίστη τους στην επανάσταση και την εχθρότητα

τους στους νεκροθάφτες της. 'Ανάμεσα σ' αυτή τη μάζα των μαρτύρων και των διαμαρτυρομένων, που είναι στο μεγαλύτερο μέρος τους σιωπηλοί, μια ηρωική μειονότητα

είναι κοντύτερα σε μένα ... Χιλιάδες τέτοιοι κομμουνιστές της πρώτης ώρας, σύντροφοι του Λένιν και του Τρότσκι, οικοδόμοι της Σοβιετικής Δημοκρατίας όταν υπήρχαν ακόμα τα

Σοβιέτ, αντιπαραθέτουν τις αρχές του σοσιαλισμού στον εσωτερικό εκφυλισμό του καθεστώτος, υπερασπίζονται όσο πιο καλά μπορούν τα δικαιώματα της εργατικής τάξης...

Η φλόγα θα κρατηθεί αναμμένη, ακόμα και μονάχα μέσα στις φυλακές' ...».

Ο Τρότσκι μέχρι το τέλος της ζωής του αισιοδοξούσε ότι οι μάζες στην ΕΣΣΔ και «η Αριστερή Αντιπολίτευση» διεθνώς θα κατάφερνε να φτιάξει επαναστατικά κόμματα και μια μαζική 4 η Διεθνή και σε κάθε περίπτωση αφιέρωση το υπόλοιπο της ζωής του σε αυτόν τον σκοπό, έστω κι αν η αισιοδοξία αποδείχθηκε τελείως εκτός πραγματικότητας. «Είναι ολοφάνερο, η εξέλιξη οδηγεί στο δρόμο της επανάστασης...Με την ενεργητική πίεση των λαϊκών μαζών, και την αποσύνθεση του κυβερνητικού μηχανισμού, που είναι

αναπόφευκτη μέσα σε τέτοιες συνθήκες, η αντίσταση εκείνων που

βρίσκονται στην εξουσία μπορεί να αποδειχτεί πολύ πιο αδύνατη από ότι φαίνεται τώρα. ...Το να προετοιμαστούμε γι' αυτό και να σταθούμε επικεφαλής των μαζών σε μια ευνοϊκή ιστορική κατάσταση –αυτό είναι το καθήκον του σοβιετικού τμήματος της Τέταρτης Διεθνούς. Σήμερα είναι ακόμα αδύνατο και το έχουν σπρώξει στην παρανομία. Αλλά η παράνομη ύπαρξη ενός κόμματος δεν σημαίνει ότι αυτό δεν υπάρχει. Είναι μονάχα μια δύσκολη μορφή ύπαρξης. Η καταστολή ... οι βιαιότητες ενάντια σε μια επαναστατική πρωτοπορία δεν μπορούν να σώσουν (τη γραφειοκρατία).» Τελικά καμία ενεργητική πίεση των μαζών δεν υπήρξε, η γραφειοκρατία σώθηκε και βασίλευσε, η 4 η Διεθνής όχι μόνο δεν μπήκε επικεφαλής αλλά και τα περισσότερα μέλη της εξοντώθηκαν φυσικά.

Ο Λ.Τ. εκτιμούσε ότι η γραφειοκρατία φοβάται τον «τροτσκισμό» και τον αντιμετωπίζει ως βασικό αντίπαλό της. Γιατί ναι μεν οι τροτσκιστές μπορεί να ήταν πολύ λιγότεροι αλλά «μια απλή αντιπαραβολή αριθμών δεν σημαίνει τίποτε. Δέκα επαναστάτες σ' ένα σύνταγμα είναι αρκετοί, μέσα σε μια καυτή πολιτική ατμόσφαιρα, να το φέρουν στο πλευρό του λαού. Δεν είναι χωρίς λόγο που το επιτελείο φοβάται τους μικροσκοπικούς παράνομους κύκλους, ή ακόμα και τα μεμονωμένα άτομα. Αυτός ο φόβος του αντιδραστικού γενικού επιτελείου, που διαποτίζει τη σταλινική γραφειοκρατία, εξηγεί το λυσσασμένο χαρακτήρα των καταδιώξεών της και τις δηλητηριώδεις συκοφαντίες της.» Είναι αμφίβολο ότι φοβόντουσαν οι γραφειοκράτες τον τροτσκισμό, αλλά σε κάθε περίπτωση τον αξιοποίησαν πολιτικά και ταυτόχρονα τον εξόντωσαν ξανά και ξανά. Άλλωστε ακόμα και σήμερα που η Αριστερά και οι αναρχικοί είναι τελείως ακίνδυνοι διεθνώς βλέπουμε τα τελευταία χρόνια κλιμάκωση της καταστολής, παρόλο που όλες οι πολιτικές εκδοχές του κινήματος τις τελευταίες δεκαετίες έχουν να επιδείξουν μόνο άπειρες αποτυχίες και δεν έχουν διόλου αποδείξει ότι αξίζει ο καπιταλισμός να τους «φοβάται».

Τότε γιατί δεν κινδύνευσε η γραφειοκρατία;

Παρ' όλα αυτά η μεγάλη εικόνα έδειχνε παθητικότητα των μαζών

στην ΕΣΣΔ. Παρά την εκτεταμένη δυσφορία «ο κόσμος παρέμενε παθητικός». Πράγματι δεν υπήρξε κανένας πανεργατικός ξεσηκωμός τα επόμενα χρόνια στην ΕΣΣΔ. Όχι μόνο τότε, αλλά και μέχρι σήμερα στη Ρωσία! Υπάρχουν αρκετές αιτίες που μπορούμε να εικάσουμε ότι μερικώς έπαιξαν ρόλο σε αυτή την εξέλιξη.

Πρώτον το «αστικό μπλοκ δυνάμεων», δηλαδή η γραφειοκρατία, που αποτελούσε με όλες τις εκδοχές της το 20% του πληθυσμού, ζούσε από πολύ καλά μέχρι πλουσιοπάροχα και υπερασπιζόταν με κάθε αναγκαίο μέσο το καθεστώς.

Δεύτερον η μεγάλη πληθυσμιακή ανανέωση στην ΕΣΣΔ. Το 1936 πχ πάνω από το 50% του πληθυσμού και η μεγάλη πλειοψηφία των εργατών δεν είχαν την επαναστατική εμπειρία του 1917.

Τρίτον ο τεράστιος και αδίστακτος μηχανισμός καταστολής και ο φόβος.

Τέταρτον ενδεχομένως η άνοδος του βιοτικού επιπέδου μετά το 1935.

Πέμπτον, το μέγεθος της προδοσίας στο όνομα της Αριστεράς και του κομμουνισμού που προκάλεσε σοκ στις λαϊκές μάζες και τις άφησε «ακέφαλες».

Έκτον τα μικρά μεγέθη και η μανιασμένη εξολόθρευση της Αριστερής Αντιπολίτευσης.

Έβδομον, η ικανότητα γραφειοκρατικών ελιγμών, όπως η συμμαχία με τους αγρότες μέχρι το 1928 ενάντια στην αριστερή-εργατική πτέρυγα του κόμματος, μετά η συντριβή των αγροτών και τελικά μια πολιτική που στόχευε στο διαίρει και βασίλευε μεταξύ αγροτών-εργατών ή ακόμα και μέσα στην εργατική τάξη.

Αυτά είναι όμως όλα επιμέρους εξηγήσεις που σίγουρα δεν αποτελούν επαρκή συνθήκη που αποτρέπει ξεσηκωμούς, εξεγέρσεις κι επαναστάσεις. Η βασική αιτία ήταν η συντριπτική πολιτική

και οικονομική ήττα της εργατικής τάξης στην ΕΣΣΔ που προέκυψε από τις αρχές της δεκαετίας του 1920. Η τάξη αυτή «τα έδωσε όλα»

στην επανάσταση του 1917, έχοντας πίσω της μια 15ετία σκληρών αγώνων, την επανάσταση του 1905 και εκατομμύρια νεκρούς από τον Α΄ ΠΠ. Η εργατική τάξη απέκτησε τον έλεγχο της παραγωγής, αλλά στη συνέχεια ακολούθησε εμφύλιος πόλεμος και ξένη επέμβαση (1918-21), οι υλικότεχνικές δομές της χώρας κατέρρευσαν, τα εργατικά

συμβούλια διαλύθηκαν και τα καλύτερα στοιχεία της τάξης και των Μπολσεβίκων αποδεκατίστηκαν μέσα στις συνθήκες που γέννησαν ο πόλεμος, η ιμπεριαλιστική επέμβαση, οι αρρώστιες και η ακραία πείνα.

«... (Υπάρχουν) συγχυσμένες ερωτήσεις πολλών συντρόφων για το τι έχει γίνει η ενεργητικότητα του Μπολσεβίκικου Κόμματος και της εργατικής τάξης –πού είναι η

επαναστατική πρωτοβουλία, το πνεύμα αυτοθυσίας και η πληβειακή περηφάνια του– γιατί, στη θέση όλων αυτών, έχει εμφανιστεί τόση προστυχιά, δειλία, μικροψυχία και

καριερισμός. Μια επανάσταση καταβροχθίζει μεγάλη ανθρώπινη ενέργεια, τόσο ατομική όσο και συλλογική. Τα νεύρα υποχωρούν. Η συνείδηση κλονίζεται και ο χαρακτήρας

φθείρεται. Τα γεγονότα ξεδιπλώνονται με μεγάλη ταχύτητα και η πλημμυρίδα των φρέσκων δυνάμεων δεν προλαβαίνει να αναπληρώσει τις απώλειες. Η πείνα, η ανεργία, ο θάνατος των επαναστατικών

στελεχών, το πέταγμα των μαζών από τη διοίκηση, όλα αυτά οδήγησαν σε τέτοια φυσική και ηθική εξαθλίωση τα προάστια του Παρισιού (για την αστική γαλλική επανάσταση του 1789), που

χρειάστηκε να περάσουν τρεις δεκαετίες μέχρι να είναι έτοιμα για μια νέα εξέγερση...» Το ίδιο επαναλήφθηκε και στη

Ρωσία από τις αρχές της δεκαετίας του 1920. «Η μια επέμβαση ακολουθούσε την άλλη. Η επανάσταση δεν πήρε άμεσα βοήθεια από τη Δύση. Αντί για την αναμενόμενη ευημερία της χώρας, μια

απαίσια φτώχεια βασίλευε για καιρό. Επιπλέον, οι εξέχοντες εκπρόσωποι της εργατικής τάξης ή πέθαναν στον εμφύλιο πόλεμο, ή ανέβηκαν μερικά σκαλοπάτια πιο πάνω και έσπασαν από τις μάζες... Έτσι, μετά από μια χωρίς προηγούμενο ένταση των

και οικονομική ήττα της εργατικής τάξης στην ΕΣΣΔ που προέκυψε από τις αρχές της δεκαετίας του 1920. Η τάξη αυτή «τα έδωσε όλα»

στην επανάσταση του 1917, έχοντας πίσω της μια 15ετία σκληρών αγώνων, την επανάσταση του 1905 και εκατομμύρια νεκρούς από τον Α΄ ΠΠ. Η εργατική τάξη απέκτησε τον έλεγχο της παραγωγής, αλλά στη συνέχεια ακολούθησε εμφύλιος πόλεμος και ξένη επέμβαση (1918-21), οι υλικότεχνικές δομές της χώρας κατέρρευσαν, τα εργατικά

συμβούλια διαλύθηκαν και τα καλύτερα στοιχεία της τάξης και των Μπολσεβίκων αποδεκατίστηκαν μέσα στις συνθήκες που γέννησαν ο πόλεμος, η ιμπεριαλιστική επέμβαση, οι αρρώστιες και η ακραία πείνα.

δυνάμεων, των ελπίδων και των αυταπατών, ήρθε μια μακριά περίοδος κούρασης, κατάπτωσης και πραγματικής απογοήτευσης από τα αποτελέσματα της επανάστασης. Η άμπωτη της «πληβειακής υπερηφάνειας» άφησε το χώρο για την πλημμυρίδα της μικροψυχίας και του καριερισμού. Καβάλα σ' αυτό το κύμα ανέβηκε στα πόστα της η νέα διοικούσα κάστα...

Και αλλού για την επαναστατική πρωτοπορία του προλεταριάτου: «Ένα τμήμα καταβροχθίστηκε από τον διοικητικό μηχανισμό και βαθμιαία εξαχρειώθηκε, ένα άλλο τμήμα εκμηδενίστηκε στον εμφύλιο πόλεμο, και ένα άλλο τμήμα διώχτηκε και συντρίφτηκε...»

Η μη άμεση διεθνοποίηση της επανάστασης προκάλεσε αυτό το αίσθημα ήττας, αλλά η ήττα δυνάμωνε μετά από κάθε ήττα άλλων επαναστάσεων και εδραίωνε ακόμα καλύτερα τη γραφειοκρατία αλλά και τον διεθνή καπιταλισμό.

«...Το δεύτερο μισό του 1923, η προσοχή των σοβιετικών εργατών ήταν με πάθος στραμμένη στη Γερμανία, όπου φαινόταν ότι το προλεταριάτο είχε απλώσει το χέρι του προς την εξουσία. Η πανικόβλητη υποχώρηση του Γερμανικού Κομμουνιστικού Κόμματος έφερε την πιο βαθιά απογοήτευση στις εργαζόμενες μάζες της Σοβιετικής Ένωσης... Η συντριβή της βουλγάρικης εξέγερσης και η άδοξη υποχώρηση του γερμανικού εργατικού κόμματος το 1923, η κατάρρευση της απόπειρας για εξέγερση στην Εσθονία το 1924, η προδοτική διάλυση της Γενικής Απεργίας στην Αγγλία και η ανάξια συμπεριφορά του πολωνικού εργατικού κόμματος στην εγκατάσταση του Πιλσούδσκι το 1926, η τρομερή σφαγή της κινέζικης επανάστασης το 1927 και, τελικά, οι ακόμα πιο απαίσιες πρόσφατες ήττες στη Γερμανία και την Αυστρία –αυτές είναι οι ιστορικές καταστροφές που σκότωσαν την πίστη των σοβιετικών μαζών στην παγκόσμια επανάσταση, και επέτρεψαν στη γραφειοκρατία να ανεβεί ολοένα και υψηλότερα σαν τη μόνη ελπίδα σωτηρίας. Οι συνεχείς ήττες της επανάστασης στην Ευρώπη και την Ασία, ενώ αδυνάτισαν τη διεθνή θέση της Σοβιετικής Ένωσης, δυνάμωσαν αφάνταστα τη σοβιετική γραφειοκρατία. Για παράδειγμα γράφει ο Τρότσκι ότι το 1926-27 ο πληθυσμός της

Σοβιετικής Ένωσης πέρασε από μια νέα πλημμυρίδα ελπίδων –με την Κινέζικη Επανάσταση. Τότε μάλιστα «η Αριστερή Αντιπολίτευση στρατολογούσε μια φάλαγγα νέων οπαδών». Στα τέλη του 1927, ωστόσο, η Κινέζικη Επανάσταση σφάχτηκε, καθοδηγούμενη σκόπιμα στην ήττα από τη σταλινική γραφειοκρατία. «Ένα παγερό κύμα απογοήτευσης κατάκλυσε τις μάζες της Σοβιετικής Ένωσης κι έπειτα από μια αχαλίνωτη καμπάνια δυσφήμισης στον Τύπο και στις συγκεντρώσεις, η γραφειοκρατία αποφάσισε τελικά, το 1928, να κάνει μαζικές συλλήψεις μελών της Αριστερής Αντιπολίτευσης...»

«Η σοβιετική γραφειοκρατία άνοιξε αμέσως μια καμπάνια ενάντια στη θεωρία της «διαρκούς επανάστασης... ισχυριζόταν: 'Για το χατίρι μιας διεθνούς επανάστασης, η Αντιπολίτευση σχεδιάζει να μας σύρει σε έναν επαναστατικό πόλεμο. Φτάνουν πια οι αναστατώσεις! Έχουμε κερδίσει το δικαίωμα να ξεκουραστούμε. Θα χτίσουμε τη σοσιαλιστική κοινωνία στην πατρίδα μας!'. Αυτό το σύνθημα της ξεκούρασης ένωσε στέρα τους ανθρώπους του μηχανισμού (apparatchiki) και τους στρατιωτικούς και κρατικούς αξιωματούχους, και, αναμφίβολα, βρήκε μια ανταπόκριση μέσα στους κουρασμένους εργάτες, και ακόμα περισσότερο μέσα στις αγροτικές μάζες... Η Αντιπολίτευση απομονώθηκε. Η γραφειοκρατία χτυπούσε όσο ήταν καυτό το σίδερο, εκμεταλλευόμενη την αμηχανία και την παθητικότητα των εργατών, κινητοποιώντας τα πιο καθυστερημένα στρώματα τους ενάντια στα πιο προχωρημένα, και στηριζόμενη όλο και πιο τολμηρά πάνω στον κουλάκο και στον μικροαστό σύμμαχο γενικά. Έτσι, σε μια πορεία λίγων χρόνων, η γραφειοκρατία σύντριψε την επαναστατική πρωτοπορία του προλεταριάτου...»

Άλλωστε ήταν πλέον μια μη επαναστατική πλέον περίοδος στην ΕΣΣΔ. Και σε τέτοιες περιόδους «υπάρχουν ασύγκριτα περισσότεροι μεταρρυθμιστές στον κόσμο απ' ότι επαναστάτες, περισσότεροι διαλλακτικοί απ' ότι ασυμβίβαστοι. Μονάχα σε εξαιρετικές ιστορικές περιόδους, όταν οι μάζες βρίσκονται σε κίνηση, βγαίνουν οι επαναστάτες από την

απομόνωσή τους, και οι μεταρρυθμιστές αισθάνονται σαν ψάρια έξω από το νερό.»

Αυτή η πολιτική «κόπωση» και το αίσθημα ήττας που κυριάρχησαν από τις αρχές της δεκαετίας του 1920 με τη διεθνή σταθεροποίηση του καπιταλισμού και την ήττα των επαναστάσεων στις άλλες χώρες έκανε εφικτό να χτιστεί αυτή η αστική-γραφειοκρατική δικτατορία στην ΕΣΣΔ. Σε αυτό το έδαφος ο καριερισμός και ο «ατομικός δρόμος» έβρισκαν πρόσφορο έδαφος, οι συλλογικές και επαναστατικές λύσεις όχι. Είναι ο δεξιόστροφος «άνεμος» που έχουμε δει πολλές φορές στην ιστορία διεθνώς να φυσάει μετά από κάθε συντριπτική ήττα της εργατικής τάξης και του κινήματός της ή μετά από αντεπαναστάσεις. Η νεολαία είχε τρεις δρόμους: «να προσχωρήσουν στη γραφειοκρατία και να κάνουν καριέρα. Να υποταχτούν σιωπηλά στην καταπίεση, να αποσυρθούν σε οικονομικές δουλειές, στην επιστήμη, ή στις δικές τους μικρές ατομικές υποθέσεις. Ή, τέλος, να περάσουν στην παρανομία και να μάθουν να αγωνίζονται... Ο δρόμος της γραφειοκρατικής καριέρας είναι προσιτός μόνο σε μια μικρή μειοψηφία... Η μεσαία ομάδα (είναι) η συντριπτική μάζα. Σε αυτές τις συνθήκες είναι δύσκολο να επιδειχθεί με μαζικούς όρους ενεργητικότητα των μαζών, αυτοθυσία, κι αυταπάρνηση κι είναι δύσκολο να μπολιαστούν οι «από κάτω» (εκ νέου) με επαναστατικές ιδέες, είναι πιο εύκολο να βλέπουν την Αριστερή Αντιπολίτευση «με συμπάθεια αλλά παραμένοντας παθητικοί». Είναι πιο εύκολο «ο καθένας να κοιτάει τη δουλειά του και να βρει την «ησυχία» του για να αποφύγει το μαστίγιο, να κοιτάει να δουλέψει περισσότερο για να φάει αντί να μπαίνει σε «περιπέτειες», να κάνει τα στραβά μάτια όταν δίπλα του μακελεύονταν διαφωνούντες. Σε καταστάσεις ήττας μετατοπίζεται δεξιά το πολιτικό σκηνικό και γίνεται πιο συντηρητικό το ακροατήριο. Είναι πιο εύκολο ο χθεσινός προδότης να φανεί σήμερα σανίδα σωτηρίας και «το μη χείρον βέλτιστον», ιδιαίτερα όταν η προδοσία γίνεται στο όνομα της Αριστεράς και του κομμουνισμού είναι πιο εύκολο να ενισχυθεί η Δεξιά αντιπολίτευση έναντι της Αριστεράς, είναι πιο εύκολο να

ενισχυθεί η «καθεστωτική» και η «προδοτική» Αριστερά έναντι της επαναστατικής κ.ο.κ. Το εργατικό κίνημα μένει πολιτικά και ιδεολογικά ακέφαλο όταν η «σημαία» με την οποία πορεύτηκε για δεκαετίες επαναλαμβάνει τα ίδια ταξικά εγκλήματα τα οποία μέχρι πρότινος πολεμούσε. Οι μαζικές μετατοπίσεις προς την επαναστατική Αριστερά θα έπρεπε και μπορούσαν να γίνουν μόνο ΠΡΙΝ την κατάσταση αυτή της συντριπτικής ήττας, μετά ήταν αργά. Αυτοί είναι παράγοντες που φαίνεται να υποτίμησε ο Τρότσκι.

Παρά τις τεράστιες διαφορές με την Ελλάδα της προηγούμενης δεκαετίας, εύκολα γίνονται αντιληπτές κάποιες αναλογίες με την ήττα του εργατικού κινήματος και τη μη ανάκαμψή του μετά το 2012.

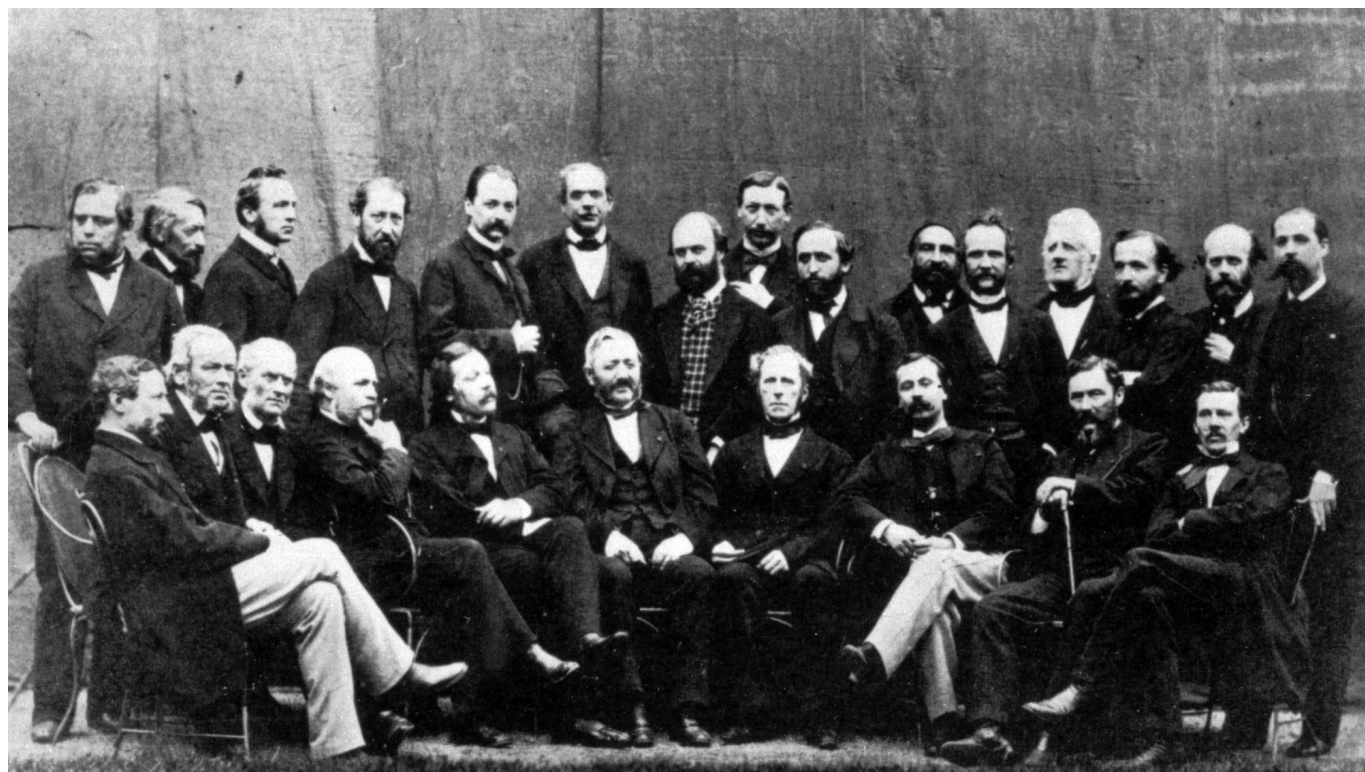
Αυτή είναι και η βασική απάντηση σε όσους «αναρωτιούνται» πώς άντεξε τόσο πολύ το σταλινικό καθεστώς και γιατί «δεν ξεσηκώθηκε ο κόσμος», λες και οι εργά(ρι)ες του υπόλοιπου πλανήτη επαναστατούν κάθε τρεις και λίγο και βαδίζουν από νίκη σε νίκη... Από τη μια πλευρά υπήρχε μια αδίστακτη μηχανή εκμετάλλευσης και καταπίεσης, που διέθετε μια σημαντική κοινωνική-ταξική βάση της τάξης του 20%, όμοια με αυτή που κυριαρχεί σήμερα πχ σε δυτικές χώρες, όταν προσθέσουμε στην αστική τάξη και το «βαθύ κράτος» τα μεσαία και τα ανώτερα μικροαστικά στρώματα και την εργατική αριστοκρατία. Από την άλλη πλευρά μια εργατική τάξη συγχυσμένη, κουρασμένη, εξατομικοποιημένη, υπό καταστολή, πολιτικά ηττημένη και οικονομικά απαλλοτριωμένη. Μια εργατική τάξη που είχε παλέψει για μια κοινωνία χωρίς αφεντικά κι έβλεπε από το κόμμα της επανάστασης να αναδύεται μια νέα άρχουσα τάξη κι ένα «κόκκινο» μαστίγιο, κατασυκοφαντώντας τον σοσιαλισμό και τον κομμουνισμό. Η ταφόπλακα του σταλινισμού συνέτριψε τόσο άσχημα τη ρώσικη εργατική τάξη που δεν έχει έκτοτε (107 χρόνια μετά) ζήσει ούτε υπόνοια εξέγερσης, πόσο μάλλον επανάστασης, και υπομένει αγόγγυστα χωρίς ούτε καν (από όσο ξέρουμε) σοβαρές απεργιακές μάχες 34 χρόνια «κανονικού καπιταλισμού» υπό τον Πούτιν...

Η Αριστερή Αντιπολίτευση έδωσε σκληρές και ηρωικές μάχες, αλλά σε αντίξοες και όχι σε συνθήκες δικής της επιλογής. Η μάχη όμως αποδείχθηκε χαμένη από χέρι.

Οι απαρχές του εργατικού κινήματος και η σημασία της Πρωτομαγιάς

Του Ελισσαίου Φάκαρου

Η Α' Διεθνής 1864-1876 : Η μαμή του σύγχρονου εργατικού κινήματος

Η πορεία της ταξικής πάλης στην Ευρώπη (οι επαναστάσεις του 1848 στη Ευρώπη και η ήττα τους, οι απεργίες και οι λοιπές διεκδικήσεις, τα εθνικά κινήματα) οδήγησαν τα πιο πρωτοπόρα

κομμάτια του εργατικού κινήματος στη σκέψη για την ίδρυση μιας διεθνούς προλεταριακής οργάνωσης.

Η Α΄ Διεθνής σίγουρα δεν μπορεί να χαρακτηριστεί «μαρξιστική». Θα πρέπει μάλλον να κατανοηθεί ως ένα πλαίσιο ενιαίου μετώπου που επέτρεπε σε κάθε εργατικό ρεύμα να συμμετέχει. Είχε προηγηθεί συνάντηση Γάλλων και Γερμανών εργατών με Άγγλους εργάτες στο Λονδίνο το 1862. Επίσης, το 1863 έγινε κοινό συλλαλητήριο Άγγλων και Γάλλων εργατών στο Λονδίνο, με σκοπό τη διαμαρτυρία για την κατάπνιξη της εξέγερσης στην Κρακοβία και τη χορήγηση ανεξαρτησίας στην Πολωνία.

Στο πλαίσιο της Α΄ Διεθνούς –που καθοδηγήθηκε από τον Μαρξ– πολλά ζητήματα, που σήμερα θεωρούνται προφανή, αποσαφηνίστηκαν τότε: ο ρόλος των απεργιών, οι συνεταιρισμοί κ.λπ. Σε αυτό το κίνημα, ο Μαρξ και οι οπαδοί του κυριολεκτικά διέλυσαν τις σοσιαλιστικές σχέτες που είχαν σχηματιστεί στα μέσα του 19ου αιώνα, όπως ήταν οι οπαδοί του Προυντόν κ.λπ.

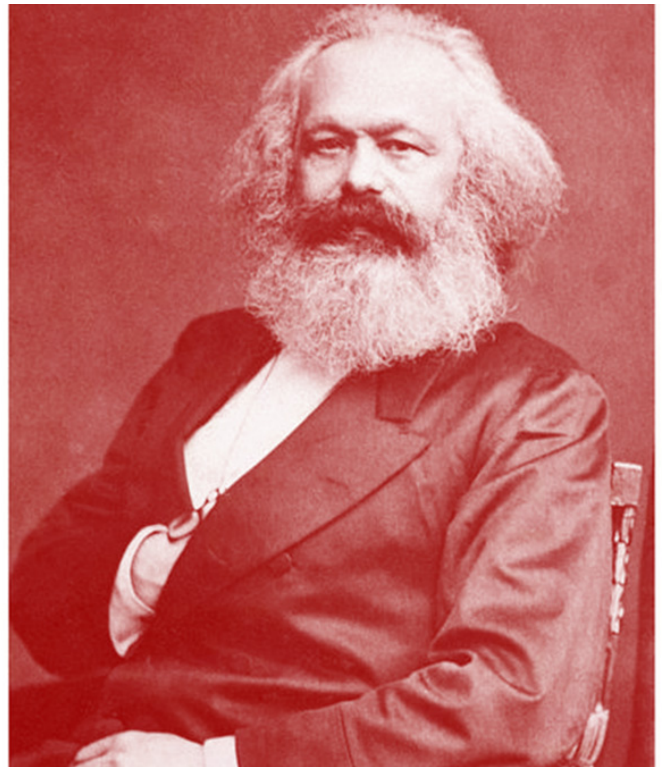
Προφανώς αυτό το έργο παρέμεινε ελλιπές. Έτσι, η Διεθνής δεν μπόρεσε να παράσχει στο εργατικό κίνημα επαρκή τοποθέτηση σχετικά με θέματα π.χ όπως ο ρόλος των γυναικών ή το ζήτημα της δημόσιας εκπαίδευσης. Αλλά εξετάζοντας την εξέλιξη του εργατικού κινήματος συνειδητοποιεί κανείς ότι υπάρχει ένα «πριν» και ένα «μετά» την Α΄ Διεθνή. Η Ένωση ήταν κυριολεκτικά η μαμή του σύγχρονου εργατικού κινήματος. Τάχθηκε σταθερά ενάντια στους καπιταλιστικούς πολέμους. Όταν ξέσπασε ο πόλεμος μεταξύ Αυστρίας και Πρωσίας, τον ξεσκέπασε από την πρώτη μέρα ως αντιδραστικό και από τις δυο μεριές. Πάλεψε αποφασιστικά για τη μη συμμετοχή της Αγγλίας στον αμερικάνικο εμφύλιο.

Αλλά το έργο της Διεθνούς δεν ήταν μόνο θεωρητικό. Η Α΄ Διεθνής ήταν επίσης ένα φυτώριο της διεθνούς εργατικής αλληλεγγύης, οργανώνοντας την υποστήριξη σε αμέτρητες απεργίες και αναπτύσσοντας αντίσταση στην υποταγή των προλεταρίων στο διεθνή ανταγωνισμό, ξεκινώντας από εθνική βάση. Στην εποχή της καπιταλιστικής παγκοσμιοποίησης, της υποταγής στο γενικευμένο ανταγωνισμό, οι κατακτήσεις αυτές δεν είναι καθόλου

αμελητέες.

Η διάλυση της 1ης Διεθνούς 1876 δε σήμαινε και την αποτυχία της. Ο κυριότερος λόγος για τη διάλυση της Α΄ Διεθνούς είναι ότι εκείνη την εποχή ο παγκόσμιος καπιταλισμός έμπαινε σε μια νέα φάση και έβαζε νέα καθήκοντα στο εργατικό κίνημα, τα οποία η Διεθνής δεν ήταν έτοιμη να εκπληρώσει. Τα νέα αυτά καθήκοντα δεν μπορούσε να τα φέρει σε πέρας εκείνη την περίοδο αφού εκτός των άλλων, ταλανιζόταν από εσωτερικές διασπάσεις και διαμάχες.

Μαρξ/Προυντόν: Οι κολεκτιβιστές απέναντι στους μπουαλιστές

Αν λέμε σήμερα ότι οι συζητήσεις εντός της Διεθνούς έφεραν σε αντίθεση τους μαρξιστές με τους αναρχικούς, εκείνη την εποχή δεν τις βίωναν έτσι. Ο Μαρξ ήταν λίγο γνωστός έξω από τη Γερμανία, ενώ το ρεύμα των αναρχικών θα αναπτυχθεί αργότερα. Η σύγκρουση στα πρώτα χρόνια ήταν μεταξύ των ρευμάτων, των οργανώσεων και των αγωνιστών που υπερασπίζονταν τις συλλογικές λύσεις, των κολεκτιβιστών που υποστήριζαν να απαλλοτριωθούν τα μέσα παραγωγής από τους ίδιους τους εργάτες και εκείνων που

υποστήριζαν την ανάπτυξη των συνεταιρισμών , των μουτουαλιστών. Αυτοί έβλεπαν σαν λύση στην καταπίεση των εργατών τις μεμονωμένες προσπάθειες των εργατών να συνεταιριστούν παράλληλα με την μονοπωλιακή ανάπτυξη του κεφαλαίου και την ύπαρξη του κράτους .

Παράλληλα διεξάγεται η συζήτηση σχετικά με τη σημασία της απεργίας, της διεθνούς αλληλοβοήθειας και του ρόλου των συνδικάτων. Οι προουντονικοί, όπως και ο ίδιος ο Πруντόν, τάχθηκαν εναντίον των απεργιών, καθώς θεωρούν ότι η μόνη σωτηρία είναι οι κοοπερατίβας. Απέναντι στις απεργίες ως μέσο βελτίωσης των συνθηκών των εργαζομένων ήταν και οι λασαλιστές με τον ίδιο τον Λασάλ να είναι στέλεχος του γερμανικού σοσιαλδημοκρατικού SPD που υποστήριζαν ότι οι όποιες αλλαγές θα γίνουν κατόπιν συνεννοήσεων με το κράτος και τους καπιταλιστές. Εντούτοις, το 1868 αναγνωρίστηκε η αναγκαιότητα της απεργίας, συμπεριλαμβάνοντας την ηθική νομιμότητα της περιφρούρησης και της συνακόλουθης βίας, όπως και η σημασία της οργάνωσης των συνδικάτων.

Η Κομμούνα 1871- η πνευματική της κόρη της Α΄ Διεθνούς

Αν και, το πρόγραμμα που υλοποιήθηκε από την Κομμούνα δεν ήταν καθαυτό σοσιαλιστικό, κανείς δεν ξεγελάστηκε. Ο Καρλ Μαρξ όπως και ο Μπακούνιν υπήρξαν οι θερμότεροι υπερασπιστές του, ενώ ολόκληρη η αντίδραση στην Ευρώπη ξερνούσε το μίσος της πάνω στο πτώμα της Κομμούνας.

Η θεμελιώδης διδασκαλία της Κομμούνας –και η ουσιαστική πράξη της– είναι ότι υπήρξε «η πραγματική αντίθεση (...) στην κρατική εξουσία, στην κεντρική εκτελεστική εξουσία (...) Ως εκ τούτου, δεν ήταν μια επανάσταση ενάντια σε μια συγκεκριμένη μορφή κρατικής εξουσίας, μοναρχική, συνταγματική, δημοκρατική ή αυτοκρατορική. Ήταν επανάσταση ενάντια στο ίδιο το κράτος.

ΗΠΑ- Σικάγο 1886

Για τις ΗΠΑ, η δεκαετία του 1870 είναι μια ταραχώδης δεκαετία. Ξεκίνησε στο απόγειο της οικονομικής ανάπτυξης και του ανοίγματος νέων εμπορικών δρόμων. Τα σιδηροδρομικά δίκτυα επεκτείνονταν με φρενήρεις ρυθμούς, τόσο στα νοτιοδυτικά, όσο και στα βορειοδυτικά. Ο εμφύλιος πόλεμος είχε τελειώσει και η καπιταλιστική ανάπτυξη σάρωνε τη χώρα.

Η μεγάλη ύφεση του 1873-1879 και η χλιδή των μεγιστάνων

Την άνθηση της οικονομίας έως το 1873 ακολούθησε τρομερή ύφεση 6 χρόνων, έως το 1879. Τα δύο πέμπτα των εργαζομένων δούλευαν όχι περισσότερο από 6-7 μήνες το χρόνο, τη στιγμή που οι άνεργοι είχαν φτάσει τα 3 εκατομμύρια. Οι μισθοί είχαν μειωθεί πάνω από 45% και το μεροκάματο δεν ξεπερνούσε το 1 δολάριο στην πλειοψηφία των περιπτώσεων.

Η κατάσταση δεν ήταν βέβαια ίδια για όλους. Οι Τομ Σκοτ, πρόεδρος της Pennsylvania Railroad, Τζον Ροκφέλερ (ιδρυτής της

ομώνυμης τράπεζας) και Άντριου Κάρνεγκι, γνωστός και ως ο αυτοκράτορας του χάλυβα, αποτελούσαν την προσωποποίηση του «πετυχημένου επιχειρηματία» που γιγαντώθηκε στη διάρκεια της κρίσης. Η χλιδή και η πολυτέλεια που απολάμβανε αυτή η μικρή ολιγομελής ομάδα μεγιστάνων προκαλούσε το κοινό αίσθημα. Σύμφωνα με εφημερίδα της εποχής:

«Τάιζαν τα άλογά τους λουλούδια και σαμπάνια (...) δόθηκε ένα πλούσιο γεύμα προς τιμήν ενός μικρού μαύρου σκυλιού που φορούσε ένα διαμαντένιο περιλαίμιο αξίας 15.000 δολαρίων (...) σε μια δεξίωση τα τσιγάρα ήταν τυλιγμένα με χαρτονομίσματα των 100 δολαρίων».

Πάρσονς-Σπάϊς-το αίτημα για το δωρο

Η συνεχής εκβιομηχάνιση αύξανε με γεωμετρική πρόοδο τον αριθμό του αμερικάνικου βιομηχανικού προλεταριάτου. Έτσι, οι Ιππότες της Εργασίας, η κύρια τότε οργανωμένη δύναμη εργατών, εκτοξεύτηκαν από τα 28.000 μέλη το 1880 σε 700.000 το 1886. Από το 1881 όμως, δημιουργείται η Αμερικάνικη Ομοσπονδία Εργασίας, AFL, στην αρχή σαν «Ομοσπονδία Οργανωμένων Επαγγελματιών και Εργατικών Συνδικάτων των Ηνωμένων πολιτειών και του Καναδά».

Ο Άλμπερτ Πάρσονς μετακομίζει στο Σικάγο, λίγο πριν την κρίση του 1873. Εκεί βλέπει την εξαθλίωση, την πείνα, τις εξώσεις και τις ουρές χιλιομέτρων για λίγο ψωμί. Στη διάρκεια του βαρύ χειμώνα, ο Πάρσονς διαμόρφωσε τις πολιτικές του πεποιθήσεις, βλέποντας τον παγωμένο άνεμο από τη λίμνη Μίσιγκαν να τρυπάει τους χιλιάδες άστεγους. Η βίαιη καταστολή της αστυνομίας απέναντι στους διαδηλωτές χαραχτηκε για πάντα στη μνήμη του, η στράτευση του στο Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα, που προωθούσε τότε τις ιδέες του σοσιαλισμού και της επανάστασης, και στους Ιππότες της Εργασίας το 1879, ήταν λογικό επακόλουθο.

Ο Όγκαστ Σπάϊς, γερμανικής καταγωγής, μετανάστευσε στις ΗΠΑ το 1872. Ξεκίνησε να δουλεύει στο Σικάγο ως ταπετσήρης, ενώ το 1877 εντάχθηκε στο Σοσιαλιστικό Εργατικό Κόμμα. Το 1880

ξεκίνησε να εργάζεται ως αρχισυντάκτης του γερμανόφωνου αναρχικού περιοδικού «Arbeiter Zeitung» (Εφημερίδα των Εργατών) και μαζί με τον Πάρσονς ίδρυσαν την Ένωση για το Οχτάωρο του Σικάγου.

Στο συνέδριο της AFL το 1884, υιοθετήθηκε ομόφωνα ένα ψήφισμα που πρότεινε να πραγματοποιηθεί πανεθνική συγκέντρωση ολόκληρης της εργατικής τάξης την 1η Μάη στο Σικάγο, για να καθιερώσει το 8ωρο.

Η ενέργεια αυτή και οι πρωταγωνιστές της αντιμετώπισαν λυσσαλέα επίθεση από τον αστικό τύπο, ο οποίος προμήνυε ταραχές και καταστάσεις παρισηνης κομμούνας ενώ η Chicago Tribune έγραφε πως θα πρέπει να «κρεμαστεί ένα κομμουνιστικό κουφάρι σε κάθε φανοστάτη».

1η Μάη – μια ειρηνική διαδήλωση

Οι Πάρσονς, Σπάϊς και άλλοι συνδικαλιστές ηγέτες προετοιμάζονταν πυρετωδώς για την μεγάλη μέρα, την πρωτομαγιά του 1886. Μιλούσαν σε συνελεύσεις, περιόδευαν στα μεγάλα εργοστάσια, προσπαθώντας να μαζικοποιήσουν όσο περισσότερο μπορούσαν τις κινητοποιήσεις για το 8ωρο.

Έναν μήνα πριν την πρωτομαγιά, αποφάσεις για στήριξη της απεργίας και των συγκεντρώσεων είχαν παρθεί από τα σωματεία επιπλοποιών, μηχανουργών, τουβλαδόρων, σοβατζήδων, χασάπηδων, τσαγκάρηδων και πολλών άλλων κλάδων.

Υπολογίζεται ότι 62.000 εργάτες του Σικάγου θα κατέβαιναν στην απεργία, άλλοι 25.000 διεκδικούσαν το 8ωρο αλλά χωρίς απεργία και 20.000 είχαν ήδη κατακτήσει τη μείωση των ωρών εργασίας.

Η Πρωτομαγιά του 1886 ήταν μια ηλιόλουστη μέρα, παρά το πρωινό τσουχτερό κρύο. Στο όμορφο σαββατιάτικο πρωινό, ο παγωμένος αέρας της λίμνης Μίσιγκαν είχε αντικατασταθεί από τη ζέστη του καυτού ήλιου. Παρά την ένταση των τελευταίων ημερών, η ηρεμία κυριαρχούσε στην πόλη. «Υπεύθυνη» για αυτό ήταν βέβαια η απεργία, που σημείωσε τεράστια επιτυχία. Σύμφωνα με τη Chicago

Mail

Η διαδήλωση ξεκίνησε, το τεράστιο ανθρώπινο ποτάμι κατευθυνόταν προς τη λίμνη όπου θα γίνονταν ομιλίες στα αγγλικά, τα τσέχικά, τα γερμανικά και τα πολωνικά.

Τα γεγονότα στο εργοστάσιο Μακ Κόρμικ

Στο εργοστάσιο θεριστικών μηχανών Μακ Κόρμικ όμως, το οποίο ήταν και αυτό κλειστό λόγω των κινητοποιήσεων, θα παιζόταν η επόμενη πράξη του αγώνα για το θωρο.

Η αστυνομία, είχε φροντίσει, κατόπιν εντολής του ίδιου του Μακ Κόρμικ, να διοχετεύσει 300 απεργοσπάστες, ώστε να σπάσει η απεργία, ελπίζοντας να ρίξει το ηθικό των απεργών σε όλη την πόλη. Οι εργάτες περίμεναν τους απεργοσπάστες την ώρα που αυτό έκλεινε. Μόλις βγήκαν, πριν προλάβουν να κάνουν το οτιδήποτε, τα όπλα των αντρών της αστυνομίας στράφηκαν εναντίον τους και άρχισαν να ρίχνουν στο ψαχνό. Έξι νεκροί ήταν ο αιματηρός απολογισμός του επεισοδίου, ανάμεσά τους δύο μικρά παιδιά.

Τα γεγονότα της πλατείας Χειϊμάρκετ

Όταν οι Πάρσονς και Σπάϊς έφτασαν στον τόπο συγκέντρωσης, αντίκρυσαν ένα μεγάλο πλήθος, που έσφυζε από αγανάκτηση και οργή για τον άδικο χαμό των 4 συντρόφων τους και των 2 μικρών παιδιών. Ο Σπάϊς μιλούσε στον κόσμο από ένα βαγόνι.

Πίσω από το δρομάκι, βρισκόταν το αστυνομικό τμήμα της οδού Ντεπλέν, Μέσα στο τμήμα βρίσκονταν και 180 αστυνομικοί σε ετοιμότητα, κάτι που οι Σπάϊς, Πάρσονς, Φίλντεν και οι υπόλοιποι διοργανωτές της συγκέντρωσης δεν ήξεραν.

Τη στιγμιαία σιωπή, έκοψε στα δύο μια κόκκινη λάμψη και μια τεράστια έκρηξη που ακολούθησε. Κάποιος είχε ρίξει μια βόμβα προς τη μεριά των αστυνομικών. Ακολούθησε πανικός. Η αστυνομία πυροβολούσε πλέον προς όλες τις κατευθύνσεις, το πλήθος έτρεχε να σωθεί ενώ δεκάδες πεσμένοι ποδοπατούνταν. Μανιασμένοι αστυνομικοί κλωτσούσαν, χτυπούσαν και σκότωναν. Ο επίσημος τελικός απολογισμός των νεκρών που δόθηκε από τις Αρχές, ήταν

8 αστυνομικοί και 4 διαδηλωτές, όμως ο πραγματικός αριθμός των νεκρών εργατών, αν συνυπολογιστούν οι βαριά τραυματίες που κατέληξαν τις επόμενες μέρες, ξεπερνά τους 30.

Πολλοί υποψιάζονταν από την πρώτη στιγμή πως η βόμβα ήταν έργο προβοκατόρων – κάτι που μετά από καιρό η πολιτειακή έρευνα το επιβεβαίωσε. Όμως, το πρωινό μετά τη σφαγή, κανείς δεν τολμούσε να ξεστομίσει κάτι τέτοιο.

Οι 7 διοργανωτές τις απεργίας συνελήφθησαν όχι με την κατηγορία της τρομοκρατικής ενεργείας αλλά ότι την παροτρύναν και καταδικάστηκαν σε θάνατο. Τελικά στην αγχόνη οδηγήθηκαν τέσσερις, οι Σπάϊς, Φίσερ, Ένγκελ και Πάρσονς , ο Λινγκ «αυτοκτόνησε» ή δολοφονήθηκε στο κελί του, ενώ πριν την εκτέλεση ο κυβερνήτης μετέτρεψε τη θανατική καταδίκη των Φίλντεν και Σβαμπ σε ισόβια.

Το αίμα των εργατών του σικάτο είναι που έκανε τον αγώνα για το δωρο παγκόσμιο σύμβολο του εργατικού κινήματος.

Ο πρώτος παγκόσμιος εορτασμός της Πρωτομαγιάς -σημαντικές επέτειοι

Στις 14 Ιουλίου 1889 στο ιδρυτικό συνέδριο της Δεύτερης Διεθνούς στο Παρίσι η ημέρα της Πρωτομαγιάς καθιερώνεται σαν μέρα διαδήλωσης και αγώνα του διεθνούς εργατικού κινήματος.

Η Πρωτομαγιά του 1890 είναι η πρώτη που θα γιορταστεί παγκοσμίως. Πρωτομαγιάτικες συγκεντρώσεις θα γίνουν σε πολλές πόλεις της Ευρώπης αλλά και στην Κούβα, στο Περού, στη Χιλή κ.α. Πάνω από 100.000 εργάτες θα συγκεντρωθούν στη Βιέννη. Πάνω από 50.000 στη Βουδαπέστη. Στη Βαρσοβία η πρωτομαγιάτικη συγκέντρωση των 10.000 εργατών θα χτυπηθεί από την αστυνομία. Πολλοί εργάτες θα συλληφθούν και θα φυλακιστούν από 8 μήνες έως και τρία χρόνια. Το 1891 στο Παρίσι, αστυνομία και στρατός θα επιτεθούν στην πρωτομαγιάτικη συγκέντρωση η οποία θα εξελιχθεί σε πραγματική μάχη σώμα με σώμα. Στο Fourmies στη Γαλλία στρατός και αστυνομία θα χτυπήσουν απεργιακή συγκέντρωση των εργατών ορυχείων. 7 εργάτες θα σκοτωθούν επιτόπου, 35 θα τραυματιστούν και δύο θα πεθάνουν αργότερα από τα τραύματά τους.

Στην πρωτομαγιάτικη συγκέντρωση το 1892 στο Λονδίνο 500.000 άνθρωποι θα δώσουν το “παρών” σε μια από τις μεγαλύτερες συγκεντρώσεις που έγιναν ποτέ.

Η Πρωτομαγιά του 1913 θα γιορταστεί για πρώτη φορά στο Μεξικό, στην Κόστα Ρίκα, στον Ισημερινό.

Την Πρωτομαγιά του 1916 πάνω από 100.000 εργάτες θα διαδηλώσουν στη Ν. Υόρκη με συνθήματα κυρίως ενάντια στον πόλεμο.

Το 1920 θα γιορταστεί για πρώτη φορά η Πρωτομαγιά στην Κίνα και την Ιαπωνία. Στην Κίνα πρωτομαγιάτικες συγκεντρώσεις έγιναν στη Σαγκάη, την Καντόνα, το Τιεντσίν και άλλα βιομηχανικά κέντρα, οργανωμένες από το Κομμουνιστικό Κόμμα.

Την Πρωτομαγιά του 1926, οι εργάτες της Αγγλίας σχεδίαζαν γενική απεργία συμπαράστασης, στη μεγάλη και ηρωική απεργία των εργατών ορυχείων. Πράγματι με τη συμπαράσταση των άλλων εργατών, οι εργάτες ορυχείων θα αντέξουν επτά ολόκληρους μήνες, μέχρι το Νοέμβριο του 1926. Το 1927 θα γιορταστεί επίσημα για πρώτη φορά η Πρωτομαγιά στην Ινδία με συγκεντρώσεις στην Καλκούτα, τη Βομβάη, το Μαντράς.

Το 1936 στην πεντηκοστή επέτειο της Πρωτομαγιάς, στις ΗΠΑ θα γίνουν συγκεντρώσεις σε πολλές πόλεις. Ν. Υόρκη, Σικάγο, Σιάτλ, Ντιτρόιτ, Σαν Φρανσίσκο κ.α. Ιδιαίτερα στη Ν. Υόρκη, 300.000 εργάτες θα συμμετάσχουν σε μια από τις μεγαλύτερες συγκεντρώσεις που έγιναν ποτέ.

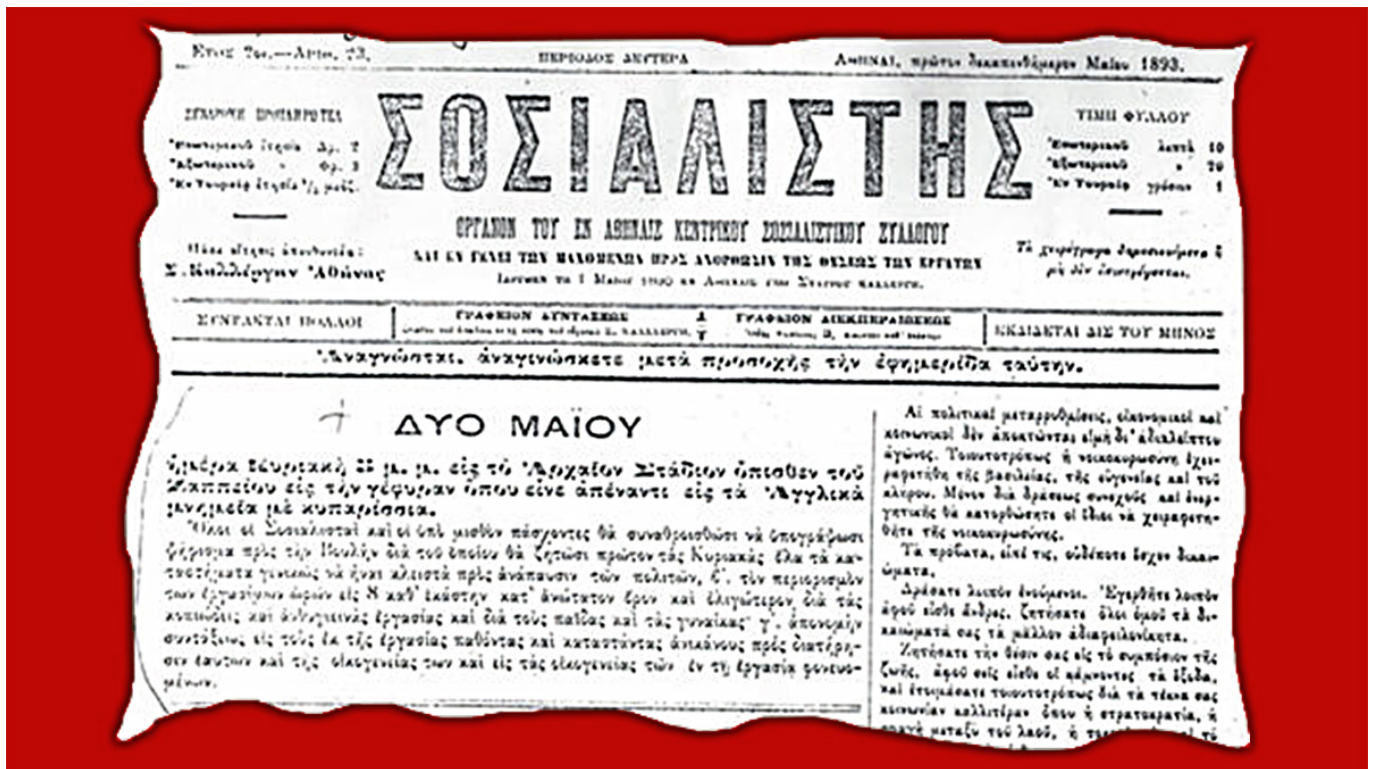
Στη διπλανή Τουρκία η Εργατική Πρωτομαγιά εορτάσθηκε στην πλατεία Τακσίμ για πρώτη φορά στα χρονικά της Τουρκικής Δημοκρατίας το 1976 – εν μέσω των “μολυβένιων χρόνων” της γείτονος, όπου κράτος, παρακράτος, μαφία, ακροδεξιά και (ακρο)αριστερές οργανώσεις έλυναν τους λογαριασμούς τους δια των όπλων σχεδόν καθημερινά, μέχρι να έρθει το πραξικόπημα του Εβρέν το 1980. Σε αυτό το πλαίσιο, ο δεύτερος εορτασμός της Εργατικής Πρωτομαγιάς στην πλατεία Τακσίμ το 1977 εξελίχθηκε σε πραγματικό μακελειό, όταν ελεύθεροι σκοπευτές τοποθετημένοι στο κτήριο της Εταιρείας Ύδρευσης και του ξενοδοχείου Intercontinental άρχισαν να βάλουν κατά του πλήθους, την ώρα που στο βήμα μιλούσε ο επικεφαλής της κύριας εργατικής

συνομοσπονδίας (DISK). Ο απολογισμός ήταν 42 νεκροί και εκατοντάδες τραυματίες.

Αυτό το βεβαρυμμένο παρελθόν εξηγεί το γιατί η “ανάκτηση” της πλατείας Τακσίμ από τα συνδικάτα και τα κόμματα της αριστεράς διατηρεί τόσο μεγάλη σημασία – αλλά και γιατί το καθεστώς Ερντογάν επιμένει να την αρνείται. Είναι χαρακτηριστικό, ότι ο εορτασμός της Εργατικής Πρωτομαγιάς στο Τακσίμ επιτράπη εκ νέου το 2010 (όταν ακόμη ο Ερντογάν έδινε τη δική του μάχη με το “βαθύ κράτος”), αλλά παρεμποδίσθηκε, με την επίκληση κατασκευαστικών έργων, το 2013, δίνοντας έτσι το έναυσμα για το μεγάλο κύμα αντικυβερνητικών διαδηλώσεων του “Πάρκου Γκεζί” λίγο αργότερα.

Έκτοτε, ο εορτασμός της Πρωτομαγιάς στην Κωνσταντινούπολη είναι πάντοτε συγκρουσιακός (όπως άλλωστε και του Pride, που άλλοτε πραγματοποιούνταν ελεύθερα και τώρα έχει απαγορευθεί).

Εργατική Πρωτομαγιά στην Ελλάδα

Την Κυριακή 2 Μαΐου 1893 περίπου 2.000 άνθρωποι συγκεντρώθηκαν στην Αθήνα και διαδήλωσαν, ζητώντας την καθιέρωση της οκτάωρης ημερήσιας εργασίας.

Την κινητοποίηση είχε οργανώσει ο Κεντρικός Σοσιαλιστικός Σύλλογος του Σταύρου Καλλέργη, ο οποίος είχε ιδρύσει τον Σύλλογο τρία χρόνια πριν, ενώ εξέδιδε παράλληλα την εφημερίδα «Σοσιαλιστής».

Στα αιτήματα προστέθηκε και η κατάργηση της θανατικής ποινής. Μετά το τέλος της εκδήλωσης, οι αρχές έκαναν συλλήψεις και ο εορτασμός της Εργατικής Πρωτομαγιάς απαγορεύτηκε.

Την 1η Μαΐου του 1911, η Φεντερασιόν στη Θεσσαλονίκη, οργανώνει συλλαλητήριο. Στην Αθήνα, την ίδια μέρα, πραγματοποιείται συγκέντρωση στο Μετς. Ήταν πρωτοβουλία της σοσιαλιστικής ομάδας του Νίκου Γιαννιού και σύνθημα «8 ώρες δουλειά, 8 ώρες ανάπαυση και 8 ώρες ύπνο».

Στη Θεσσαλονίκη, επεμβαίνει η Αστυνομία και συλλαμβάνονται οι ηγέτες της Φεντερασιόν, Αβραάμ Μπεναρόγια, Σαμπετάι Λεβί και Σαμουήλ Γιονά.

Ο πρώτος μαζικός εορτασμός της Πρωτομαγιάς θα γίνει ταυτόχρονα σε δώδεκα πόλεις το 1919, ένα χρόνο μετά την ίδρυση της ΓΣΕΕ.

Ο ματωμένος Μάης του '36 -Θεσσαλονίκη

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

ΤΟ ΑΓΩΝΙΩΔΕΣ ΤΡΙΗΜΕΡΟΝ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΜΑΣ
Τ' ΑΚΑΤΑΝΟΜΑΣΤΑ ΑΙΣΧΗΤΩΝ ΧΩΡΟΦΥΛΑΚΩΝ
ΜΕΤΕΤΡΕΨΑΝ ΤΗΝ ΗΣΥΧΟΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΝ
ΕΙΣ ΜΙΑΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΗΜΕΝΗΝ ΒΑΡΚΕΛΩΝΗΝ

Την περίοδο 1931-1936 το απεργιακό κίνημα στη χώρα μας εμφανίζει ιδιαίτερη έξαρση, εξαιτίας της μεγάλης οικονομικής κρίσης, που ακολούθησε το Κραχ του 1929 και τη στάση πληρωμών της Ελλάδας το 1932. Οι απεργιακοί αγώνες έχουν πρωτόγνωρη μαζικότητα και συχνά καταλήγουν σε αιματηρές συγκρούσεις με την αστυνομία, με νεκρούς και τραυματίες. Οι εργατικές κινητοποιήσεις φθάνουν στην κορύφωσή τους τον Μάιο του 1936 στη Θεσσαλονίκη, με τη μεγάλη απεργία των καπνεργατών, που πνίγηκε στο αίμα από την κυβέρνηση Μεταξά (12 νεκροί και πάνω από 200 τραυματίες). Στις 29 Απριλίου του 1936, οι καπνεργάτες της Θεσσαλονίκης, με την κάλυψη της «Πανελληνίου Καπνεργατικής Ομοσπονδίας» και την υποστήριξη της «Ενωτικής Γενικής Συνομοσπονδίας Εργατών Ελλάδος» (ΕΓΣΕΕ), κατέβηκαν σε απεργία

διαρκείας, με κύριο αίτημα την αύξηση του ημερομισθίου από τις 75 στις 135 δραχμές,

Στις 12 Μαΐου η απεργία έληξε, καθώς έγιναν δεκτά σχεδόν όλα τα αιτήματα των καπνεργατών, ενώ η κυβέρνηση υποσχέθηκε ότι θα τιμωρήσει τους υπεύθυνους της αιματοχυσίας, υπόσχεση που τελικά δεν τήρησε..

Με αφορμή την απεργία αυτή, ο Ιωάννης Μεταξάς ζητά από τον τότε βασιλιά Γεώργιο Β' την αναστολή των άρθρων του Συντάγματος, που προστατεύουν τις ατομικές ελευθερίες και στις 4 Αυγούστου επιβάλλει δικτατορία.

Την Πρωτομαγιά του 1944 θα επιλέξουν οι ναζί να εκτελέσουν τους 200 κομμουνιστές σαν αντίποινα της δολοφονίας από τον ΕΛΑΣ του Γερμανού υποστράτηγου Φράντς Κρεχ και της συνοδείας του στην περιοχή των Μολάων Λακωνίας στις 27 Απριλίου του 1944 . οι 200 εκτελεσθέντες της 1η Μαΐου στο Σκοπευτήριο της Καισαριανής ήταν και από το ΚΚΕ αλλά και από τον τροτσκιστικό χώρο , ήταν πρώην κρατούμενοι των φυλακών της Ακροναυπλία και πρώην εξόριστοι από την Ανάφη, που είχαν συλληφθεί για «κομμουνιστική δράση» πριν από την Κατοχή.

Ο 1ος εορτασμός της Εργατικής Πρωτομαγιάς, σε συνθήκες νομιμότητας

Ο πρώτος εορτασμός της Εργατικής Πρωτομαγιάς, σε συνθήκες αστικής νομιμότητας θα γίνει τον Μάιο του 1975. Η 1η Μαΐου συνέπιπτε με τη Μεγάλη Παρασκευή και η διοίκηση της ΓΣΕΕ με το Εργατικό Κέντρο, όρισαν σαν ημέρα του εορτασμού τις 9 Μαΐου. Η απεργιακή συγκέντρωση πραγματοποιήθηκε μπροστά από το δημαρχείο της Αθήνας και ήταν ιδιαίτερα μαζική. Ανάλογη συγκέντρωση έγινε και στη Θεσσαλονίκη μπροστά στο Εργατικό Κέντρο της Πόλης.

Από το 1976 η συγκέντρωση της Πρωτομαγιάς στην Αθήνα, πραγματοποιείται στο Πεδίο του Άρεως μπροστά από το κτίριο της ΓΣΕΕ.

Πηγές - Άρθρα

<https://xekinima.org/kapote-stin-ameriki-i-protomagia-tou/>

https://rproject.gr/article/afieroma-150-hronia-apo-tin-diethn_i

13 Απρίλη 1892: Η πρώτη απεργία γυναικών στην Ελλάδα

«Περί τας 60 εκ των εργαζομένων γυναικών εις το εν Πειραιεί Νηματοουργείον των αδελφών Ρετσίνα, ενήργησαν απεργίαν ως εγένετο αταίς γνωστόν, ότι ηλαττώθη το ημερομίσθιόν των. Αι απεργήσασαι ανηνέχθησαν εις τη διεύθυνσιν του καταστήματος, ζητούσαι την διόρθωσιν του αδίκου τούτου μέτρου. Εν εποχή, καθ' ην πάντα τα τρόφιμα και λοιπά είδη της απολύτου ανάγκης έχουσιν υπερτιμηθή, φρονούμεν, ότι έδει να αυξηθή το ημερομίσθιον των πτωχών εργατίδων, αίτινες δι' όλης της ημέρας εργαζόμεναι, μόλις πορίζονται τον επιούσιον άρτον, πλουτίζοντες ολονέν δια του ιδρώτος αυτών τα βαλάντια των εργοστασιαρχών».

«Η Εφημερίς», 14-4-1892

Έτσι αναφερόταν ο Τύπος της εποχής στην πρώτη απεργία γυναικών που έγινε στην Ελλάδα, στις 13 Απρίλη 1892, από τις υφάντρες στο εργοστάσιο των αδερφών Ρετσίνα στον Πειραιά. Εκείνη τη χρονιά οι εργοδότες αποφάσισαν να μειώσουν την αμοιβή των εργατριών από 80 σε 65 λεπτά το τόπι υφάσματος. Έτσι, το πρωί 50-60 εργάτριες, όταν τους ανακοινώθηκε από τον προϊστάμενο ότι «κατ' ανωτέραν διαταγήν» θα μειωθεί το μεροκάματό τους, αρνήθηκαν να πιάσουν δουλειά. Όλες μαζί συγκεντρώθηκαν στη Γούβα του Βάβουλα, στη σημερινή είσοδο του Πειραιά από την οδό 34ου Συντάγματος, και ζήτησαν να δουλέψουν με κανονικό μεροκάματο.

Στο πρώτο εργοστάσιο που ιδρύθηκε το 1871 στη Λεύκα του Πειραιά, εργάζονταν περίπου 300 άτομα. Σύντομα η επιχείρηση των αδερφών Ρετσίνα επεκτάθηκε εξαγοράζοντας εργοστασιακές μονάδες που είχαν πτωχεύσει, φτάνοντας στις αρχές της

δεκαετίας του 1890 να έχουν στην κατοχή τους πέντε εργοστάσια στον Πειραιά με 2.000 εργάτες και εργάτριες. Έτσι, η επιχείρηση Ρετσίνα έγινε η μεγαλύτερη κλωστοϋφαντουργία της χώρας, και χιλιάδες εργατών και εργατριών από όλες τις συνοικίες του Πειραιά εργάζονταν στα εργοστάσιά της. Η οικογενειακή επιχείρηση, που είχε αναπτυχθεί σε υφαντουργία βαμβακερών υφασμάτων, γνωστών με το όνομα «ρετσίνες», έγινε η σημαντικότερη των Βαλκανίων.

Η οικογένεια Ρετσίνα την εποχή αυτή κυριαρχούσε στην οικονομική και πολιτική ζωή του Πειραιά. Ο Θεόδωρος Ρετσίνας εκλέχθηκε δήμαρχος της πόλης και στη συνέχεια βουλευτής με το κόμμα του Χαρίλαου Τρικούπη.

Η επέκταση της επιχείρησης στηρίχτηκε στην εκμετάλλευση ντόπιου φτωχού εργατικού δυναμικού, των χιλιάδων εργατών και εργατριών, παιδιών, αλλά και προσφύγων, που αμείβονταν με μισθούς πείνας. Τον Μάιο του 1894 η εφημερίδα «Ακρόπολις» δημοσιεύει στην πρώτη σελίδα άρθρο με τον τίτλο «Ο εργατικός κόσμος εν Ελλάδι – Οι φαμπρικούδες». Το δημοσίευμα αυτό δίνει την εικόνα και τις συνθήκες για την εργασία της εποχής. Μαθαίνουμε ότι στα υφαντουργεία ξεκινούν εργασία ακόμη και κορίτσια οκτώ, εννιά και δέκα ετών, που βγήκαν στην παραγωγή για να επιβιώσουν, δουλεύουν 10-12 ώρες, με μεροκάματα στο μισό ή στο ένα τρίτο από αυτά που έπαιρναν οι άνδρες.

Τα επόμενα χρόνια, ακολούθησαν πολλές κινητοποιήσεις, στις οποίες συμμετείχαν και εργάτριες, δίνοντας μάλιστα και τη ζωή τους προκειμένου να υπερασπιστούν το δικαίωμα στη δουλειά και την αξιοπρέπεια. Είκοσι χρόνια αργότερα, στις 3 Απριλίου 1912, έγινε στον Πειραιά μεγάλη διαδήλωση εργατριών κατά των διακρίσεων στον χώρο δουλειάς. Το 1924 στην απεργία των καπνεργατών της Καβάλας σκοτώθηκε η καπνεργάτρια Μαρία Χουσιάδου. Το 1926 στην απεργία στο εργοστάσιο «Παπαστράτος» στο Αγρίνιο, στην ομάδα των εργατών που περιφρουρούν την απεργία και τις συγκεντρώσεις, συμμετείχε και η εργάτρια Βασιλική Γεωργαντζέλη, μητέρα 2 παιδιών και 6 μηνών έγκυος. Σκοτώθηκε στις 8 Αυγούστου 1926, κατά τη διάρκεια πορείας των

απεργών, από τα πυρά της αστυνομίας. Το 1927 σκοτώθηκε η καπνεργάτρια Κωνσταντέλλη, επίσης από το Αγρίνιο. Αλλά και η Αναστασία Καρανικόλα, στις μεγάλες εργατικές κινητοποιήσεις των καπνεργατών της Θεσσαλονίκης, στις 9 Μάη 1936.

«Ναι, για το Ψωμί παλεύουμε και για τα Τριαντάφυλλα.

Καθώς τραβάμε εμπρός, εμπρός φέρνουμε τις μεγάλες μέρες

το ξεσήκωμα των γυναικών είναι ξεσήκωμα όλης της ανθρωπότητας

όχι πια σκλάβοι και τεμπέληδες, δέκα που μοχθούν για έναν που ξαπλώνει

αλλά ένα δίκαιο μοίρασμα στ' αγαθά της ζωής,

«Ψωμί και Τριαντάφυλλα, Ψωμί και Τριαντάφυλλα»

*Τα στοιχεία του άρθρου είναι από το βιβλίο της Ίριδας Αυδή-Καλκάνη «Εκείνο το πρωί. Πειραιάς 1892»

Απεργίες σύμβολα της τάξης μας

της Έλενας Παπαγεωργίου

Η ιστορία της τάξης μας, της εργατικής τάξης είναι συνυφασμένη με την προσπάθεια της να διεκδικήσει ακόμη και με τη ζωή της καλύτερες συνθήκες ζωής και τελικά έναν καλύτερο κόσμο χωρίς εκμετάλλευση και βία. Υπάρχουν στην ιστορία των εργατών-ριών απεργίες που έγιναν ανά τους αιώνες, σημαντικές αλλά λιγότερο γνωστές. Εμείς θα σταθούμε σε τέσσερις από αυτές.

Απεργία του 1820 στη Σκωτία

Στις 16 Αυγούστου 1819, 60.000 εργάτες από τις πόλεις και τα χωριά του Μάντσεστερ διαδήλωσαν για να απαιτήσουν πολιτική εκπροσώπηση, αφού μέχρι τότε μόνο οι πλούσιοι γαιοκτήμονες μπορούσαν να ψηφίσουν. Η ειρηνική διαμαρτυρία τους βάφτηκε με αίμα όταν οι δικαστές του Μάντσεστερ διέταξαν μια ιδιωτική πολιτοφυλακή να επιτεθεί στο πλήθος. 18 άνθρωποι έχασαν τη ζωή τους και περισσότεροι από 650 τραυματίστηκαν. Το γεγονός αυτό, γνωστό ως "Peterloo massacre" οδήγησε τους ριζοσπάστες εργάτες να οργανωθούν περισσότερο για να διεκδικήσουν τα δίκαια αιτήματά τους. Η πρώτη απεργία συνέβη την 1η Απριλίου του 1820 στη Σκωτία και ξεκίνησε, με αίτημα την ψήφο για όλους τους ενήλικες άνδρες και αλλαγή του κοινοβουλίου κάθε έτος. Οι προκηρύξεις που μοιράστηκαν έγραφαν: "Από την 1η Απριλίου σας ζητάμε να σταματήσετε και να μην ξαναπάτε στη δουλειά σας μέχρι τη νίκη. Να παλέψετε για τα δικαιώματά σας και κυρίως να

διεκδικήσετε αυτό που διακρίνει έναν ελεύθερο άνθρωπο από ένα σκλάβο, δηλαδή τη συγκατάθεση στους νόμους.” Η ανταπόκριση ήταν εντυπωσιακή, αφού συμμετείχαν περίπου 60000 εργάτες. Η απεργία, η οποία κατά τόπους ήταν ένοπλη, έληξε στις 9 Απριλίου. Είχαν γίνει και προσπάθειες εξέγερσης σε διάφορα μέρη αλλά χωρίς επιτυχία. Κατέληξε σε εκτελέσεις, φυλακίσεις και 88 δίκες για υψηλή προδοσία. Οι ηγέτες James Wilson, John Baird και Andrew Hardie απαγχονίστηκαν. Τα τελευταία λόγια του John Baird ήταν τα εξής: «Αυτό που έκανα, και με έφτασε σε αυτό το σημείο, ήταν για την αλήθεια και τη δικαιοσύνη».

Απεργία του 1842 στην Αγγλία

“Ο χαρτισμός, το πρώτο μαζικό πολιτικό επαναστατικό κόμμα κατά τον Λένιν απαιτούσε: δικαίωμα ψήφου για όλους τους άνδρες (οι γυναίκες ακόμα αποκλειόντουσαν), μυστική ψηφοφορία, εκλογικές περιφέρειες ανάλογες με τον πληθυσμό, την αφαίρεση των προϋποθέσεων για ιδιοκτησία για τους υποψήφιους, πληρωμή για τα μέλη του κοινοβουλίου (για να μπορούν οι φτωχοί να

εκλέγονται) και ετήσιες κοινοβουλευτικές εκλογές. Όπως το έθετε και ο Φρήντριχ Ένγκελς «αυτά τα έξι απλά σημεία όσο άκακα και να φαινόντουσαν ήταν αρκετά για να καταρρίψουν ολόκληρο το Αγγλικό σύστημα, μαζί με βασίλισσες και λόρδους.» Μετά την υποβολή της δεύτερης αίτησης των χαρτιστών στο Κοινοβούλιο τον Απρίλιο του 1842 και την απόρριψη της, ξεκίνησε γενική απεργία στα ανθρακωρυχεία του Staffordshire της Αγγλίας – η πρώτη φάση της, ενώ η δεύτερη φάση της ξεκίνησε από το Stalybridge – και σύντομα εξαπλώθηκε σε εργοστάσια, σε ελαιοτριβεία από το Yorkshire ως το Lancashire και σε ανθρακωρυχεία από το Dundee ως τη Νότια Ουαλία και την Κορνουάλη. Περίπου οι μισοί βιομηχανικοί εργάτες είχαν κατέβει σε αυτή απεργία – πάνω από 500.000 άνδρες, η οποία ονομάστηκε “Εξέγερση των Βυσμάτων” επειδή οι εργάτες αφαιρούσαν τα βύσματα από τις ατμομηχανές, με αποτέλεσμα να μην παράγεται πίεση και να μην μπορούν να λειτουργήσουν οι μηχανές. Ο Φρίντριχ Ένγκελς, παρατηρητής στο Λονδίνο τότε, έγραψε: “αυτή η τάξη έχει γίνει η πιο ισχυρή τάξη στην Αγγλία, και αλλοίμονο στους πλούσιους Άγγλους όταν το συνειδητοποιήσει ... Ο Άγγλος προλετάριος μόλις τώρα συνειδητοποιεί τη δύναμή του και οι καρποί αυτής της συνειδητοποίησης είναι αυτά που συνέβησαν το περασμένο καλοκαίρι.”

Απεργία του 1888 στην Αγγλία

Το καλοκαίρι του 1888 στην Αγγλία μια δημοσιογράφος η Annie Besant έγραψε το άρθρο “Λευκή δουλεία στο Λονδίνο”, στο οποίο αναφερόταν στις συνθήκες εργασίας των εργατριών στη βιομηχανία σπύρων Bryant & May. Σε αυτό ανέφερε τους χαμηλούς μισθούς τους, αλλά και τις χρηματικές ποινές που τους επέβαλαν για ασήμαντους λόγους, όπως για παράδειγμα για το γεγονός ότι δεν είχαν καθαρίσει τα παπούτσια τους πριν την είσοδο τους στο εργοστάσιο. Επίσης ανέφερε τις επιπτώσεις που είχε στην υγεία τους η χρήση λευκού φωσφόρου. Τους έπεφταν τα μαλλιά, νεκρώνονταν τα οστά τους και πέθαιναν. Η εργοδοσία αντέδρασε υποχρεώνοντας τις εργάτριες να τους επιβάλει να υπογράψουν ένα χαρτί στο οποίο έλεγαν ότι όσα είχαν γραφτεί στο άρθρο ήταν

ψευδή κι επειδή τρεις εργάτριες αρνήθηκαν να υπογράψουν τις απέλυσε. Τότε 1400 εργάτριες κατέβηκαν σε απεργία, με αποτέλεσμα, όχι μόνο τελικά να επαναπροσληφθούν οι απολυμένες εργάτριες, αλλά και να βελτιωθούν οι συνθήκες εργασίας και ο μισθός τους. Μακροπρόθεσμα καταργήθηκε και η χρήση λευκού φωσφόρου.

Απεργία του 1891 στη Γαλλία

Την 1η Μάη του 1891, στα πλαίσια της απόφασης της διεθνούς να αποτελέσει η πρωτομαγιά μέρα διεκδίκησης για τους εργάτες όλου του κόσμου, οι γάλλοι εργά(ρι)ες στις 37 κλωστοϋφαντουργίες στο Fourmies αποφάσισαν να απεργήσουν ενώ ο δήμαρχος Ογκιστ Μπερνιέ και ο πρόεδρος της Ένωσης των Βιομηχάνων, Σαρλ Μπελέν, είχαν οργανώσει εκ των προτέρων μια στρατιωτική επιχείρηση εναντίον των πιθανών απεργών. Το πρωί, λοιπόν, της πρωτομαγιάς, όταν οι εργάτες συγκεντρώθηκαν έξω από το εργοστάσιο, για να πείσουν τους συναδέλφους να απεργήσουν, ξεκίνησαν οι πρώτες συλλήψεις. Έτσι το σύνθημα " απαιτούμε οκτώ ώρες εργασίας " αντικαταστάθηκε από το "απαιτούμε τα αδέρφια μας", με αποτέλεσμα αντιπροσωπείες από τα εργοστάσια της περιοχής να πάνε στο δημαρχείο για να διεκδικήσουν την απελευθέρωση των εργα(ρι)ών. Η υπόσχεση που τους δόθηκε ήταν ότι θα τους απελευθέρωναν το απόγευμα. Όμως τότε, αντί να τους απελευθερώσουν, ο στρατός άνοιξε πυρ εναντίον όσων είχαν

συγκεντρωθεί πάλι έξω από το δημαρχείο. Το αποτέλεσμα ήταν εννιά νεκροί και πάρα πολλοί τραυματίες. Οι νεκροί ήταν οι εξής: Οι νεκροί ήταν οι εξής: Maria Blondeau, 18 ετών Louise Hublet, 20 ετών Ernestine Diot, 17 ετών Félicie Tonnelier, 16 ετών Kléber Giloteaux, 19 ετών Charles Leroy, 20 ετών Émile Ségaux, 30 ετών Gustave Pestiaux, 14 ετών Émile Cornaille, 11 ετών Εννέα τραυματίες συνελήφθησαν. Θα καταδικαστούν από δύο έως τέσσερις μήνες για παρακώλυση της ελευθερίας στην εργασία, βία και εξέγερση. Τρεις μέρες αργότερα 30.000 κόκκινες σημαίες θα ανεμίζουν σε εργοστάσια, ορυχεία, εργαστήρια και καταστήματα, συνοδεύοντας τους εννέα μάρτυρες στην τελευταία τους κατοικία. Στις 8 Μάη, ο σοσιαλιστής- εκείνη την εποχή – βουλευτής Georges Clemenceau, αποδίδει φόρο τιμής στα θύματα του Fourmies. Αλλά η «ταξική δικαιοσύνη» δεν τελειώνει εκεί. Στις 5 Ιουλίου, καταδικάζονται δύο στελέχη του POF (Γαλλικό Εργατικό Κόμμα): ο Hippolyte Culine, επικεφαλής του POF της της περιοχής του Fourmies, σε έξι χρόνια φυλάκισης και ο Paul Lafargue, ο γαμπρός του Marx, ηγέτη του POF, σε ένα χρόνο φυλακή.

Σήμερα ο αγώνας για τα εργατικά δικαιώματα που κατακτήθηκαν με αίμα είναι πιο επίκαιρος από ποτέ.